ZABAVNA BIBLIOTEKA
UREDJUJE DR. NIKOLA ANDRIĆ.
KOLO VII. KNJIGA 79.

# NESHVAĆEN

MALA PRIPOVIJEST ZA VELIKE I MALENE.

ENGLESKI NAPISALA

**FLORENCE MONTGOMERY**

ZAGREB 1917.
NAKLADA KR. ZEMALJSKE TISKARE.

# Florence Montgomery.

Uskršnji broj »Zlate Prahe« donio je, kao književnu senzaciju, vijest, da je djelo »Neshvaćen« od engleske spisateljice Florence Montgomery doživjelo u češkom prevodu — 24 izdanja! Doista, osobita čast, kojom se može pohvaliti rijetko koje prevedeno djelo u češkoj književnosti.

Ali nesamo u češkoj. Kako Tauchnitzov izvještaj kaže: »Misunderstood« je pokraj djela »Litte Lord Fauntleroy« mnogo godina bila najpopularnija engleska knjiga u inozemstvu.

Spisateljica Florence M o n t g o m e r ÿ (čit.: Flörens Mentgëmere) stavlja se u engleskim literarnim historijama u isti odlomak sa Georgeom Eliotovom i Sarom Grandovom, jer su se sve tri zabavljale u prvom redu objašnjavanjem dječje duše. No dok se je George Eliotova — tražeći tragove hereditarnosti u dječjoj duši — najradije zabavljala abnormalnošću svojih malih junaka, ostalo je za Florencu Montgomery evangjeljem Rousseau-ovo optimističko gledanje na prirodjenu dobrotu djeteta. Za nju nema nikakove dječje anomalije, a ono, što bi se na prvi pogled moglo tako nazvati, za ovu je spisateljicu samo rezultat rdjavoga odgajanja. Prema njenom shvaćanju, valja da se sve ono, što je dobro i božansko u dječjoj duši, po što po to izvabi iz unutrašnjosti, kao što se vadi plemenita kovina iz gromade kamenja. Ni jedan pisac nije, kao ova spisateljica, tako oštro naglasio i u tolikim knjigama obradio individualnost čovjeka i opravdao osobine njegove. Svagdje ona pokazuje specijalnost djeteta u borbi sa šablonskim odgojem. Bogaština duševnog dječjeg života, kako ga ona ocrtava, upravo otvara nove svjetove pred našim očima.

*

Njeno djelo »Neshvaćen« vrlo je nježna pripovijest iz svijeta malenih, koja svojom jednostavnošću i dubljinom prikazivanja potresuje čitaoca, te mu — bez lažne sentimentalnosti — obuzima i srce i dušu. Ovom pripoviješću otvara nam se pogled u najnježniji dječji život, u malene one fantazije, nade, radosti i boli, kako ćete rijetko gdje naći izložene. Nije to knjiga toliko za djecu, koliko za roditelje i učitelje, koji će ju pročitati sa slašću, pa ono, što im ostane iza čitanja u srcu, s korišću upotrebiti u postupanju s djecom. Jedno od najljepših djela svjetske književnosti, koje se ne može dosta toplo preporučiti i majkama i djeci. I ozbiljni ocevi jedva da će moći sakriti suzu. Ali neka se ne stide plakanja: — samo dobra knjiga može iz dobroga srca izvabiti suzu!

# MISUNDERSTOOD.

## UVOD.

Ovo nije pripovijest za djecu. Namijenjena je onima, koji se za djecu zanimaju, onima, u kojih ima volje, da se spuste, pa da gledaju život djetinjim očima i da se pola sata pozabave svim onim težnjama, nadama, radostima i napastima, kojih je pun dječji život.

Nema sumnje, da u nas nema uvijek dosta razumijevanja za djetinji život, kako ga promatraju sama djeca sa svoga malog stajališta, pa često površno o njima sudimo ili ih ne shvaćamo, — pa zato hoće ova mala pripovijest da baci nešto — ako i slabog — svijetla na taj predmet.

Glavno su joj vrelo bila opažanja i uspomene, pa se zato autorica pouzdano nada, da ne će sasvim promašiti svoju svrhu.

# PRVI DIO.

## I.

Poslije dječjega objeda lijevala je kiša neprestano po poljima i po livadama, po busenju i po baščama, po krovovima i po zabatima stare warehamske opatije u grofoviji Sussex (Seseks).

Otkako je stol bio raspremljen, stisnule su se dvije male kudrave glavice uz prozor dječje sobe, a četiri su živa oka motrila oblake i nebo.

Kako strašno kišovito poslijepodne! Osobito je neprijatno, što danas očekuju oca, a on je maloj braći obećao, da će smjeti izaći pred njega na stanicu.

U kočiji nije bilo mjesta za Virginiju, pa zato, ako obećaju, da će posve mirno sjediti, da ne će stati na kotač, kad budu ulazili, a ni skakati s kôlâ, prije nego stanu, i da ne će ništa drugo osobito učiniti, bit će povjereni starom kočijašu Petru, pa kud ćeš ljepše zabave!

Nije bilo veće radosti, nego osloboditi se Virginije na tako dugo vrijeme. Njima se činilo, da je ona samo zato stvorena, da smeta svaki njihov užitak, da vidi opasnost, gdje su oni gledali samo zabavu i šalu, pa da tako svojim vječnim »Ne faites pas ceci, ne faites pas cela« (ne činite toga, ne činite onoga) baca tamne sjene na suncem obasjanu stazu njihovih djetinjih osnova i zabava.

Jadna Virginija! Da je sjela na optuženičku klupu pred svoje mlade sudce, bila bi smjesta osudjena bez obzira na »olakotne okolnosti«. A ipak je ona zapravo bila dobra, blaga žena, samo što je po



nesreći imala »živce«, a kako je morala nositi svu odgovornost za djecu udovca, koji je rijetko kada bio kod kuće, postao joj je život tjeskoban i to još više zato, što su to bila dva najživahnija mala stvorenja na svijetu, — koja se nisu bojala opasnosti, koja nisu marila za posljedice, — te su bila gluha za molbe i za opomene.

Mali Miles (čitaj Majlz), mladje dijete, bio je — kako je često ocu govorila — dosta dobar, dok je bio s â m, pa joj je zadavao malo briga, jer kako su mu bile tek četiri godine, pokoravao se autoritetu; ali »Monsieur Humphrey!« (čitaj: Hömfri).

Kad je o njemu bio govor, Virginija nije znala, što da kaže. Samo je lamala rukama i upirala oči u strop te muklo uzdisala.

Sir Everard Duncombe (čitaj: sör Evörörd Dönköm) bio je član parlamenta, pa dok su trajale sjednice, bio je gotovo neprestano u Londonu, tako da su ga djeca u to doba godine malo vidjala, osim od subote do ponedjeljka.

Za vrijeme tih kratkih posjeta morao je da sluša svu silu tužbi zbog svega, što je M.*) Humphrey uradio prošle nedjelje, kako je htio da se penje na najopasnije drveće i da skače s najopasnijih visina; kako je išao u staje upravo pod konjska kopita ili je sjedio u pasjoj kućici s velikim psom, kako jedan dan malo da se nije strovalio u grabu kraj bašče, a drugi se dan gotovo omakao u ribnjak; njegovim nevaljalštinama zaista nije bilo ni kraja ni konca.

Ali jedno je Virginija neprestano ponavljala, da on naime svog malog brata uvodi u svako zlo, jer što radi Humphrey, hoće da radi i Miles, i kuda podje Humphrey, gotov je i Miles da ide za njim.

Sasvim su posebni bili razlozi, zašto je Virginija ovo zbog Milesa tako jako isticala. Humphrey je lako odolijevao nahladama, kašlju i raznim nezgo-

*) Kratica za »Monsieur« (gospodin).

dama, ali mali je Miles bio fizički slabiji, osobito na prsima i lako je dobivao grlobolju, pa ga je zato trebalo brižljivo čuvati od hladnih vjetrova, od mokrih nogu i od prevelikih napora.

Bio je od prirode plašljiv i nježan, umiljate i ljupke ćudi, pa ga je zato otac jako zavolio i njemu se priklanjala gotovo čitava ljubav Sir Everarda.

Lady Duncombe je neko vrijeme prije smrti opazila, da joj muž osobito voli mladje dijete, pa ga je zbog toga često prekoravala.

»Miles je slatko malo stvorenje«, odgovorio bi on, uzevši dijete u naručje i gladeći malu kudravu glavicu, koja se odmah zadovoljno privila uz njegovo rame. »Da dignem Humphreya, on bi se otimao, da sidje, pa bi se penjao na stolove i na stolce«.

»Humphrey je tri godine stariji«, prigovorila bi Lady Duncombe — »ne možeš misliti, da će on tako mirno sjediti kao dijete, kojemu nisu još ni dvije godine, ali on je jednako mio, kao i Miles, samo na drugi način«.

»Možda«, odgovori Sir Everard — »ali je vrlo prijatno, kad ti je malo stvorenje ovako odano, pa ti hoće po čitave sate da sjedi na krilu«.

Lady Duncombe nije odgovorila, ali joj se oči od plavokosog djetešceta odmakoše prema starijem dječaku, koji joj je tri godine bio jedino dijete. Njoj je on bio sav ponos i radost. Radovala se njegovu muškaračkom vladanju, njegovoj neumornoj živahnosti i okretnosti, pa je njegovo divlje milovanje jednako voljela, kao i nježnije vladanje malog mu brace.

Kako se samo nasladjivala gledajući ga, kad bi poput vjetra uletio u sobu, pa joj jednim skokom skočio na krilo, pa makar usput srušio stolac ili štogod drugo, prevalio radnu kutiju i sve, što je u njoj bilo, i uprljao sofu svojim blatnim cipelama. Što zato! Zar joj nisu njegovi neobuzdani cjelovi padali na lice? Zar joj se nisu njegove drage divlje ruke ovijale oko



vrata? Zar nije znala, kako nježno srce bije ispod te tobožnje lakoumnosti i zaboravnosti? Što zato, ako je zaboravljao svaki nalog i svako obećanje, samo ako nije nju zaboravljao! Što zato, ako nije mario ni za koga i ni za što, samo kad su ga njezini pogledi i njezini cjelovi uvijek željeli i žudili!

O! kako je tužan bio dan za malog Humphreya Duncomba, kad su mu uzeli majčicu, kad se duga, ljuta bolest svršila smrću, kad su se zauvijek na ovom svijetu sklopile one upale oči, što su i u posljednji čas na njemu počivale, i kad su se njezine mršave, prozirne ruke posljednji put sklopile na grudima, gdje on ne će nikad više skloniti svoju kudravu glavicu, da joj jecajući prizna svoje grijehe i da se za njih pokaje.

Sir Everarda je tako porazio taj teški udarac, da je u prvo vrijeme poslije toga gubitka malo vidjao svoju djecu. Pa kad bi ih i vidio, vrlo bi se iznenadio videći, da je Humphrey gotovo isti, kao uvijek; svedjer bučan i lakouman, svedjer pun vragolija i kao da je zaboravio, što se dogodilo.

»U njega nema mnogo srca«, pomislio bi u sebi, gledajući ga tužan i žalostan, gdje ganja jagnjad po livadi.

Sir Everardu se činilo, da je dječak isti, jer ga je vidio samo u časovima zaboravi, kad je u njemu prevladavala priroda i djetinjstvo i kad je dječakova elastična duša bila kadra da se otrese bolnih uspomena; ali ga nije vidio onda, kad je stao da osjeća gubitak, nije vidio, kako mu se lice promijenilo, kad bi ga zaokupile uspomene, nije čuo, kad bi tek napola izrekao milo ime, pa onda jecajući zapeo. Nije vidio, kako bi uletio u salon s kakvim novim blagom, s kakvom novom osnovom, koju je htio da otkrije — pa onda najednom stao na vratima, kad se sjetio, da ga na dobro poznatoj sofi sada više ne čeka majčin smiješak, ni uho, uvijek spremno da ga sluša i da ga shvati, ni nježan cjelov, ni glas, voljan da mu od-

govara — pa kako bi onda od boli tiho zajecao i tromo spustio ruke i opet poletio na slobodan zrak, da zatomi bol i čežnju i pûsti osjećaj osamljenosti.

Samo Onaj, što boravi gore na nebesima, a ipak milostivo gleda i najneznatnije stvorenje na zemlji, samo On je znao, što se skrivalo u dječakovu srcu; nitko osim Njega nije vidio, kako je jastuk mokar od suza; samo On je čuo, kako se u gluho doba noći iz jadnog malog sirotnog srca izvijao bolni krik: »O majko, majko, što ću ja bez tebe!«

Sve se to dogodilo od prilike dvije godine prije onoga dana, o kojem govorimo, kad je kiša jednolično i dosadno lijevala pred očima dvaju malih gledalaca na prozoru.

U Milesovoj je duši sve ono izblijedjelo, kao da nije nikad ni bilo; on se nije majke mogao ni sjetiti, ali u duši starijega dječaka bila je njezina uspomena kadikad još uvijek svježa i mlada.

Nedjelje i mjeseci mogli su da prodju, a da i ne pomisli na nju, ali najednom bi mu je dozvao u pamet kakav cvijet ili knjiga ili kakva mala stvarca, koja je njoj pripadala, i onda mu se male grudi stadoše nadimati, pa bi oborio kudravu glavu, a vesele tamne oči zamutile bi se od suza.

U salonu Lady Duncombe, koji se sada nije upotrebljavao, visjela je njezina slika u prirodnoj veličini, s Humphreyem u naručju; pa bi se dječak u takovim časovima ili kad bi ga Virginija izgrdila, ovamo ušuljao i zgurio na podu u mračnoj sobi, nastojeći da se drži onako, kakav je bio na slici, a onda je kušao da zamisli, kako su se njene ruke oko njega ovile i kako je glavu naslonio na njezino rame.

Bilo je dánâ, kad su sobu čistili i otirali, kad su teški kapci bili otvoreni, pa je dnevna svjetlost obasjavala sliku. Onda si mogao vidjeti dva mala brata, gdje stoje pred njom, a stariji razlaže mladjemu sve, čega se mogao da spomene.



Miles je Humphreya uvelike poštovao i divio mu se. Dječaka od sedam godina, koji nosi hlače, uvijek poštuje mališ od četiri godine, koji još nosi samo bluze. Milesova fantazija nije mogla da se izdigne iznad knjižnice i blagovaonice, pa se on mogao da spominje salona samo kao zatvorene sobe, i zato je njegovo štovanje raslo i jačalo se, kad je slušao Humphreyevo zanosno pripovijedanje o nekadašnjoj slavi i sjaju njihove kuće, kad je salon plamtio od svjetlosti, kad su na prozorima bili zastori od muslina, a svi stolci katunom prevučeni, pa kad je majka ležala na sofi, a kraj nje stajao njezin radni stolić.

Mutna je i nejasna bila mališeva pomisao o »majci«, o kojoj mu je brat uvijek govorio blagim glasom i plamenih očiju, ali je bio tvrdo uvjeren, da je bila nešto veoma lijepo i sveto.

Osjećao je, da je u tom jako zaostao iza Humphreya, pa bi ga zaokupio kao neki stid, kad bi Humphrey najednom naglo prekinuo dugi razgovor prezirnim riječima: »Čemu da ti to razlažem, ta ti je se i onako ne spominješ«.

Vidjelo se u takvim prigodama na mališevu lijepušnom lišcu, da se jako zamislio, i on bi ponizno priznao svoju neznatnost.

Što se Miles toliko divio svom bratu, to je Virginiji jako ogorčavalo život. Premda je bio od prirode bojažljiv, postajao bi smion, kad bi ga Humphrey vodio; sam po sebi bio je poslušan i pokoran, ali na Humphreyev bi nalog prkosio Virginiji i onda je bio jednako nevaljao, kao i on.

Virginija je odavno osjetila da »l'union fait la force« (slogom rastu male stvari) i to joj je uništavalo živce i duševni mir.

I sad je Virginija više puta izjavila, da će Humphrey moći izaći ocu ususret na stanicu, ako uzme nepromočiv ogrtač i kaljače, a Humphrey je govorio, da će pristati na taj uvjet, ako bude i Miles mogao ići.

Ali Virginija je tvrda. Milesa uopće ne možeš tako umotati, da se ne bi nahladio na tako vlažan i kišovit dan, o čemu ju je dovoljno poučilo kobno iskustvo, pa je zato izdala odredbu: ili će Humphrey poći sam ili će oboje ostati kod kuće.

»Ne idi«, molio je mali Miles, dok su tiskali obraziće uz prozor — »bit će mi jako dosadno, ako ostanem sam s Virginijom«.

»Ona je neprijazno staro čeljade«, mrmljaše Humphrey — »ali ne boj se, Miles, ja ne idem bez tebe, pa ćemo na prozoru brojiti kišne kapljice, da nam vrijeme brže prodje.

Ta je zanimljiva zabava postigla željenu svrhu i prvo je pola sata doskora proteklo. Šta više, ona je tako zaokupila mališe, da nisu ni opazili kočiju, dok nije prošla alejom i bila već blizu glavnih vrata.

»Qu'est-ce que c'est donc!« (što je to) poviče Virginija, koja se prepala, kad je Humphrey skočio s prozornice na pod.

»C'est mon père« (to je moj otac), bile su jedine riječi, što joj ih je milostivo dobacio, i nato je odmah izletio iz sobe.

»M. votre père! Attendez donc que je vous arrange un peu les cheveux« (Gospodin Vaš otac! ta počekajte, da Vam malo uredim kosu).

Ona je govorila u vjetar, jer je Humphreya bilo nestalo i čula se samo huka i buka u daljini, što je značilo, da dječak žurno skače niza stube.

Milesa je uhvatila, jer je bio polaganiji, pa ga je okefala, premda joj se otimao, i onda je pošao za bratom.

Stigao je do glavnih vrata, upravo kad su kola prispjela. Mališi su skakali i djipali unaokolo, dok je visok, crnomanjast gospodin skidao ogrtač i stavio ga zajedno s kišobranom na stranu, a onda se stepenicama popeo u kuću.

Sagnuo se, da poljubi zažarena lica. »No, mali moji, pa kako ste mi? Dakle niste polomili noge od prošle nedjelje? nema modricâ, ni masnicâ, a?«



Tako su bili zabavljeni oko oca, te nisu ni opazili, da nije sam, već da je još neki gospodin sišao s kola, dok nije rekao Sir Everard: »A sad se rukujte s ovim gospodinom. Radoznao sam, da li znate, tko je to?«

Humphrey pogleda mladog čovjeka u lice i reče — zarumenivši se još jače:

»Ti si, mislim, moj ujak Charlie (čitaj: Čarli) i bio si kod nas jednom davno, prije nego što smo pošli na more i prije — —«

»Posve pravo«, prekine ga Sir Everard — »nisam mislio, da ćeš ga se sjećati. Rekao bih, Charlie, da se Humphrey nije mnogo promijenio, ali ovaj je mališ bio još posve malo djetešce, kad si ti otišao«, doda držeći Milesa u naručju i gledajući, da li mu se ujak Charlie divi.

»Kolike li sličnosti!« poviče ujak Charlie.

Sir Everard uzdahne i stavi dijete na tle.

»U koječemu je ta sličnost, bojim se. Pogledaj ovamo«, reče pokazujući nježnu mrežu modrih žilica na čelu i čudnu rumen na lijepom lišcu.

Humphrey je pažljivo slušao taj razgovor i dok mu je otac još jednom cjelivao Milesa, približio se ujaku, pa mu povjerljivo pružio ruku.

»Ti si pristalo momče«, reče ujak Charlie, položivši mu drugu ruku na kudravu glavu — »mi smo uvijek bili dobri prijatelji, Humphrey. Ali«, dometnu napola za se, pridigavši malo njegovo vedro lice i motreći ga pozorno neko vrijeme — »ti nisi nimalo nalik na svoju majku«.

Uto zazvoni zvono, što je zvalo na odijevanje i mališi podjoše s ocem u njegovu sobu, da mu pomognu ili bolje, da ga smetaju u toaleti.

Miles se bacio na putni kovčeg, očekujući, da će naći kakav zamamljivi zamotljaj od papira, dok je Humphrey obratio pažnju najprije na jedan, a onda na drugi predmet, što ih je izvadio iz džepa Sir Everardova odloženog kaputa.

Barun se okrenuo, jer je nešto sumnjivo zazvečalo.

»Što si ti to uzeo, Humphrey?«

Dječaku ispade iz ruke otvoren džepni nožić. Upravo mu je bilo pošlo za rukom te je otvorio obje oštrice i htio da ih okuša na noktu svog palca.

Kad mu se taj pokus izjalovio, zalutaše mu nemirni prsti na toaletni stolić i nato zavlada kobna šutnja.

»Humphrey«, krikne otac — »ostavi moju britvu«.

U ogledalu je bio ugledao dobro nasapunano lice i viknuo je baš u pravi čas, da spriječi operaciju.

Za grijehom uvijek dolazi kazna i Humphrey je morao smjesta otići u dječju sobu, da mu operu i otaru lice.

Ali on se spustio po naslonu u stubištu, pa je tako naknadio izgubljeno vrijeme i stigao u knjižnicu u isto doba, kad i otac mu i brat.

Ujak Charlie je stajao kod prozora posve odjeven, pa kako je u isti čas zazvonilo zvono, pošli su svi na večeru.

Mala su braća sjedila uz oca, jedan s jedne, drugi s druge strane, pa su dobila po koji zalogaj od njegovih jela.

Za vrijeme jela šutjeli su. Ujak Charlie je jeo juhu, a Sir Everard se zabavljao svojim sinčićima i jelom.

»Danas je Williamov (Uiljem) rodjendan«, reče Humphrey, prekidajući šutnju.

Nesretni individuum u bijelim svilenim čarapama, koji je tako iznenada postao predmetom opće pažnje, porumenio je do navrh glave i tako se zabunio, da mu je gotovo ispala zdjela, koju je htio staviti pred gospodara.

»Danas navršuje dvadeset i drugu godinu«, nastavi Humphrey — »rekao mi je jutros«.



Sir Everard je nastojao da pokaže dovoljno interesa za tako veliku novost.

»U koliko si se sati rodio, Williame?« nastavi Humphrey, govoreći uplašenom lakaju, koji je stajao kod buffeta, kuda se bio povukao s poklopcem od zdjele, pa je odande svom mučitelju kojekako namigivao, nadajući se, da će tako dokrajčiti taj razgovor — ali uzalud!

Sir Everard pruži žurno zalogaj ribe »lista« na vršku vilice, pa je tako na neko vrijeme u pravom smislu riječi začepio dječakova usta, ali jedva je on zalogaj progutao, kad li dječak opet počne:

»Što ćeš Williamu darovati za rodjendan, oče?« zapita, stavivši ruke na stol i položivši na njih bradu, da uzmogne udobnije gledati ocu u lice, čekajući tako njegov odgovor.

Ujak Charlie sagibao je glavu sve niže i niže nad tanjur, a obrazi mu se strašno zališe crvenilom.

»Ja znam, što bi on htio«, dovrši Humphrey — »jer mi je rekao!«

Nesretni lakaj pograbi poklopac od zdjele i stane uzmicati prema vratima, ali neumoljivi mu nadglednik preda umak od morskih raka, pa se je s njim morao približiti gospodaru.

»Ja sam ga danas pitao«, nastavi Humphrey, ponosan i sretan, što uživa Williamovo povjerenje — »ako bi ti otac htio štogod dati za rodjendan, što bi ti želio? Sjećaš se, zar ne, Williame? I onda mi je rekao, zar ne, Williame?«

Jadni William nije mogao da podnese ovakav neposredni napadaj, pa je s napola punim poslužavnikom poletio prema vratima i unatoč nadglednikovim bijesnim pogledima iščezao upravo u času, kad je ujak Charlie, koji se pri tom sjajno zabavljao, prasnuo u smijeh.

»Ne smiješ za ručkom toliko govoriti, sinko«, reče Sir Everard, kad su se vrata zatvorila, »ujak i ja nismo mogli ni riječi progovoriti. Vjeruj mi«, reče

tihim glasom šurjaku — »kraj te sam djece neprestano kao na žeravici; nikad ne znam, što će upravo da kažu«.

Kad su se sluge vratile, odlanulo je Williamu, jer su gospoda govorila o politici, a Humphrey se živo zabavljao kopajući grobove u soli i pokapajući u njima tobožnja tjelesa, naime vavoljke, što ih je pravio od očeva kruha.

»Hoćeš li mi doći na ručak iduće nedjelje, Charlie?« zapita Sir Everard — »hoću da pogostim starosjedioce, pa će mi trebati malo pomoći. Već su prošle dvije godine, što se nisam porazgovorio sa svojim izbornicima, pa mislim, da je već vrijeme«.

»Kako li su to dugačke riječi«, reče Humphrey tiho, zatiskujući posljednji grob u soli i zatičući u humak listić peršuna, što je pao s ribe. »Oče«, nastavi — »što su staro — staro —«

»Starosjedioci?« dovrši ujak Charlie — »to su ti divlji šumski ljudi, Humphrey, napola ljudska bića, a napola životinje«.

»Pa će njih otac pozvati na ručak?« poviče Humphrey sav u čudu.

»Da«, reče ujak Charlie, zabavljajući se tom šalom — »bit će to sjajna zabava za tebe i za Milesa, zar ne?«

»O, zar ne!« ponovi Humphrey, skočivši sa stolca i poskakujući unaokolo. »Oh, oče! hoćeš li nam obećati, prije nego što zapitaš Virginiju, da ćemo smjeti onaj dan doći na ručak i gledati ih?«

»E, što se tiče ručka, ne znam«, reče Sir Everard — »mala djeca u takvim zgodama samo smetaju, osobito ona, koja ne umiju držati jezik za zubima, kad bi trebalo, ali ćete doći u knjižnicu i vidjeti ih, kad budu dolazili«.

U taj se čas pojavila na vratima neprijatna Virginijina glava i začuo se njezin neugodni glas: »M. Humphrey, M. Miles, il faut venir vous coucher« (treba da podjete spavati).



Vrlo su se nerado pokorili, jer je razgovor dopr'o do najzanimljivije točke, a Humphrey je htio da stavi još stotinu pitanja o starosjediocima.

Mirno su pošli uza stube, a tik iza njih Virginija, koja je uvijek najvoljela da ih vidi pred sobom, ako bi im palo na um da putem učine štogod osobito.

Večeras su ipak bili odviše zaokupljeni divljim ljudima, što će ih vidjeti u petak, a da bi mislili na išta drugo, pa su zato stigli u dječju spavaonicu, a da nisu nimalo potresli Virginijini živčani sustav.

Taj ih je predmet doista zaokupljao, doklegod se nisu svukli, oprali i uvukli u svoje male posteljice, što su stajale jedna do druge.

Virginija zatvori kapke i uzdahne, jer joj je odlanulo, pa ode na večeru.

»Drago mi je, što je otišla«, reče Humphrey — »jer sad se možemo do mile volje narazgovarati o divljim ljudima«.

»O, Humphie!« reče mali Miles moleći — »nemojmo više o njima govoriti, sad je tamno, ili ako zaista moraš, pruži mi ruku, jer me je strah«.

»Onda ne ćemo o njima govoriti«, reče stariji brat blagim glasom, pomaknuvši se sasvim do ruba postelje, pa uhvati Milesovu ruku, kao da ga želi zaštititi. Miles se sasvim privio k njemu i tako usnuše licem u lice i držeći se čvrsto za ruke.

Jadne male kudrave glavice, nad kojima se večeras ne će sagibati nježna majka, šapćući mile riječi ljubavi i blagoslova!

Jadni mali jamičasti obrazići, na koje ne će pasti ni jedan slatki cjelov!

Napolju na livadama leži mlada jagnjad kraj ovce, gore na drveću kriju se sitne ptičice pod krilom svoje majke, ali ovo dvoje male braće ne smetaju u njihovu snu bez sanja ni laki koraci, ni tiho šuštanje ženske oprave, ni brižno zasjenjena svjetiljka.

## II.

Sir Everard Duncombe pojavio se u blagovaonici tek u devet sati, ali već davno prije toga bilo je čitavoj kući poznato, što on radi; jer su se odmah poslije osme ure oba mališa postavila pred njegova vrata, pa kako nisu još smjeli da udju, pratili su njegovo odijevanje tako glasno, da se čitava kuća orila.

»Hoćeš li skoro izaći iz kupelji, oče?... Zar se sada sapunaš?... Što radiš sad?... Tareš se spužvom, zar ne?... Kako otac brčka! Sad se zacijelo otire, kad je tako miran«.

Onda zaškripiše vrata i sitne nožice zatopotaše.

»Moram ti čestitati, što si se jutros tako čestito oprao«, pozdravi ujak Charlie svoga zeta, kad je s dječacima došao na zajutrak.

Sir Everard se nasmijao. »U ovoj kući, vidiš, nema tajna«, odgovori rukujući se s njim.

»Krasna li dana!«

»Divno! ali će biti vrlo vruće. Ako se pravo spominjem, put je do crkve sav u sjeni. Idu li mališi u crkvu?«

»Miles ne, ali Humphreya obično vodim sa sobom i on je tamo začudo vrlo miran. Zaista bih rekao, da je crkva jedino mjesto, gdje može mirno sjediti.

Za čitavo vrijeme zajutarka zabavljao se Humphrey tražeći mjesta u svom molitveniku i to ga je toliko zaokupilo, da nije ništa govorio.

»Evo!« poviče triumfirajući i stavi posljednji znak u knjigu, pa se s teškom mukom svlada, da ne baci molitvenik u zrak — »sad sam sve našao«.

»A sad bi bilo dobro, da se obučeš«, reče otac — »pa da te ne moramo čekati ujak i ja«.

Humphrey ih je stigao u trijemu u posljednji čas, pošto se bio malo počarkao s Virginijom.

Put do crkve vodio je kroz cvjetnjak, a onda alejom. Izašli su na postrana vrata, a Miles je tužan



i žalostan za njima gledao i njegovo se ljepušno lice i sitno tijelo isticalo medju vratnicama staroga ulaza.

Neko su vrijeme hodali ne govoreći ni riječi.

Sir Everard se nasladjivao tihom ljepotom ljetnog dana, Humphrey je ganjao leptira, a ujak Charlie nalazio je svuda unaokolo dokaze, koliko je pokojna mu sestra imala ukusa u nasadjivanju cvjetnjaka, pa se sjetio, kad je posljednji put ovuda išao u crkvu, a ona bila kraj njega.

»Kako će se dječak ugrijati, prije no što stignemo do crkve«, reče Sir Everard — »ne znam zaista, kakve je on gradje, te može u ovakav dan trčati«.

»Lijep je to dječak«, reče ujak Charlie, gledajući kako mališ živahno skakuće po cvjetnim slogovima — »i čini se, da je krepak i zdrav kao dren«.

»Da«, odgovori barun — »Humphrey nije nikad bio bolestan. Umetnuo se u moj rod, pa će biti jak i visok, kao i mi«.

»Vrlo je nalik na neke stare porodične slike, što sam ih jutros gledao; upravo je onako uspravan, ima krasan stas i tamne oči. A Miles je sasvim drugačiji, plav i slabačak«.

»Strah me je, da je Miles baštinio majčinu narav«, odgovori barun zabrinuto. »Vrlo je nježan, Charlie, i od najmanje nazebe dobiva grlobolju ili ljut kašalj. Kadikad se jako bojim za nj«.

»Mislim, da će se izvući. Rekao bih, da su i u mene bile slabe prsi u njegovoj dobi, a sad eto nemam nikakvih neprilika«.

Bili su već prilično poodmakli u aleji, a Humphreyu nigdje ni traga.

»Ja ga nikad ne čekam«, reče Sir Everard, otvarajući vrata od parka — »uvijek on odnekale iznikne«.

Bili su već nasred crkvene porte, kad ih je dječak stigao, ugrijan i zasopljen.

Ujak Charlie potajno je uzdahnuo pomislivši, da će tako nemirno stvorenje čitava dva sata sjediti tik

*

do njega za vrućeg ljetnog jutra, pa je s nekom tjeskobom motrio njegove kretnje.

Mali Humphrey skine u predvorju šešir, zabaci kudravu kosu s ugrijanog čela, pa stupi mirno u crkvu i podje napred do kora, gdje su bila starodrevna porodična sjedala.

Ondje se zaustavi, jer je zasun bio tako visoko, da ga nije mogao dohvatiti.

Mjesto njega učinio je to ujak, koji je nato htio da udje, misleći, da će dijete svakako htjeti sjediti kraj oca, ali se iznenadio, kad se mali nećak provukao pokraj njega i pošao sasvim na drugi kraj dugačkoga sjedišta, pa se popeo na sjedalo s visokim jastucima, pred kojim je ležao velik molitvenik, a na njemu se isticalo ime »Adelaide«.

Seoska se crkvena općina često čudila, što otac i sin sjede tako razdaleko jedan od drugoga u sjedištu, gdje je osim njih rijetko kada tkogod drugi sjedio, a i stari je svećenik isprva s teškom mukom svladavao smiješak, kad je gledao s predikaonice na jednom kraju široke pleći i bradato lice čovjeka od šest stopa, a na drugom tjeme male smedje glavice.

Ali uzalud je Sir Everard zvao dječaka, da sjedne bliže k njemu; on je volio osamu. Jedanput je udovcu sjevnulo u mozgu, da bi to moglo biti zato, što je to bilo mjesto njegove žene, ali nikad nije vjerovao, da bi u Humphreya moglo biti toliko srca ili osjećaja, pa je zato držao, da je to puki hir i nikad nije dječaka za to pitao.

Sámo dijete nije nikad nikome osim Milesa povjerilo, kako voli gledati ono isto okno na slikanom prozoru, na koje je padao i majčin pogled; kako mu je ugodno stavljati nogu na onaj isti podnožnik, na kojemu je i majčina noga počivala; i premda je veliki molitvenik bio tako težak, da ga nije mogao otvarati, volio je na nj polagati svoju malu knjižicu od safijanove kože i stavljati male prstiće na slova »Adelaide«, što su naznačivala majčino ime.



Ni sâm nije shvaćao, zašto se baš u toj staroj crkvi više nego igdje drugdje spominje svoje majke, ali tako je bilo, pa je inače nemirni dječak mirno sjedio u svom kutu i razmišljao o prvoj nedjelji, kad je došao u crkvu te čitao s majkom iz istog molitvenika i slušao njezin slatki glas, kad je s ostalima pjevala psalme i himne.

Služba se božja počela, a Humphrey se spustio sa sjedala.

Seljaci su već bili navikli gledati, kad je općina ustala, da se i barun, visok i plećat, digao sa svoga sjedala, dok je mala smedja glavica njegova sina posve iščeznula, ali ujak Charlie nije nipošto očekivao, da će se dječak tako stropoštati, pa je mislio, da mu je nećak pao. A kad tamo, on je stajao na podu, pa upr'o oči u molitvenik, a stijene sjedala nadvisivale su ga sa sviju strana.

»Bože, zašto ne stane na stolac?« pomisli mladi čovjek u sebi.

Da kažemo istinu, Humphreya bi kadikad snašla želja, da bude za tri stope viši, pa da vidi, što se oko njega dogadja, ali on je pouzdano znao, da ni majka nije nikad stajala na stolici, pa je tako odolio napasti.

I zaista, da je Lady Duncombe stupila na vrlo visoki jastuk za klečanje, značilo bi to jako smetati ozbiljnost crkvene općine.

Humphrey je prilično dobro pratio službu božju, dok nije počelo pjevanje, jer u tom je uvijek zapinjao. Trsio se, koliko mu drago, nikako nije mogao držati korak s ostalima, nego bi uvijek ili prerano ili prekasno završio.

Malo pomalo razabrao je, da ne smije pjevati sasvim do kraja, jer je bilo nekoliko odlomaka i riječi, koje su se ponavljale, ali mu je bila vječna zagonetka, koje se upravo riječi ili rečenice moraju ponavljati.

Jako se divio, kako se mijenjao i tresao glas staroga svećenika, dok je pjevao »Te Deum«, pa se jednom usudio da ga tiho imitira, dok nije opazio, kako ga otac s drugog kraja sjedala mrko gleda.

Kad je bila naznačena himna, vidio je ujak Charlie, kako se Humphrey jako muči, da nadje pravo mjesto, pa mu je namignuo, da dodje k njemu i da zajedno s njim gleda u njegovu knjigu himnî, ali je dječak odlučno potresao glavom te uzeo svoju knjigu i, ne mičući se s mjesta, pružio mu je, da mu nadje mjesto.

Kad je mladi čovjek vraćao knjigu nećaku, opazi na naslovnom listu ime »Adelaide Duncombe«, napisano dobro poznatim rukopisom pokojne mu sestre, pa je zato u sebi odobrio dječakove razloge.

Kad je stari svećenik otvorio knjigu propovijedi, posadio se Humphrey u svoj kut, imitirajući sasvim svoga oca.

Uvijek je trebalo dosta vremena, da sasvim kopira njegovo držanje, a pokadšto, kad bi mu to i pošlo za rukom, prekrstio bi Sir Everard noge ili bi maknuo rukom, našto bi se mališ zbunio, pa je morao iznova da počne.

No danas se sasvim jednostavno držao. Sir Everard skrsti ruke, prekriži noge i okrenuvši glavu prema propovjedaonici stade slušati.

Humphrey učini isto.

Onda se javi glas starog svećenika. »U četrnaestoj glavi knjige Otkrivenja svetog Ivana naći ćete u drugom stihu ove riječi Gospodnje: ‚I čuh glas s nebesa, kao glas mnogih voda... i čuh guslače, što su gudili u gusle svoje... I pjevahu kao novu pjesmu... i nitko ne mogaše naučiti pjesme, osim sto i četrdeset i četiri tisuće onih, koji su otkupljeni sa zemlje.'«

Humphrey nije često slušao propovijed, ali danas je bila riječ o nebu, a o njemu je on volio slušati, jer je tamo bila njegova majka.



Ljudski će jezik vazda biti preslab, da opiše slavu onoga dalekog kraja, ali kad se čovjek dotakne predmeta, koji se sviju tako živo dotiče, svi ga pozorno slušaju.

Pa kad se tako stari propovjednik zagrijao i zanio za svoju temu, zagrijala su se za nju i zanijela i srca vjernika, pa je danas u staroj crkvi vladalo šutanje i nijema pozornost.

I školska su djeca manje žamorila nego obično, a seljake, što su kao obično skrstili ruke na naslonu klupe pred sobom i na njima ljuljali glave, nije napao drijem od dugog i vrućeg puta do crkve, nego su sjedili i pažljivo slušali propovijed. Ne teži li naime svatko za onim krajem, što ga je propovjedač opisivao? Ima li koga, te bi mogao reći: »Što se to mene tiče?«

Samo dva puta se Humphrey smeo i prekinuo pažnju. Prvi put, kad je ujak izvadio olovku iz džepa te podvukao neko mjesto u svojoj bibliji. To je bilo nešto posve novo, jer Humphrey nije toga nikad prije vidio, pa je držao, da se mora pomaći po sjedalu do ujaka, da vidi, što on to radi.

Ujak Charlie mu dade bibliju i on opazi, da je naznačen tekst propovijedi.

Kad se na isti način odvukao natrag u svoj kut, odlučio je u sebi, da će u buduće nositi olovku u crkvu i jednako raditi.

Druga ga je smetnja mnogo više uznemirila. Neka osa, što je zalutala u crkvu, pa se najprije pozabavila u raznim njezinim dijelovima, zaletjela se napokon u porodična sjedala, pa je ujaka Charlia odabrala za žrtvu. Humphreya je zanimalo zujanje, pa se okrenuo i vidio, da je ujak zametnuo očajnu borbu.

Nagnuo je glavu najprije na jednu, pa na drugu stranu, zatim se naglo trgnuo natrag, a onda se opet sagnuo napred, udarajući ovda-onda bijesno rukom po zraku, ali uzalud se ujak Charlie mučio, da se otrese napadača.

Humphrey se svojski trudio da bude miran, dok je motrio bitku, ali mu nije pošlo za rukom. Iz svih kutova njegova lica izbijao je veseo smijeh, koji bi u drugoj prilici bio provalio sa svom snagom.

Ujak Charlie bio je već jako ljutit, što ga je tako kukavan razlog, napadaj ose, spriječio, te nije mogao da sluša propovijed, a sada, kad je vidio, što mu je snašlo nećaka, zapao je u očajanje.

Pograbivši molitvenik, udari svoga mučitelja i obori ga na tle, gdje ga je petom smrvio u atome, a onda mu je jako odlanulo, kad je vidio, da se Humphrey opet snašao i umirio, pa kad je mogao da uhvati nit propovijedi.

Humphrey je opet upravio pažnju na propovijed i njegova je mala duša nastojala da prati svećenika, koji je govorio o tisućama, što u bjelini po grimiznom moru putuju u zlatni Jerusalim, o onom »golemom mnoštvu, koje nitko ne može da izbroji, svih naroda, svih plemena, svih jezika«, što složnim i jakim glasom pjevaju dične psalme, kao glas »mnogih voda« i kao glas silne grmljavine, veleći: »Aleluja, jer svemogući Gospod Bog kraljuje«.

»Oko čovječje nije vidjelo«, završi propovjednik, kao da ne može naći riječi, kojima bi iskazao neshvatljivu slavu i ljepotu dvorova sionskih — »oko čovječje nije vidjelo, ni uho čulo, ni srce ljudsko shvatilo, što je sve Bog spremio onima, koji Ga ljube. Njemu, koji nas je svojom krvlju iskupio, budi slava uvijek i svagda i u bezbrojne vijekove. Amen«.

Onda se zaoriše orgulje, vrata se otvarahu i zatvarahu, školska djeca sidjoše s bukom s kora, a vjernici izvrvješe iz crkve, dok je stari svećenik još svedjer stajao na propovjedaonici, gledajući zamišljeno, kako mnoštvo izlazi, i pitajući sam sebe, koliko će od onoga, što je nastojao usaditi u njihova srca, pustiti korenje i donijeti ploda.

Sir Everard Duncombe sjedio je još neko vrijeme poslije službe božje, gledajući Humphreyevo



ozbiljno lice i radoznao, o čem on to razmišlja. Kad je svećenik otišao u sakristiju, ustade i podje napred.

Tihi proljetni vjetrići dahnuli su malom Humphreyu u lice, kad je stupio u predvorje i blaga se ljepota ljetnoga jutra divno slagala s njegovim mislima, na koje ga je navela propovijed. Svuda unaokolo pružao se lijep šumski kraj, što je tiho i mirno ležao pod vedrim nebom. Da su njegove nesredjene misli mogle uzeti odredjen oblik, možda bi ih bio iskazao riječima: »Može li nebo biti ljepše od toga?«

Ali Humphrey nije bio takve ćudi, da bi ga dugo zaokupljale iste misli, pa je doskora opet skakutao cestom ispred oca i ujaka te vitlao oblake prašine svojim najboljim nedjeljnim cipelama.

Na vratima parka nadjoše Milesa i Virginiju. Ona se putem pridružila služinčadi, a dva su mala brata išla zajedno.

»Je li svećenik uzeo za današnju propovijed koji od mojih tekstova?« zapita mladji živo, uhvativši Humphreya za ruku. (Miles je učio propovijed na gori, pa je to pitanje redovito ponavljao svake nedjelje).

»Ne, nijedan. Uzeo je tekst iz posljednjega dijela čitave biblije — iz Otkrivenja«.

»To će biti onaj dio, što mi ga Virginija nikad ne će da čita. Veli, da ne bih razumio. Razumiješ li ti Otkrivenje, Humphie?«

»Da«, odgovori Humphrey odlučno.

»Virginija ga ne razumije«, reče Miles malo smeten — »i veli, da ga ni mnogi odrasli ljudi ne razumiju«.

»Virginija je Francuskinja«, odgovori Humphrey, — »a Otkrivenje je pisano engleskim jezikom. Zato ga ona dakako ne može tako razumjeti kao ja. Evo kunića. Potrčimo za njim«.

I Miles, potpuno zadovoljan tim razlaganjem, poleti sopeći za bratom u paprat.

Poslije podne odoše gospoda opet u crkvu, a kako je to bilo dopušteno i Virginiji, ostadoše djeca služavci na brizi.

Humphrey je učio neku crkvenu pjesmu, pa je prvi put u životu upravio svu pažnju na svoju zadaću.

Miles je sjedio služavci na krilu, pa je okretao listove »Osvita« i po ilustracijama dobro poznatog djela pogadjao sveta lica. Stao je i vrlo se zadivio, kad je ugledao sliku Lazarova uskrsnuća, pa je zaiskao razjašnjenje.

Jane (čitaj: Džejn, Ivana), koja je držala, da se od djece mora brižljivo kriti sve, što je u svezi sa smrću, uklanjala se odgovoru i rekla, da to nije ništa, pa je htjela da okrene stranicu, ali dječaku ne možeš tako lako zamazati oči.

Da je Miles bio djevojčica, bio bi se zacijelo zadovoljio, da predje preko slike i da više ništa ne pita; djevojčice shvaćaju stvari vrlo površno i dosta im je, ako dopru do ljuske znanja, a jezgre se i ne dotiču. Kako je Miles bi odječak, upr'o je svoje velike, ozbiljne oči pitajući u Jane.

»Zašto mi ne ćeš da kažeš?« zapita, stavivši ruku na list, da ga ne okrene — »sve hoću da znadem. Što je ova velika rupa? i zašto je taj čovjek sav umotan u bijelo?«

Jane, zatjerana u škripac, morade reći, da je ona rupa grob.

»Ma zaboga! mladi gospodin Miles«, dometnu — »ta vi ne znate ništa o tom, a hoćete li da saznate, morate pitati i tatu!«

»Pa ja znam, da ljudi umiru«, reče Miles jednostavno — »jer je moja mama umrla; zato nemaš pravo, Jane, kad veliš, da ja toga ne razumijem. Ja znam sve. Kad čovjek umre, stave ga u sanduk i polože u zemlju, onda ako je bio dobar, doći će jednog dana Bog, pa će ga izvaditi«.



Humphrey je unišao upravo na koncu toga razlaganja, pa videći smiješak u Janinim očima, htio je svijesno i ponosno da pokaže, kako je u vjerskom znanju Milesa za tri godine pretekao.

»Da je majka ovdje, Miles«, prošapće — »ona bi ti to mnogo bolje razložila, nego ova. Često mi je govorila, da je naše mrtvo tijelo kao sjeme, što ga stavljamo u zemlju, ali će se jednog dana prometnuti u krasan cvijet. Jedino se ne mogu sasvim točno sjetiti, kako je ona to govorila«, doda uzdišući — »a htio bih da mogu«.

»O Humphie!« reče mali Miles živahno, pružajući mu knjigu — »možeš li se sjetiti, što je govorila o ovoj slici?«

Ali Humphrey je uzalud napinjao pamćenje. Sve je bilo mutno i zbrkano, pa se nije mogao jasno sjetiti priče, da bi je pripovijedao, već su pozvali Janu, da je čita.

Jane nije izgovarala glas »h« i nije pazila na interpunkcije, pa je tako lijepa priča o Lazarovu uskrsnuću izgubila mnogo čara; no ipak su djeca pažljivo slušala, jer onaj, tko nema ništa bolje, mora da se zadovolji onim, što ima. Jadne male dušice, ti pupoljci, što su se morali razvijati uz pomoć neobrazovane služavke! što nisu mogli da u cvijetu mladosti primaju pouku o božanskoj istini, koja dolazi milo, a ipak snažno sa usana nježne majke, pouku, koja dugo živi u srcu odrasla čovjeka, kad su već davno zamuknula ona usta, što su je izrekla.

Pored toga ima asocijacija mislî veliku moć, pa zato djeca u svom kasnijem životu najviše vole i cijene ona mjesta u bibliji, s kojima se najjasnije spaja slika njihove majke.

I zaista podaje dječjim uspomenama neki poseban čar, kad se sjećaju, kako je majka tiho i s lijepom modulacijom čitala, kako je čisto izgovarala, kako je mirno sjedila na sofi ili na stolcu, kako je bijela bila njezina ruka, koja je držala knjigu, i kako

se možda na toj ruci kod svjetiljke blistao alem-kamen na prstenu, kad je okretala stranice.

Upravo sada, dok to pišem, pomalja se preda mnom iz tame vizija majke s djetetom. Vidim blago oko, što se upire u oči malog slušača na stolčiću do njenih nogu. Vidim, kako je svaka crta na ljepušnom licu puna ozbiljnosti. I gotovo kao da čujem zvukove nježnog glasa, što nastoji da otajstva božanske istine približi dječjem shvaćanju i pri tom nesumnjivo odaje, da i ona sama vjeruje u ono, o čemu govori i da ona ljubav i vjera, što je opisuje, nije za nju nipošto puka apstraktna istina, nego život njenog života, duša njezine duše.

I vidim, gdje se djetinje oči žare i šire od njezine topline, dok u malu dušu prodiru zrake njezina zanosa. Je li to slika ili je zbilja? Jesam li u ikom izazvala viziju mutnih uspomena? Ili je to tek idealizam i fantazija?

Ja ne znam — i upravo sada, dok je gledam, rasplinula se slika u mraku, odakle sam je dočarala, i ja je više ne vidim!

»Djeco«, javio se glas Sir Everarda udno stepenica, što su vodile u dječje odaje — »ujak i ja polazimo u šetnju. Kojemu se od vas ne će, taj ne treba da ide s nama«.

Na ovakav poziv mogao je da bude samo jedan odgovor i smjesta stade trka i buka.

Bila je to obična šetnja u nedjelju poslije podne, do staja i na majur, pa onda preko livadâ, da pregledaju slogove sijena, i preko žitnih polja do neke ograde, odakle se pružao najljepši pogled na čitavo imanje.

»Samo ako ovakvo vrijeme potraje još četrnaest dana«, reče Sir Everard, prelazeći okom preko zlatnih polja — »mislim, da ćemo imati dobru žetvu, šta misliš, Charlie?«

»Dakako da ćemo imati«, oglasi se Humphrey, koji je uvijek imao vlastito mišljenje o svakoj stvari,



pa je svakom zgodom nastojao, da je i ostalima nametne — »imat ćemo toliko žita, da ne ćemo znati, kuda s njim«.

»E, dosad se to još nije dogodilo«, reče otac — »ali ako se obistini prvi dio tvoga proroštva, priredit ćemo žetelačku slavu i ples, a ti ćeš i Miles voditi ‚Nasred kola gore-dolje' s najljepšim malim djevojčicama, što ih možete naći u selu«.

»Ja znam, s kojom ću plesati«, reče Humphrey, ljuljajući se navrh ograde — »ali ona nije mala djevojčica, nego vrlo velika, rekao bih, da joj je gotovo dvadeset godina, a ni lijepa nije. Ja ne volim plesati s malim djevojčicama, to je djetinjasto«.

»Tko je ta sretna dama, Humphrey?« zapita ujak Charlie.

»Nije ona dama«, reče Humphrey namrštivši se malo — »to je Dolly, pralja; ona ima drvene cipele i zavrnute rukave, a ruke su joj rumene kao i obrazi. Dolly nije ni najmanje nalik na damu«.

»Osim nedjeljom«, upade mu u riječ mali Miles — »jer onda spušta rukave i vrlo je pristala. Vidio sam Dolly jutros, kad je išla u crkvu, pa su joj cipele bile pune bijelih puceta«.

»To je ne čini damom«, reče stariji dječak prezirno. »Čemu tebi razlagati, Miles, što je dama, kad je nisi nikad vidio«.

»A Mrs. Jones (Džônz), upraviteljeva žena?« reče Miles plašljivo i osjećajući, da je stao na opasno tlo.

»Ne«, reče Humphrey, — »ona nije prava dama, ni ono, što ja zovem damom. Eto vidiš, Miles«, doda tiše, pa se primakne bliže bratu, da nitko drugi ne čuje — »ja ti toga ne ću nikad moći protumačiti, jer ti se ne možeš sjetiti majke«.

»Ne«, reče jadni mali Miles blago, — »mislim, da ne mogu«.

To je bio odlučan dokaz, kako je znao iz iskustva, i uvijek bi na nj mukom zamuknuo.

»A koju će moj mali Miles izabrati za družicu?« prekide ih Sir Everard — »to mora da je vrlo mala djevojčica, mislim«.

»Ja bih htio malu djevojčicu iz vratarove kućice, jer ona je jedina mala djevojčica, što je ja poznajem, a manja je od mene«.

»Vrlo dobro; onda ste oba bez brige. Charlie, ti moraš doći na žetelačku slavu, pa da vidiš ‚Nasred kola gore-dolje' i Humphreya, gdje se napreže sa svojom valjanom družicom, a iza njega Milesa s ‚jedinom malom djevojčicom, što je poznaje, a manja je od njega'«. Dok je u sebi slikao tu sliku, gledao je otac sa smiješkom svoje dvoje djece.

»A kad bi to moglo biti?« zapita Humphrey. »Molim te, oče, odredi dan, kad se ima početi žetva«.

»Kad bude žuto žito gotovo smedje, odredit ćeš ti dan žetve«, odgovori otac. »Ove godine imam žetven stroj, pa će brzo biti svršeno, kad se jednom počne«.

»Ja ću dolaziti svaki dan na ova polja, da vidim, kako napreduje«, reče Miles.

»Ja znam brži put«, reče Humphrey, pa skoči s ograde i iščupa nekoliko klasova zajedno s korenjem. »Ponijet ću ih u našu sobu, pa ćemo svaki dan gledati, kako rastu«.

»O, ti ludo dijete«, reče mu otac, — »ta ti si ih prerano istrgao, sad ne će nikada dozreti«.

Humphrey se pokunji i pogleda svoje žitno klasje. »Sasvim sam zaboravio«, reče.

»Sad ne će nikada dozreti«, ponovi mali Miles žalosno.

»Ne boj se, Miles«, reče Humphrey — »usadit ću ih u našem vrtu na prisoju; tamo je zemlja mnogo bolja nego ovdje i tamo će mnogo ljepše i bolje rasti, nego da sam ih ostavio, da sazru ovdje s drugima. Možda će mi jednom hvaliti, što sam ih iščupao iz teškog polja, pa ih presadio na ljepše mjesto«.

»Možda«, prošapće na to mali Miles, pljeskajući rukama od radosti.



Miles se bio naslonio na ogradu, gledajući brata i diveći mu se, a Humphrey je sjedio na najvišoj prečanici, držeći u ruci žitno klasje.

»Hajdemo«, reče najednom Sir Everard — »ovdje je jako vruće i ja bih volio, da podjemo pod one lipe u polju«.

Mališi preskočiše ogradu i potrčaše prema naznačenom mjestu, dok su otac i ujak polaganije za njima išli.

Sir Everard i ujak Charlie sjedoše na travu u sjeni, a djeca se posadiše kraj oca, pa ga zamoliše, da im pripovijeda kakvu priču.

»Pomorci umiju bolje pričati«, odgovori on — »zamolite radije ujaka«.

Ujak Charlie je pokazao, da je ugodan pripovjedač. Govorio im je o morskim psima i o krokodilima, o lovu na veprove i o čudesnim pustolovinama na kopnu i na moru.

Djeca su gutala svaku njegovu riječ.

Sjene se produljiše i sunce se poče spuštati nad žitna polja, a braća su još uvijek slušala i slušala, a otac je gledao i gledao, kako im oči sjaju i obrazići igraju.

»Podjimo«, reče napokon Sir Everard i ustade — »dosta je pričâ, jer ćemo inače do zore ovdje ostati. Prošlo je šest sati, a Virginija će se čuditi, gdje smo tako dugo«.

»O!« reče Humphrey, uzdahnuvši duboko, kad se morao s onih čarobnih visina spustiti do jadnih ništavosti svakidašnjeg života, kojih se sjetio, kad je otac spomenuo Virginiju, — »kako je to bilo divno! Valjda ćeš mi dopustiti, oče, da budem pomorac, kad odrastem?«

»No, ja ne mislim, da će baš to biti tvoj poziv«, odgovori Sir Everard — »ali imaš još dosta vremena«.

»I moj«, reče mali Miles — »i ja bih htio biti pomorac«.

»Ne, mili moj«, reče Sir Everard nježno — »tvoj ne, bez tebe ja ne bih mogao biti, slatko moje dijete«.

Dok je to govorio, sagnuo se, da poljubi ono malo lice, što mu se voljno pružalo, i one usnice, što su uvijek bile spremne, da se podaju njegovu milovanju.

Humphrey je odvratio glavu, pa je pozorno motrio svoje žitno klasje.

»Bože, je li ljubomoran«, pomisli ujak Charlie, motreći mâlo lice ispod slamnog šešira i gledajući, je li ono suza, što je zablistala izmedju dugih, tamnih trepavica.

Ali prije nego što je to mogao razabrati, sijevnuše djetinje oči od uzbudjenja, jer je ugledao neku čudnu životinju s tisuću nogu, što je izmiljela iz klasja u njegovoj ruci.

»A sada skočite, djeco, pa da podjemo kući«, reče Sir Everard, našto uze štap te primi šurjaka za ruku i tako se polagano krenuše. »Doživjet ćemo mi iznova sva ta junačka djela, Charlie, vjeruj mi. Virginiju čekaju teški dani«.

Uvečer su djeca vrlo malo jela, jer su se žurila u dvoranu, da opet slušaju zabavne pripovijesti.

Ali se Sir Everard uplašio, kad je vidio, kako su u Milesa rumeni obrazi i sjajne oči, pa nije više dao, da se pred spavanjem pripovijedaju priče, koje tako uzbudjuju.

»Hoćeš li sutra svršiti priču o krokodilu?« zapita Humphrey, popevši se ujaku na koljena, kad je došao da mu zaželi laku noć.

»Sutra ja odlazim, dijete moje«, odgovori ujak.

»Sutra odlaziš!« reče Humphrey. »Kako je to kratak posjet!«

»Kako kratak posjet!« javi se i Miles, koji je uvijek mislio, da mora govoriti isto, što i brat.

»Drugi put ću dulje kod vas ostati«, reče ujak Charlie i poljubi oba mališa u obraze.

»Ali kada će to biti, drugi put?« zapita Humphrey.



»Da! Kada će to biti — drugi put?« ponovi Miles.

»Ah zaista! kada?« reče ujak Charlie.

## III.

Toliko imam osnovâ u glavi, te mislim, da ću se raspuknuti«, reče Humphrey Milesu sutradan, kad su stajali na stepenicama pred glavnim ulazom, gledajući, kako u daljini prema stanici nestaje kočije, u kojoj su se vozili otac i ujak. »Koješta od onoga, što nam je pripovijedao ujak Charlie, mogli bismo mi sasvim lako izvesti. Mislim, da tebe ne bi bilo strah popeti se na veliko drvo, koje se nadvilo nad ribnjak, gdje rastu lokvanji?«

»Ne«, reče Miles malo neodlučno — »ne bi me bilo strah, ako ti podješ napred i ako mi pružiš ruku; ali ono je drvo daleko — ne bi li bilo dobro kakvo drvo u voćnjaku?«

»O ne! to ne bilo ni napola tako zgodno. Zar se ne sjećaš čovjeka u priči, što se penjao po grani, koja se pružila iznad vode? I ono drvo ima granu, koja visi baš nad ribnjakom; htio bih se po njoj penjati, kao i onaj čovjek«.

»Ne bi li bilo dobro da zapitamo Virginiju, smijemo li sami poći tako daleko?« reče Miles, nadajući se uzalud, da će odgoditi opasnost.

No za Humphreya je to bio preslab razlog i oni se dadoše na put.

Dan je bio vrlo vruć, a kad su izašli iz majurskog dvorišta, nije nigdje bilo sjene.

Humphrey je skakutao po livadama i preko plotova, a Miles je išao za njim, što je brže mogao, ali ga je sunce jako žeglo po glavi, pa se doskora umorio i zaostao.

Humphrey nije opazio, kako je tromo išao za njim mali bratac, dok nije do njega dopr'o slab krik.

»Humphie, molim te, stani, ja ne mogu uporedo s tobom«.

Humphrey odmah potrči natrag.

»Jako sam umoran, Humphie, i vruće mi je — da se vratimo kući?«

»Kući! ta već smo sasvim blizu ribnjaka. Pogledaj, Miles, samo još preko one livade, pa onda preko onog polja«.

Miles pogleda u pravcu, što mu ga je brat prstom pokazivao, te baci tužne oči na velik prostor, što se pred njim pružao, gdje je sunce svaku stvar žeglo i palilo.

»Pokušat ću, Humphie«, reče mališ rezignirano.

»Znaš li, što!« poviče Humphrey. »Ja ću te nositi«.

Miles se nato malo prestrašio, ali se nije mislio opirati.

»Predji samo preko plota«, nastavi Humphrey — »a onda ću te ponijeti preko polja, pa ćemo brzo stići do ribnjaka, gdje će biti lijepa hladovina«.

Preskočiše preko plota, a onda uhvati stariji dječak rukama mladjeg brata. Kako da opišem vanredno neprijatni položaj, u kojem se Miles sada našao!

Jednom ga je rukom Humphrey tako čvrsto obujmio oko vrata, te mu se gotovo činilo, kao da ga hoće zadaviti, a drugom ga je rukom pograbio za jednu nogu i to s takvom snagom, da ga je gotovo boljelo; a ipak je u tom položaju osjećao neku nesigurnost, koja je već onda bila znatna, dok je Humphrey mirno stajao, a još veća, kad se počeo micati.

Humphrey udari trčati, ali je brzo počeo da malakše i u duši mu se stade radjati sumnja, hoće li moći izvršiti zadaću, koje se bio prihvatio.

Ipak je posrćući napred stupao. No kako mu se najednom učinilo, kao da bi njegov strpljivi teret mogao pasti, pograbio ga je tako jako, da Miles, koji je dosad mirno šutio, nije mogao dulje podnositi, nego je tiho kriknuo.



U isti čas zapade Humphrey nogom u neku rupu, što su je izdubli kunići i obojica se prevališe jedan preko drugoga. Ta je katastrofa Humphreya natjerala u smijeh, ali Milesu nije bilo do šale. Bio je ugrijan i umoran jadni mališ, pa je uzeo moliti brata, neka ga odnese pod najbližu živicu, da otpočine.

Humphrey pristade odmah i odvede ga onamo, gdje sunce nije žeglo.

»Možda bi bilo bolje, da se toga ostavimo«, uzdahne sjedajući u sjenu kraj Milesa — »pa da opet pokušamo za večernje hladovine. Ti bi mogao, zar ne, da nije tako vruće?«

»O, da«, reče Miles živo. Kad mu je bio postavljen rok, bio je spreman na sve pristati.

»Vrlo dobro«, reče Humphrey — »onda ćemo se zasad okaniti, pa poslije večere opet doći. Gle«, prekine se najednom — »tamo raste gljiva!«

Za čas ga je nestalo, a onda se vratio triumfirajući. »Zar nije lijepa, Miles? Kako svježe vonja i kako se lijepo lješti. Da je otac kod kuće, skuhali bismo mu je za ručak; on vrlo voli gljive«.

»Do petka se, mislim, ne bi dala sačuvati za ručak divljih ljudi?« zapita Miles.

»Šta će mu jedna«, odgovori Humphrey — »ali mi možemo češće izjutra ovamo dolaziti, pa ih vrlo mnogo nabrati, ako ponesemo košić. Znaš li što, sutra ćemo jako, jako rano ustati, pa ćemo učiniti pravi lov na gljive. Zar to ne bi bilo divno!«

»Bojim se, da Virginija ne će biti tako rano budna, da me obuče«, spomene Miles.

»A, što će nam Virginija!« reče Humphrey — »ja ću te obući, Miles; mislim, da Virginija ne bi htjela tako rano ustati, a bilo bi je šteta buditi, jadnicu! Kasno liježe, pa je ujutru jako umorna«.

»Da, da, jadnica!« reče Miles.

»Pa onda, znaš«, nastavi Humphrey — »ona uvijek misli, da će se nešto strašno dogoditi, ako i ona ne ide s nama, pa bi je bilo šteta plašiti, a ni za što«.

*

»Da, jako bi bilo šteta«, ponovi Miles. »Ali kakva je to buka, Humphe?« Da li to pijetao kukuriče ili bik ruče?«

Oba dječaka stanu slušati.

Mnogo se glasova čulo unaokolo u to ljetno jutro: zujanje pčela, što su lijetale po djetelini, zrika zrikavaca u visokoj travi, kukurijekanje pijetla na majuru i mukanje goveda u daljini, ali ono, što je zaokupilo Milesovu pažnju, nije bio nijedan od tih glasova. Bio je to zvuk ženskoga glasa, što se približavao, a kad je žensko čeljade već bilo blizu livade, prepoznaše mali slušači prijatne tonove francuskog jezika.

»M. Humphrey! M. Miles! M. Humphrey! où êtes-vous donc?« (ta gdje ste?)

»To je Virginija!« povikaše obojica i skočiše.

Da, bila je Virginija, koja se zgrozila, što su tako daleko od kuće odlutali, što se je Miles tako jako ugrijao i što je toliko hodao.

Kad su se vraćali kući, izgrdila je jako Humphreya, koji je bio kriv, što ih je morala loviti na sunčanoj žegi i što su joj se živci potresli, kad nije njega i brata mu našla na njihovim običnim mjestima.

Napokon ga je napala pitanjem: »Et vos leçons! Savez-vous, qu' il est midi passé?« (a vaše zadaće! znate li, da je podne prošlo?).

Humphreyevi su pojmovi o vremenu bili uvijek jako neodredjeni, a kad bi se desilo nešto, što ga je tako uzbudjivalo, kao jutrošnji pothvat, nije vodio računa o satima.

Nije mu mnogo koristilo, kad je rekao, da je mislio, da je tek devet i po.

Virginija je na to razjašnjenje dostojanstveno šutjela, dok nisu stigli do glavnih vrata, a kako je sad već bilo odviše blizu vrijeme ručka te ne bi bilo vrijedno, da Humphrey iznosi knjige, rekla mu je, da će sve zadaće morati poslije podne izraditi.

To je možda bila veća kazna za Milesa, nego za Humphreya.



Humphreyu nije učenje zadavalo muke, kad je jednom na nj obratio pažnju, a da mu nije bilo teško mirno sjediti na stolcu, ne bi mu zaista bilo neugodno. Ali za Milesa su bile strašna napast one ure, kad je Humphrey učio. Nije smio da govori s njim, nikako nije smio da odvraća njegovu pažnju, nego je morao sjediti i okretati listove u slikovnici ili praviti kakav samotni dvorac od kamenčića u kojem dijelu sobe, gdje ga Humphrey nije mogao vidjeti, a da se sasvim ne okrene.

Humphrey je poslije objeda plašljivo pokušao nagovoriti Virginiju, neka bi mu dopustila, da uči u vrtu, pod velikim drvetom na busenu, ali ga je ona smjesta odbila. U dječjoj sobi, gdje je bio Milesu ledjima okrenut, polazilo joj je kadikad za rukom, da navrati njegovu pažnju na ono, što je čitao; ali je predobro poznavala sve one moćne čare, što su ga na polju privlačili, a da bi mogla prihvatiti njegov predlog. Ako mu baš i ne bi Carlo iznenada skočio na knjigu i ako ga i ne bi bunio vrtlar, koseći u blizini travu strojem, uvijek je bila opasnost, da bi ga mogli smetati leptiri i sitne pčelice ili cvijet, što bi pao s drveta ili pliska, koja bi iznenada doletjela.

Humphrey nije ponavljao pitanje, nego je otvorio knjigu i tiho uzdahnuo, što Virginija nije mogla da shvati.

Je li u dječakovoj duši iskrsla neka uspomena iz onoga doba, kad ne bi nikada uzalud iskao nešto takovo?... Mutan spomen iz onoga doba, kad bi ljeti poslije podne sjedio uz majku pod istim starim drvetom, te učio čitati riječi od jednog sloga iz početnice na njenom krilu?... Pa ako bi kadikad svrnuo okom, da gleda i sluša ljetne čare oko sebe, kako bi ga ona odmah opomenula blagim riječima: »Sada, srce moje, treba da paziš na ono, što čitaš«. Pa kako bi onda brzo zaklopila knjigu, kad su svršili odredjeni odlomak, te ga otpustila s cjelovom i s radosnim riječima: »Sad poskoči, dijete moje, pa se igraj, koliko ti

drago!« kao da se i ona jednako radovala, što se on izbavio iz svoga malog zatvora i što će se opet moći na suncu proveseliti!

Mrtva tišina vladala je u dječjoj sobi više od jednoga sata. Prekidalo ju je samo jednolično Humphreyevo mrmljanje, dok je čitao, i Virginijine upadice: »Tenez-vous bien. Otez donc les bras de la table. Ne donnez pas de coups de pied à la chaise« (Držite se, kako treba. Dolje ruke sa stola. Ne udarajte nogom po stolcu) — pa onda Milesovi kamenčići, što su padali, kad bi rušio sagradjene dvorove jedan za drugim, očajan, što nije smio pozvati brata, da im se divi.

Kad je već bio blizu čas, da Humphrey bude otpušten, a Virginija nije nikako htjela da se makne, stao je Miles na mahove teško i duboko uzdisati.

Napokon je i to došlo; Virginija zaklopi knjigu i stavi u nju znak, a Humphrey prevali stolac, pa ljoskac na pod!

Miles se baci na nj, pa su se tako valjali jedan preko drugoga, nasladjujući se i uživajući.

»Poći ćemo do ribnjaka odmah poslije čaja«, šaptaše Humphrey.

Ali Virginija je snovala druge osnove, pa su djeca morala poći s njom u šetnju, da pohode ženu nekog zakupnika, što im dakako nije bilo po ćudi.

Dugo su se zadržali u zakupnikovoj kuhinji, jer je Virginija sa zakupnikovom ženom čavrljala o šeširima i nakitima, a to je dječacima bilo jako nesnosno. No Miles je kraj ognjišta našao malu mačkicu, pa se njome zabavljao, a Humphrey se popeo na stolac, pa se igrao otponcem na zakupnikovoj puški, što je visjela iznad ognjišta — »da vidi, je li nabijena ili nije«.

Kući su stigli tek onda, kad je Miles već morao ići na počinak.

Humphrey je sjeo na rub kace, pa je pomnjivo motrio, kako Virginija svlači malog mu brata, da



nauči, kojim se redom oblače Milesove haljine, jer je malo sumnjao o svojim sposobnostima za slugu.

Ali mu se lice prilično oduljilo, kad je vidio, koliko trakova treba svezati.

Primakao se bliže, željan da vidi, kako ih Virginija razvezuje jedan za drugim, pa je stao razmišljati, kako će ih opet iznova vezati, i pitao sâm sebe, hoće li mu to poći za rukom.

»Nemojte se tako žuriti«, poviče uzbudjeno, kad je ona izvukla posljednju vrpcu — »nisam ni polovicu vidio«.

Ali se odmah razabrao, kad ga je Virginija u čudu pogledala, pa je žurno sjeo natrag na rub kace.

Srećom se ona jako razljutila, što nije govorio francuski, pa ga je zbog toga toliko korila, te je zaboravila da ga pita, što se tako osobito zanima za vezanje trakovâ.

## IV.

Mali je Miles snivao, da s Humphreyem sjedi na zelenu brežuljku i plete vijence od krasuljaka, kad li mu najednom počeše komarci na najneprijatniji način letjeti u lice. Z-z-z, z-z-z, udarali su ga u obraze kao tvrde grude i nije ih mogao otjerati. Zamolio je Humphreya, da mu pomogne, ali mu tako jak vjetar dunu u glavu i u lice, da je pao i počeo da se omiče nizbrdo. Htio je da se uhvati za brata i da se tako spasi, pa se probudio — i nije našao ni brežuljka ni krasuljaka, nego ga je Humphrey vukao iz postelje.

»Napokon!« prošapće Humphrey. »Mislio sam, da se nikad ne ćeš probuditi; svašta sam kušao! Bacao sam ti u lice komadiće biscita, puhao sam ti u uho, drmao sam te, dok se nisam umorio — a govoriti, znaš, nisam smio, jer sam se bojao, da ne probudim Virginiju. Budi posve miran, jer se dva-tri puta maknula«.

»Ali što hoćeš, Humphie?« zapita Miles tarući oči — »i zašto ustaješ iz postelje o ponoći?«

»O ponoći!« nasmija se Humphrey — »ta već je bijeli dan! Pogledaj kroz onu rupu u kapku, kako je svijetlo napolju. Ja sam se probudio, kad je pijetao kukurijeknuo, pa sam ležao i motrio, kako sviće, i — —«

Ali prije nego što je završio rečenicu, mali mu se bratac opet svalio na jastuk.

»Miles! Miles!« šaptaše Humphrey očajno, nagnuvši se nada nj.

»Laku noć, Humphrey«, reče Miles kroz san.

»Ta ti ćeš opet zaspati«, reče mu Humphrey u uho.

»Ne, ne ću«, reče dijete drijemajući

»Hoćeš, hoćeš!« vikne Humphrey, zaboravljajući u svom uzbudjenju, da preglasno govori.

»Ne, ne ću«, ponovi Miles, nastojeći da se prikaže sasvim budan: ali mu dugotrepaste vedje padoše na umorne oči, pa se uzalud trudio, da ih sasvim otvori.

Humphrey nije mogao odgovoriti, jer se s velike postelje začulo neko kobno micanje, i on je u strahu gledao, kako se Virginija preokrenula s jednoga boka na drugi.

Miles upotrebi tu priliku, pa odmah opet usne.

»Probudi se! probudi se!« poče Humphrey iznova.

Miles sjedne u postelji.

»Što ti je, Humphie?«

»Ništa mi nije, ali zar se ti ne sjećaš naše divne osnove, da rano ustanemo i da podjemo gljive brati?«

Sad se Miles sjetio, ali osnova mu se nekako više nije činila tako divna kao jučer.

»Da sada ustanem, Humphie?« reče malodušno.

»Pa da«, odgovori mu energični brat — »ne će ti biti žao, kad budemo jednom u polju. Prije nego što se sam obučem, obući ću tebe, skoči dakle žurno. Bit će ti sasvim lijepo, kad ustaneš s postelje«.



Malom je Milesu bilo gotovo da zaplače.

»Jako mi se drijema«, uzdahne.

»Odmah će biti bolje«, reče Humphrey, vukući s njega pokrivač.

»Podjimo radije sutra, Humphie«. — Humphrey se bio okrenuo, da donese Milesove cipele i čarape, pa nije čuo posljednjih bratovih riječi. Kad se vratio do postelje, zgrozio se, jer je Miles opet bio legao.

»Što da uradim?« uzdahne očajno. Najednom mu munu glavom i on potrči na drugi kraj sobe.

Miles još nije bio sasvim usnuo, pa kad je začuo štropot, uspravio se, da vidi, što li to smjera brat.

»Što to hoćeš, Humphie?« reče videći, gdje Humphrey polagano stupa po sobi, noseći na rukama velik vrč vode.

»Pa vidiš«, reče Humphrey, šapćući glasno i prilično zasopljen, jer mu je vrč s vodom bio pretežak — »najlakše možeš čovjeka probuditi, ako mu iznenada izliješ vrč vode u lice, pa zato...«

»O! sad sam se već sasvim probudio, Humphie, zaista«, prekine ga Miles, skočivši žurno s postelje — »nije nipošto potrebno. Pogledaj mi oči«.

I drhćući po svem tijelu otvori dijete oči, koliko je samo moglo.

Humphrey je bio zadovoljan, pa je stavio vrč na tle. Milesu bi bilo milije, da ga je odnio podalje na umivaonik, pa se ponudio bratu, da će mu ga pomoći natrag odnijeti, ako mu se čini pretežak.

Ali se nije baš umirio, kad je Humphrey odgovorio:

»Sasvim će dobro ovdje stajati, a osim toga je bolje, da bude blizu, ako bi ti opet zadrijemao«.

Sad se ozbiljno počelo odijevanje. Humphrey pruži Milesu čarape, da ih navuče, pa se stade sam oblačiti i bio je već posve gotov sve do kaputića, kad li se okrenu i opazi, da se Miles sav zbunio, jer je nožni palac turio na onu stranu, gdje bi morala da bude peta.

»Ne mogu da izvučem, Humphie!«

»Mislim, da ću ja morati«, reče stariji brat, pa Milesa pograbi za nogu i pri tom ga gotovo prevali, a onda mu stade čarapu naopako navlačiti, tako da se nutarnja strana našla napolju.

»To nimalo ne smeta«, uvjeravao je Milesa, koji je ponešto malodušno gledao, kako vise konci i kako mu je noga sva neuredna. Ali je smetalo nešto drugo, naime da cipele za šetnju nisu još bile očišćene ni gore donesene.

»Ništa zato«, reče Humphrey — »bit će cipela«.

I on dade nježnom djetetu lake kućne cipelice, ne mareći nimalo za gustu rosu ni za visoku travu, po kojoj će morat gaziti berući gljive. Onda svuče Milesu noćnu košulju i stade mu oblačiti donje haljine.

Sve je glatko teklo, dok nije trebalo vezati prve trakove. Tu se Humphrey sav smete. Sve uzalud!

»Što misliš, ne bi li ti mogao sve svoje donje haljine pridržati?« zapita — »a onda ću ti ja brzo prebaciti haljetak i dobro pritegnuti pojas, pa će sve čvrsto držati?«

Miles pristane na to, kao i na sve drugo, osobito, kad je Humphrey predložio, da će haljine pribosti velikom iglom, pa će biti »sve, kako treba«.

»Ne znam, kako je to«, reče mali Miles drhćući — »ali mi nije onako toplo, kao obično«.

»Ne tresi se tako, Miles«, poviče Humphrey — »sve će spasti s tebe. Uzmi šešir, pa podjimo tiho napred«.

»E! Ta nisam se ni okupao!« reče Miles i stade naglo.

»Ni ja«, reče Humphrey — »sasvim sam zaboravio! A što je ovo?« dometnu, podigavši malu košuljicu od flanela.

»Ta to je moje«, reče Miles.

»Pa dakako«, odgovori Humphrey — »zato ti je i bilo hladno. Ali dulje ne možemo čekati. Podjimo sad; stupaj posve tiho!« I dječaci izadjoše tiho iz sobe, a vrata su dakako ostavili za sobom širom otvorena.



Na satu u trijemu bilo je pet i po, a vrata su i prozori bili svi zatvoreni. Svjetlost je na mahove prodirala kroz razne rupe i pukotine, pa je trijemu i stubištu davala neki otajstveni vid. Mali se Miles plašljivo obazirao, pa se privio k bratu, kad su prolazili knjižnicom i sobom za biljarenje, kao da je neobična slika dragih im odaja širila oko njih nešto vrhunaravno.

Tkogod je ustao u neobično doba, i ušao u sobe za dnevni boravak, prije nego što su se ljudi u kući počeli micati, shvatit će donekle, što su djeca osjećala. Stolci i stolovi primaju oblik, koji je njima prijatan, ali nama je posve tudj.

Mi ih poznajemo samo u svezi sa sobom, pa i ne slutimo, da oni žive i bez nas, životom, koji je nama sasvim stran. Poznajemo ih u dnevnoj buci, a noću u rasvijetljenoj sobi, ali kad se na njih spusti sivi sumrak, onda su nam sasvim tudji i upravo tajinstveni.

Hans Christian Andersen upoznao je i prikazao taj osjećaj, stavivši radnju neke svoje krasne priče u salon u gluho doba noći i podavši neživim predmetima u sobi svojstva ljudskih bića.

Dva mala brata nadjoše izlaz kroz staklenjak i udjoše u komoru za orudje, da uzmu dva košića, prije nego što krenu u gljive.

Cvijeće i trava bili su puni rose, pa kad su djeca stigla na livadu, bile su im noge sasvim mokre.

Opazivši u daljini prvi kup gljiva, Humphrey umalo da nije podivljao i kriknuvši od radosti potrči prema njima. Hrlio je od jednoga kupa do drugoga i brao što je brže mogao, pa ga je doskora nestalo s vida.

Humphrey je sve sam pobrao, jer ga Miles nije mogao stizati, već je naskoro daleko iza njega zaostao. Isprva je bio malo smućen, kad je vidio, kako Humphrey malo pomalo sve dalje odmiče, ali pošto se plaho obazreo unaokolo po polju i vidio da nema u

blizini bikova, smirio se u svojoj samoći, pa stao puniti košić, pjevucajući pri tom neku pjesmicu.

Prilično se iznenadio, kad je idući napred vidio, koliko je gljiva Humphrey ostavio, a da ih se nije dotakao. A bile su vrlo lijepe! Spolja sve crvene i žute, a iznutra bijele, pa velike!

On napuni njima košić triumfirajući, pa onda sjedne pod neko drvo, da čeka, dok se Humphrey vrati.

Bilo je prilično svježe u rano jutro, pa ga je počelo malo zepsti bez košulje od flanela. I noge su mu bile jako mokre, pa je ustao i malo potrčao, da se ugrije. Uto opazi Humphreya, gdje dolazi prema njemu, pa mu pohita ususret.

»O Humphie! Ja sam ih nabrao svu silu, pa kako krasnih! Dodji, da ih vidiš tamo pod drvetom«.

»Pogledaj!« reče Humphrey, dižući u vis svoj košić — »jesi li ih ikad toliko vidio?«

Miles se malo zbuni videći, kako su Humphreyeve gljive spolja bijele.

»Moje su sasvim drugačije, Humphie«.

»Valjda nisi brao muhare?« poviče Humphrey i stade naglo.

»O ne!« reče Miles brzo — »barem mislim, da nisam«, doda nesigurno. »No što su muhare, Humphie?«

»Otrovne gljive«, odgovori Humphrey — »strašno velike, žute i pjegave, ima ih sijaset naokolo po polju. Gdje su ti, Miles? Pokaži mi ih brzo!«

»Pod drvećem su«, reče Miles i oba dječaka potrčaše.

»Sve su otrovne!« vikne Humphrey, pa ih istrese na zemlju. »Nijedne nema medju njima za jelo. No, Miles zar ti ne znaš, kakav je to otrov?«

Miles se uprepasti — od tih ga riječi mjesto razočaranja spopade golem strah.

»Srećom sam ih vidio prije nego što su se skuhale«, nastavi Humphrey vrlo svečanim glasom — »pomisli, da su se svi divlji ljudi otrovali! Ti bi bio kriv«.



»O Humphie!« reče mali Miles u strahu — »bacimo ih«.

»Zgazit ćemo ih«, reče Humphrey — »to će biti najbolje«.

Onda složiše muhare u hrpu, pa su tako dugo po njima gazili, dok nisu onom gadnom smjesom uprljali cipele i čarape.

»Što će reći Virginija?« nasmija se Humphrey, pogledavši svoje noge.

»Da, što će ona reći?« ponovi Miles veselo. Najednom zapne. »Humphie! Ja se još nisam ni pomolio!«

»Zaboga! Ni ja — sasvim sam zaboravio«.

»Što ćemo uraditi? Poći ćemo kući. Mislim, da ne bi bilo pravo, kad bismo molili ovdje napolju«.

»To ne smeta ni malo«, reče Humphrey — »pomolimo se pod drvetom«.

I kako je Humphrey u svemu bio brz, što reče, to i učini, pa klekne, ali odmah opet ustane.

»Htio sam ti reći, Miles, da bi nam valjalo skinuti šešire, dok se molimo; i u crkvi čini to svatko, što ti dakako ne znaš, jer si premlad, da ideš onamo«.

Miles primi tu uputu s velikim poštovanjem i počne skidati elastiku, koja mu se bila u kosi zamrsila.

»Ne još«, poviče Humphrey — »čekaj, dok kleknemo, reći ću ti, kad bude trebalo«.

Miles upre oči u Humphreya, držeći jednom rukom obod svoga šešira, spreman da ga skine na očekivani znak.

»Sada!« reče Humphrey. — I dva mala brata klekoše u travu, otkrivajući pri tom svoje kudrave glavice.

Mali je Miles bio navikao govoriti svoju molitvu za Virginijom, pa je nije znao naizust i bio je vrlo smeten, dok nije Humphrey svršio, ne znajući, bi li ostao klečeći ili ne bi.

Za kojih pet časaka skoči Humphrey i stavi šešir na glavu. I Miles ustade, pa mu povjeri svoj jad. Humphrey ga odmah stade pozorno slušati.

»Moju molitvu ne bi ti nikako mogao za mnom govoriti«, reče razmišljajući — »jer si premlad«.

»Premlad«, ponovi Miles smjerno.

»I ja sam dakako zaboravio svoju djetinju molitvu«, nastavi Humphrey — »već je davno, što sam je molio — nego znaš što, Miles, ti bi mogao moliti molitvu zahvalnicu!«

»Zahvalnicu?« prepade se Miles — »pa to nije molitva, Humphie?«

»O jest«, odgovori Humphrey — »u tvojoj knjižici ‚Djetinje molitve' ima tvoja zahvalnica naslov ‚Molitva poslije obroka'. Ti znaš, da obrok znači zajutrak, ručak i večera, pa makar jeo samo kruha s maslacem ili drugu kakvu malenkost«.

»Zaista?« poviče Miles. »Ja sam mislio, da je obrok samo govedina i janjetina — piletina teško!«

»Ah! pa da«, reče Humphrey s visoka — »ti toga ne znaš, Miles. Ima još čitavo čudo koječega, što ti ne znaš. Ti eto misliš, da zahvalnica nije molitva, a jest. Govori sad za mnom: ‚Daj, Bože, da ti budem iskreno zahvalan na onom, što sam dobio'«.

»Ta to je t v o j a zahvalnica, Humphie, a nije m o j a! Ja velim samo: ‚Hvala ti, Bože, na mom dobrom zajutarku'.«

»Zaista«, reče Humphrey zamislivši se — »to je vrlo nezgodno. Nisi još okusio ni komadić kruha. Da si barem pojeo malo biscuita, bilo bi dobro — eto ti nesreće«.

Nekoliko je časaka stajao i duboko se zamislio.

»Znam!« vikne najednom — »ja uvijek molim zahvalnicu i p r i j e jela, a jer ćeš ti svakako dobiti nešto za zajutrak, mogao bi govoriti za mnom moju zahvalnicu. Za tebe je dakako vrlo teška, ali ako ja budem posve polagano govorio, može ti poći za rukom. Sad slušaj sasvim pozorno: ‚Daj, Bože, da ti budem iskreno zahvalan na onom, što ću dobiti«.



Miles klekne i ponovi malu molitvicu, a onda sjedoše oba brata u travu te stadoše brojiti gljive, da vide, po koliko će ih biti za svakoga od divljih ljudi.

Medjutim se Virginija probudila od struje hladnog zraka, što je ulazio na otvorena vrata, pa je sjela u postelji i stala se obazirati.

Najprije joj udariše u oči dvije noćne košulje na podu i vrč vode nasred sobe, ali kako je soba bila u polutami, nije opazila, da je djece nestalo. Ona ustade i otvori kapke, pa se zaprepasti ugledavši prazne postelje, a ponjave i pokrivala kojekuda razbacana.

»Mon Dieu!« (Bože moj!) poviče.

Onda pohita do Humphreyeve postelje, da vidi, nisu li se djeca iza nje sakrila. Tražila ih je i pod ormarom za odijela, iza zastora, u ormaru za igračke. Ali kad je opazila, da nema njihovih haljina, nije se više čudila, nego ju je spopao strah, pa je pohitala prema dnevnoj dječjoj sobi i nadnijela se nad stube vičući: »M. Humphrey! M. Miles!«

Kako nije bila odjevena, nije mogla sići, nego je žestoko povukla zvono i počela se na vrat na nos oblačiti.

Služavka, koja se javila na glas zvona, nije ništa znala o mladoj gospodi, ali se ponudila, da će ih po kući tražiti.

Kad je izašla, pade Virginijino oko na Milesovu košuljicu od flanela i ona stade očajno lomiti rukama.

»Bit će da su izašli«, reče služavka vrativši se — »vrata na staklenjaku širom su otvorena, a isto tako i glavna vrata«.

»Nemoguće«, mucaše Virginija — »ta njihove cipele za šetnju nisu još ni donesene, pa imadu samo tanke kućne cijelice!«

»Bit će da su izašli«, ponovi služavka — »jer sam pretražila svaki kut. Jesu li uzeli šešire?«

Virginija prodje sobom i otvori ormar.

»Mon Dieu!« poviče videći, da je prazan.

»Ali ja vam velim«, nastavi gestikulirajući žestoko rukama — »da će se M. Miles nahladiti, napast će ga kašalj, grlobolja. Pogledaj, Jeanne! nema košulju od flanela, koju uvijek nosi. Dobit će upaljenje pluća. Umrijet će!«

Ona poče stavljati šešir na glavu.

»Evo ih!« vikne Jeanne, koja je bila pošla do prozora. »Pogledajte! eno ih u polju!«

»U polju? pa sjede na mokroj travi!« prepade se Virginija, smotrivši mališe u daljini, gdje sjede pod drvetom. »Entrez, entrez, à l'instant!« (Kući, kući, smjesta!) vrištala je dječacima, ali oni su bili predaleko, a da bi je čuli. Ona pograbi šal i potrči niza stube.

Kad je stigla u bašču, bili su mali dječaci već na polasku kući i ona im se požurila ususret. Miles je držao brata za ruku i hodao prilično umorno, ali Humphrey, kome je glava još uvijek bila puna uspjeha jutrošnjeg pothvata, nije mario ni za Milesovu klonulost, ni za Virginijin bijes.

»Regardez!« (gledajte) vikne on triumfirajući i digne u vis košić s gljivama.

Opazivši Milesove mokre cipele i rumene obraze, zaboravila je Virginija sve grdnje, što ih je bila spremila za Humphreya, pa mu je samo s ponosnim prezirom zaplijenila gljive te uzela Milesa u naručje i ponijela ga kući.

Humphrey je kraj nje cupkao, moleći je, da mu vrati košić, ali ona se nije ni osvrtala na nj.

Ponijela je Milesa ravno u dječju sobu, pa ga stala svlačiti. Kad mu je otvorila haljetak, čudom se začudila — svi su trakovi bili zauzlani, puceta silom zataknuta u neprave rupe, a kopče zadjevene u petlje, koje nisu nikad bile za njih odredjene.

Miles je čitavo vrijeme zijevao i dva-tri puta kihnuo, a Virginija bi nato svaki put kriknula, koje od straha, a koje od ljutine.



»Ne biste smjeli koriti Milesa«, javio se Humphrey, kojega je malo podalje prala dadilja — »on nije htio da ide... svemu sam ja kriv«.

Kad su bili opet odjeveni, dobiše oba mala grešnika zajutrak, ali im je bilo zabranjeno razgovarati se drugačije, nego francuski.

Bio je to prilično jadan konac za tako ugodan početak, osobito, kad je Miles poslije zajutarka bio tako umoran, da je morao leći, a Humphrey se nije smio gotovo ni maknuti, da ga ne bi smetao.

Virginija ih nije onaj dan puštala s vida, pa su poslije podne pošli s njom u dosadnu šetnju, jedan s jedne, drugi s drugi strane.

Pod večer spopade Milesa zlokoban kašalj, a noću ga stade jako boljeti grlo.

Virginiju su izdavali živci, kadgod bi nježni dječak bio bolestan, dok oca nije bilo kod kuće, pa zato sutradan o podne nije mogla dulje da čeka, nego je poslala po liječnika.

Humphreyu je bilo vanredno žao, kad mu je Virginija rekla, da je on kriv, što je Miles obolio, pa je nekoliko časaka bio jako snužden. Ali kad je vidio, gdje alejom dolaze liječnikova kolica, smetnuo je sve to s uma, pa je poletio niza stube, preskakujući po tri stepenice, i susreo liječnika na glavnim vratima.

»O, doktore«, klikne — »kako ste? Ta vi ste konjima kupili nove hamove! Kako su lijepi i čisti«.

»Nove hamove — da«, reče liječnik, silazeći s kola — »ali reci mi, što je tvome bratu?«

»A, to je od gljiva«, reče Humphrey smeteno, a oči mu stanu lutati po novim uzdama i remenju. »Htio bih znati, kako će dugo biti ovako sjajni i čisti«.

»Od gljiva!« viknu liječnik — »valjda ne misliš reći, da je slabi dječačić jeo gljiva? Žar je pokvario probavu?«

»O ne«, reče Humphrey, skočivši sa stuba i pogladivši konja — »mislim, da ga bole prsi. Kako mu se dlaka danas sja, zar ne?«

»Svejedno — svejedno«, reče liječnik — »nimalo se ne čudim, kad su mu dali da jede gljive«.

Humphrey udari u smijeh, pošto je prvi put pazio, što liječnik kaže.

»Pa bile su prijesne!« reče.

»Prijesne gljive!« poviče liječnik — »tko mu je dopustio, da ih jede?«

»Ma nije ih jeo«, reče Humphrey kidajući se od smijeha zbog liječnikove bludnje, pa se stao tako unaokolo vrtjeti, da je gurnuo konja, koji se odmah ritnuo.

»Pazi, dijete moje«, reče liječnik, pa ga povuče — »ne smiješ plašiti crnog Boba — on toga ne podnosi. Nego reci mi«, nastavi, vukući dječaka u trijem — »zašto si rekao, da ga od gljiva bole prsi?«

»To je zbog košulje od flanela...« poče Humphrey, ali čim je začuo topot kopita napolju na šljunku prekine se naglo: »O, crni se Bob opet ritnuo, moram pogledati, molim vas, pustite me«. I on se istrže doktoru, pa poleti natrag na vrata vičući: »Možda je to bilo zbog košulje od flanela, ako nije zbog cipela, ali nama se jako žurilo«.

Videći, da ne će od njega ništa doznati, ostavi ga liječnik pa podje uza stube, gdje mu je Virginija sve potanko ispripovjedila.

Rekao je, da Milesu nije jako zlo, ali je odredio, da do nedjelje nikud ne izlazi iz dječjih soba.

Gotovo ne bi trebalo ni spominjati, da je Humphrey, sišavši dolje, sklonio kočijaša, neka ga pusti u kola, pa je onda sjedio na žarkom suncu bez šešira, tjerajući crnog Boba naokolo oko ulaza.

## V.

Mali je Miles bio strašno razočaran, kad je čuo, da će biti zatvoren u sobi i na dan gozbe, ali nije bilo pomoći.



Znameniti je petak osvanuo, a Humphrey je bio čitav dan nervozan. Neprestano je zavirivao u jedaću sobu i u knjižnicu, a zalazio je i u kuhinju, ali nije mogao da opazi nikakvih priprema, koje bi se ma u čemu razlikovale od ostalih.

»Mislim, da će ovaj put jesti kao civilizirani svijet«, reče Milesu, pošto je nebrojeno puta odskakutao niza stube, nadajući se uzalud, da će naći nešto novo.

»Da, baš će biti zabave«, reče mali Miles, pa su se ono malo vremena zabavljali zamišljajući, kako će se divlji ljudi diviti koječemu, što vide.

Sir Everard je kasno stigao, pa je pošao ravno u Milesovu sobu. Slučajno nije opazio Humphreya, kojega je Virginija uredjivala, da se uzmogne pojaviti u društvu, i kako je već prispjelo nekoliko gostiju, dospio je Sir Everard tek da poljubi Milesa, pa je odmah pohitao u svoju odjevaonicu, odakle je sišao u knjižnicu. Tako je posve s uma smetnuo, o čemu su se prošle nedjelje razgovarali i kako su djeca bila uzbudjena, kad su čula, da će doći starosjedioci, — a da je mogao s kojim od svojih sinčića nekoliko riječi progovoriti, bio bi se svega toga opet sjetio.

On se živo razgovarao o politici s nekim starim gospodinom u prostranom prsluku od satena i po čitavoj se odaji razlijegao žamor, kad li se naglo i bučno širom otvoriše vrata i na ulazu se pojavi Humphrey.

Još je bio posve onakav, kako ga je uredila vješta Virginijina ruka — u odijelu od baršuna, u bijelom prsluku, sa svijetlo-modrom maramicom oko vrata, smedja mu je kosa bila natrag začešljana, a lice mu se sjalo i oči su mu sijevale, pa je bio kao neko biće s drugoga svijeta medju mrkom starom gospodom, što su se u sobi sakupila.

Neki su se od njih okrenuli, da vide pristalog dječaka, a više njih mu je pružilo ruke na pozdrav.

*

Ali Sir Everard se jako ozlovoljio, kad se Humphrey na sve to nije nimalo osvrtao, premda je inače bio vrlo pristojan.

Stajao je na vratima kao začaran, a u očima mu se i na licu jasno vidjelo, da se je jako iznenadio, začudio i razočarao.

»Humphrey«, reče Sir Everard — »zašto ne dolaziš i ne pozdravljaš gospodu?«

»Oče«, vikne dječak jasnim i oštrim glasom, da se čitava soba orila — »gdje su divlji ljudi?«

Sir Everardu munu glavom strašna istina, kad je dječak to zapitao. Palo mu je na um, što su djeca govorila sa svojim ujakom, pa nije znao, što bi odgovorio.

»Divlji ljudi, Humphrey?« reče s bolnim smiješkom — »što ti to sanjaš? Ovdje nema divljih ljudi«.

»Ti znaš, oče, što ja mislim«, odgovori dijete istim jasnim glasom prošavši odajom ravno do Sir Everarda — »divlji šumski ljudi, o kojima ste govorili prošle subote, kad je ujak Charlie bio ovdje, pa si rekao, da ćeš ih pozvati na gozbu. Bile su dvije dugačke riječi, a jedna, mislim, znači divlje ljude. Bila je to vrlo dugačka riječ, sta-staro- —«

»Izbornici?« reče barun sopeći.

Bila je prava sreća za mandat Sir Everarda, da su se u dječakovoj duši zbrkale one dvije dugačke riječi, što ih je ono u subotu bio prvi put čuo, pa je odgovorio: »Da — mislim — ali mi se čini, da se počinjalo sa ‚st'.«

»Pa ti si mislio, da ‚izbornici' znači ‚divlji ljudi', reče otac, nastavljajući živo svoju zgodnu domisao, dok su se gosti smijali. »Zašto me nisi pitao ili zagledao u rječnik? Naposljetku« završi barun, okrenuvši se gostima — »ne znam, da li bi bilo lako takvu stvar razjasniti djetetu od sedam godina«.

»Ne, nipošto«, odgovoriše dvojica-trojica.

»Ali zašto bi mislio, da to znači divlji ljudi?« zapita jedan od njih smiješeći se.



»Mislim, da djeca od prirode vole osobite i neobične stvari«, odgovori Sir Everard — »ono, što ne znamo, uvijek nam je čudno, a neuka je uvijek najlakše prevariti«.

Ni sam nije pravo znao, ima li smisla, što govori, ali je osjećao, da mora nešto govoriti, pa kad je ušutkao one, što su pitali, odlanulo mu je. Ali ga je opet spopao strah, kad je Humphreyu vidio na licu, da je samo napola zadovoljan, te se pobojao, da se Humphrey ne bi sjetio čega drugoga, o čemu su govorili onog kobnog dana, i da ne bi sakupljene goste naveo na nove razgovore, pa ga je zato povukao k sebi i rekao mu, neka radije potrči natrag k svome bratu.

Još je bilo samo pet časova do ručka i on je osjećao, da ne će moći odahnuti, dok bude Humphrey u sobi.

Humphrey kao da je požalio, što je odviše slobodno unišao, i kao da je išao za tim, da na odlasku postupa više prema pravilima, — jer je prišao krupnom gospodinu, što je stajao s ocem, pa mu je pružio ruku i zaželio »laku noć«, a onda pošao drugom, koji je bio najbliži, pa isto to učinio.

»Zar će se sa svakim pojedinim rukovati?« pomisli Sir Everard očajno, preletivši očima preko svih dvadeset gostiju, što su stajali unaokolo po knjižnici.

O tom nije bilo sumnje. Strpljivo i metodički izvršio je Humphrey svoju zadaću. Ni jednoga nije mimoišao — ni jednoga nije izostavio.

Nije ga smetalo, što je jedan od njih stajao postrance na drugom kraju sobe, ni što se drugi neki bio zadubao u album bakroreza, a dvojica opet vodila nasamo važne političke razgovore. Humphrey se nije nimalo skanjivao, nego ih je sve progonio, bunio i smetao. Ono se kobno »laku noć« orilo po čitavoj sobi, a kobna je mala ručica bila neprestano ispružena.

Sir Everard se kasnije tih teških i mučnih časova spominjao kao neke strašne mòrê. Svaki je čas bio pun tjeskobe, svaki stisak ruke nova opasnost, svaki razgovor, što bi ga koji od gostiju s njim zapodjeo, novo vrelo straha.

Beskonačni časovi! Kazaljke na satu kao da se ne će nikad maknuti, zvono kao da ne će nikad zazvoniti i on je stajao gledajući očajno mališa, kako u slavlju prolazi odajom i sluša goste, koji su se u prijaznom tonu rugali dječaku zbog njegove zablude.

»Vi ste dakle mislili, da ćete vidjeti čitavo čudo divljih ljudi, mladi gospodine?«

»Ujak Charlie mi je to rekao«, odgovori dječak.

Sir Everard je nervozno tapkao nogama. (»Još samo trinaest«, pomisli u sebi.)

»Pa ste se sada jako razoračali«, reče drugi smijući se.

»Da«, reče Humphrey — »nema mnogo da se vidi u gomili gospode u crnim kaputima«.

(»Još samo dvanaest«, pomisli barun.)

»Bit će da se je ujak našalio«, reče neki paterfamilias tješeći ga — a Sir Everard tapkaše dalje nogom po podu.

»Vrlo glupa šala«, reče Humphrey, a otac mu se posve složio s tim mišljenjem.

Napokon se svršilo. Zvono zazvoni, a Sir Everard osjeti neopisivo olakšanje, kad je vidio, gdje mališ odlazi, rekavši i posljednjem gospodinu »laku noć«. Ali se čitavo veče nije mogao da razabere. Gosti su opazili, da je bio šutljiv i smeten za vrijeme jela, pa su kimali glavama i govorili, da još uvijek nije zaboravio svoju pokojnu ženu. Bio je jako zadovoljan, kad se društvo razišlo, jer je mogao slobodnije disati.

Kad je prolazio pokraj dječje spavaonice, nije mogao a da ne pogleda Milesa. Dječačić je mirno spavao, ali s druge male postelje čuli su se neki glasovi, kao jecanje.



Sir Everard stavi ruku na pokrivalo, ali ono je bilo čvrsto stegnuto, a kudrava je glavica bila pod njim sakrivena. »No, Humphrey, mali moj, što ti je?«

Mališ je tako jecao, da je barun teško razabirao njegove nejasne riječi, ali je ipak razumio, »da se boji, da će ipak Charlie doći u pakao, što je pripovijedao nešto tako strašno, pa mu je grozno na to misliti!«

## VI.

Virginija je vrebala Sir Everarda, kad je sutradan silazio na doručak, pa ga je zamolila, da kaže Humphreyu, neka ne vodi Milesa u zlo.

Barun uzdahne i obeća joj. Takvi su mu posli bili jako neugodni. Ono kratko vrijeme, što je mogao boraviti kraj svoje djece, nasladjivao se gledajući ih, kako su puni života i sreće, pa mu je bilo mrsko, kad bi morao oblacima zastrijeti vedra njihova čela.

Humphrey se bio nagnuo sasvim preko prozora, kad mu je otac unišao u blagovaonicu, i Sir Everard se bojao zazvati ga, da ga ne prestraši, pa da ne pane napolje, ali mališ je čuo očeve korake, pa je sišao s prozora i poletio mu nasusret.

»Zašto nisi jutros došao, da mi pomogneš odijevati se?« reče Sir Everard, poljubivši ga.

Humphrey se malo namršti. »Virginija mi nije dala«, odgovori — »rekla je, da će to biti dobra kazna«.

To je bila zgodna prilika! Sir Everard je osjećao, da mu ne smije izmaći.

»Kazna!« reče — nastojeći, da govori vrlo svečano — »žao mi je, što čujem, da si zaslužio kaznu. Pa što si učinio?«

Humphrey baci pogled na strop, pa na pod i naokolo po sobi. »Ne mogu se sjetiti, što je bilo, oče!«

Sir Everard se jedva svlada, da se ne nasmije. »Čemu da grdim toga dječaka«, pomisli — »takvo dijete, koje se i ne spominje, za kakav grijeh trpi kaznu?«

»Stani malo!« poviče Humphrey, koji je još uvijek razmišljao — »možda ću se sada sjetiti«.

I on se stade spominjati svojih novijih prekršaja i brojiti ih na prste, a otac, videći, da će to dugo potrajati, sjedne za doručak.

»No, Humphrey!« zapita nakon stanke — »jesi li se sjetio?«

»Ne, ne mogu«, odgovori dječak — »ali Virginija će se svakako sjetiti. Da potrčim gore, pa da je zapitam?«

Sir Everard se zabavljao, ali i malo ljutio. Izgubio je svu nadu, da bi mogao ganuti Humphreya. Ali je rekao jedino: »Ne, ne treba da ideš, mislim, da ti i ja mogu nešto o tom reći. Dodji i sjedni amo«.

Sir Everard odvrne pipu na posudi za čaj, pa je nastojao, da bude što ozbiljniji. »Žao mi je, što čujem od Virginije«, poče, ne skidajući oka s Humphreya, jer je htio da ga pozorno sluša — »da si ti —«

Ali je očajno zapeo, jer je Humphrey upr'o oči u pipu, a misli su mu bile zaokupljene vodom, koja je iz nje tekla.

»Slušaš li me, Humphrey?«

»Pazi!« vikne Humphrey, pa skoči sa stolca i pljesne rukama — »zavrni! brzo! gledaj! gledaj! oče!«

Sve uzalud, Sir Everard je morao prekinuti razgovor i pogledati, kako voda teče po stolu, a dječakov ga je smijeh tako svladao, da se i sam od srca nasmijao.

»Okanit ću se«, reče sam sebi — »takvog vjetrogonju ne možeš da ganeš«.

»Sasvim ti je pravo, oče«, reče Humphrey — »što nisi meni dao da okrećem pipu. Ta znaš, da je uvijek Miles i ja naizmjence okrećemo. O! Htio bih, da ti se još jednom dogodi!« I sjetivši se, što se zbilo, udari iznova u veseo smijeh.

Ali kad je Humphrey spomenuo malog sužnja u gornjem spratu, sjetio se barun svojih dužnosti, jer je Miles trpio zbog bratove lakomislenosti. Zato je



Humphreya ljudski izgrdio, što vodi brata na stramputice, pa mu se zaprijetio, da će ga Virginija neprestano u bašči uhoditi, ako mu još jednom stignu ovake tužbe.

Humphrey je za toga razgovora sjedio i vrlo žalosno gledao, pa je živo obećavao, da se to ne će nikad više dogoditi.

»Do prve prilike, mislim«, reče barun smijući se, a onda mu dade malo kruha i meda, pa uzme novine.

Bio je prilično ponosan, što je postigao takav uspjeh, jer je Humphrey šuteći jeo kruh i med, pa se činilo, da je jako zamišljen.

»Dječaci ne će da slušaju služavke«, pomisli — »više od svega vrijedi roditeljski autoritet«.

Za neko pet časaka završi Humphrey svoje razmišljanje.

»Oče!«

»Što je, sinko«, reče Sir Everard, stavivši novine na stranu, očekujući pokajničke riječi i govoreći sam sebi: »Nisam mislio, da će se to tako kosnuti jadnog djeteta!«

»Da si ti živio u doba ratova izmedju crvene i bijele ruže, na kojoj bi strani bio?«

Sir Everard se prilično zbuni. Ponajprije ga je razljutilo, što je vidio, kako je malo postigao, a onda nije nipošto bio tako verziran u tom dijelu historije, da bi mogao ni pet ni šest kazati svoje mišljenje. Ipak nije htio da prizna svoje neznanje i da tako izgubi dječakovo štovanje.

»Ratovi izmedju crvene i bijele ruže!« ponovi, da uzmogne malo razmisliti — »zar si već mnogo o njima učio?«

»Jesam«, reče Humphrey uzdahnuvši — »Virginija kao da ih jako voli. Je li istina, da ne ću nikad moći u parlamenat, ako ne budem znao svih bitaka izmedju crvene i bijele ruže?«

»Zar to Virginija kaže?« zapita Sir Everard.

»Da«, reče Humphrey — »ona veli, da svaki član parlamenta zna sva imena naizust i da ih umije redom izbrojiti i da znade, koju je bitku dobila kuća York, a koju Lancaster«.

Sir Everard je bio vrlo zadovoljan, što je svoj mandat dobio na mnogo lakši način, pa se iskreno nadao, da ga sin ne će više ispitivati. Ali ga je nada prevarila!

»Mislim dakako, oče, da ih ti umiješ točno nabrojiti?«

»Prava je šteta ostajati kod kuće po tako krasnom danu«, reče barun brzo — »možeš uzeti šešir i potrčati u bašču«.

U tili čas nestade Humphreyu iz glave kuće York i Lancaster i on iščeznu. Ali kad je otišao, izvadi Sir Everard svezak engleske historije, pa je čitavo jutro studirao.

Poslije zajutarka pozove Humphreya, da s njim izjaše.

Mali je Miles vrlo žalosno gledao, kad su konji došli pred vrata, jer je bio osudjen, da samotno provede poslijepodne, ali se opet razveselio, pošto je brat prije odlaska nešto dugo i tiho s njim čavrljao.

Oko treće ure uzjahaše Sir Everard i Humphrey pa se putem medju njima raspreo ovaj razgovor:

»Hoćeš li, oče, da se prodjemo gradom, jer bih imao nešto da kupim«.

»Da kupiš! a šta to?«

»To je jako velika tajna, držim, da ti je ne bih mogao reći. Ali možda ti možeš čuvati tajnu«.

»Da, mogu ti, mislim, obećati, da ću je čuvati«.

»Pa dobro, reći ću ti. Hoću da ti kupim dar za rodjendan. A što bi ti htio? Ali mi moraš obećati, da ne ćeš nikomu reći«.

»Nitko ne će saznati, ali ja bih volio, da ti izabereš; što se tebi svidja, svidjet će se i meni«.

»E, a ja mislim, da ne će. Ja bih na primjer htio pušku ili kuglanu. A ti ne bi mario ni za jedno ni za drugo, zar ne?«



Sir Everard prizna, da je malo prestar za takve igračke.

»Mislio sam!« nastavi Humphrey, radujući se svom oštroumlju — »zato i jest to tako teško. Imaš i sat i toplomjer i sve drugo, što imadu odrasli ljudi, pa je to prava muka«.

»Ali, drago dijete, što ti spominješ, sve je to vrlo skupo i premašuje, rekao bih tvoja slaba sredstva. No, koliko imaš novaca?«

»E! to je baš glupo; nemam ih uopće! Ali sam mislio, da bi mi ih možda ti htio dati, kad je namijenjeno t e b i za rodjendan«.

Sir Everard se nasmije.

»Malo skup način, da dobiješ dar za rodjendan«.

»Mislim, da ne će biti jako skup«, reče praktični Humphrey — »ali to dakako stoji do toga, š t o ću kupiti. Evo dućana, oče; molim te, stanimo«.

Zaustaviše se pred nekim čudnim dućančićem, kakvih nalazimo u svim malim provincijalnim gradovima.

»Sad pazi«, reče Humphrey, skočivši sa svoga ponija — »i nemoj viriti na vrata, jer bi me mogao vidjeti, kako biram stvari na tezgi«.

Čekao je časak, dok mu otac nije morao obećati, a onda je pohitao u dućan.

»Želim nešto za odrasla čovjeka«, reče, stupivši do tezge.

Trgovkinja se svojski trudila i pokazivala mu sve, što je mislila, da bi bilo zgodno, ali Humphrey nije bio nimalo zadovoljan njenim izborom. Njegove su oči nemirno lutale po čitavom dućanu. »Nemate li ništa, što bi se dalo staviti u džep?« zapita.

Ženi sunu neka misao i ona podje do prozora.

»Pazite!« vikne Humphrey, kad je žena počela da vadi neke stvari, na što je ona zastala presenećena.

»Molim Vas, nemojte«, nastavi on u velikoj tjeskobi, kad se ona prepala od njegove krike te stala, držeći u jednoj ruci kompas, a u drugoj novčarku.

»Otac je napolju, pa će vidjeti, što vadite, i pogoditi, da je to njemu dar za rodjendan«.

Žena ga uljudno zamoli za oproštenje, ali je bilo prekasno; Humphrey nije htio da pogleda ni novčarku ni kompas. »Sve ste pokvarili«, reče — »mora da je vidio«.

Turobno se naslonio na tezgu, pa nije nimalo prijazno gledao, kako pred njim ra[illegible]pa razne robe, što ju je strpljiva žena snijela iz svih uglova svoga dućana.

»Imate li muža?« zapita on iznenada.

Na veliko Humphreyevo čudo, žena je podigla pregaču na oči i stala plakati.

»O! jako mi je žao«, reče — »nisam mislio, da ćete plakati, zaista. Sad vidim, da nosite kapu, dakle je jamačno umro. Vrlo mi je žao, što je umro«, nastavi zamalo — »jer sam mislio, da bi mi možda on znao reći, što bi bilo zgodno za odrasla čovjeka«. U isti čas se poboja, da je bio tvrda srca, pa doda: »I zato mi je, dakako, žao, što se čini, da ste vi zbog toga nesretni. Možda se sjećate«, nastavi oklijevajući i gledajući udovici pozorno u oči, da vidi, što bi smio reći, a da ona iznova ne udari u plač — »kakve je on darove volio za rodjendan?«

Žena stade razmišljati o pokojniku i prvo joj pade na um, da je bio duhandžija, pa je predložila dozu za cigare.

Humphrey se nato jako obradovao.

»Valjda ne ćete reći, da su u prozoru!« poviče očajno.

Udovica je morala priznati, da je zaista tako.

»Što da uradimo!« reče Humphrey žalosno. »Znam!« dometnu i odmah potrči na vrata.

»Oče!« viknu — »molim te, okreni glavu za čas, jer ćemo nešto iz prozora izvaditi«.

Sir Everard se odmah sasvim okrene prema vratima krčme na suprotnoj strani, što je jako zbunilo jednoga od njegovih vrtlara, koji je malo naki-



ćen odande izlazio i nastojao da se ukloni barunovu pogledu.

Humphreyu su se doze za cigare jako svidjale. Imale su prekrasno urešene poklopce. Osobito ga je privlačila najmanja i najljepša.

»Vrlo će malo cigara u nju stati«, reče žena — »ne bi li bilo bolje, da uzmete veću?«

»O, to ne smeta ni najmanje«, reče Humphrey — »jer otac ne puši. Bit će vrlo dobra, jer je lijepa i zgodno pristaje u džep. Zamotajte je, molim vas, ali tako, da je posve sakrijete, pa da otac ni po obliku ne pogodi, što je«.

Udovica je zamota u nekoliko omota i Humphrey izadje iz dućana.

»Nadam se, da nisi vidio, oče«, reče ozbiljno, uzjahujući svoga ponija, a Sir Everard ga stane uvjeravati, da nije ni jedan put pogledao prema prozoru.

»Koliko?« zapita barun, uzimljući zavežljaj.

»10 šilinga i 6 pensa«,*) odgovori trgovkinja.

Sir Everard nije rekao, što misli, nego je platio novac.

»Zar nije jeftina?« reče Humphrey, kad su odjahali — »kad pomisliš, da je sva zlatom ukrašena i... o! jao! valjda ne pogadjaš, što je?«

»Nipošto«, odgovori Sir Everard — »teže mi je nego ikada, jer ne mogu pojmiti, što si to mogao naći u tom malom dućanu, a sve je zlatom ukrašeno«.

Humphrey da poludi od veselja. »Mislim, oče, da baš nimalo ne slutiš, što je?«

»Ni najmanje«.

»Onda ja znam nešto, što ti ne znaš. Ti često veliš, da znaš koješta, o čemu ja ništa ne znam. A sad je sasvim obrnuto, zar ne?«

»Sasvim obrnuto«, odgovori barun, a Humprey stane jako ponosno dalje jahati.

»Ipak je strašno, kad imaš tajnu«, reče, pošto je dva-triput počeo da govori, pa onda zastao.

---

*) Blizu 13 K.

»Zašto?« zapita otac, smiješeći se.

»O! strašno ju je teško čuvati«, odgovori. »Dvatriput sam počeo o njoj govoriti, a zaboravio sam, da je ti ne smiješ saznati«.

»Pa govorimo o nečem drugom«.

Za kratak čas reče Humphrey: »Znaš, oče, bilo bi bolje da podjemo kući«.

»Već sada kući! zar si umoran?«

»Ne — nisam, ali znam, ako budem dugo morao čekati, ne ću se moći obuzdati, pa ću vam reći tajnu. Samo da je mogu ma kome kazati, bio bih miran; zato želim da podjem kući, pa da kažem Milesu«.

»Ali ja bih htio poći generalu Colvillu, a i starog bi Dysona htio pohoditi. Što misliš, možeš li se još malo strpjeti?«

Humphrey je volio društvo, pa je zato vrlo rado pristao.

»Dyson je onaj gluhi starac, zar ne? Je li se on rodio gluh?«

»Ne, tek je od nekoliko godina ogluhnuo«.

»Drago mi je, što se nisam rodio gluh. To bi bilo veliko zlo. Čudim se, što Dyson ne kupi slušaljku«.

»Rekao bih, da jadnik nema toliko novaca«.

»Ja bih mu je rado dao«.

»A gdje su ti novci?«

»Ah! eto ti opet. Ja nikad nemam novaca«.

»Pa ja sam ti tek nedavno dao šiling«.*)

»Kupio sam kapsle i ušećerenih badema«.

»Ah! ne može da bude sit želudac i puna torba kolača«.

»Nisu bili kolači, oče, — ušećereni bademi!«

»Svejedno. A da si čuvao novce, umjesto što si kupovao trice, mogao bi sada kupiti štogod korisno«.

»To i hoću. Odmah ću početi da štedim; čim dobijem od tebe prvi šiling, stavit ću ga na stranu, i

---

*) Oko 1 K 20 f.



tako neprestano, dok ne skupim toliko, da budem mogao Dysonu kupiti slušaljku«.

»To je vrlo lijepa osnova«.

»Što misliš, oče, kada ćeš mi dati prvi šiling?«

»Ah! o tome nemam ni pojma«.

»Zar ne bi bilo bolje, da što prije počneš? jer slušaljka će mnogo stajati, a bilo bi šteta, da stari Dyson mora dugo čekati«.

Sir Everard mu dade šiling i reče: »Ali pazi, ne smiješ ga ni na što drugo potrošiti«, a Humphrey mu pošteno obeća, da ne će.

Stari je Dyson bio u bašči, kad su prolazili, pa su se zaustavili, da govore s njim. Nije bio tako gluh, da ne bi čuo jaki glas Sir Everarda, ali Humphreyevi su slabi pokušaji bili bezuspješni.

»Kako bi se radovao«, pomisli Humphrey sam u sebi — »kad bi znao, da ću ja štedjeti novce, da mu uzmognem kupiti slušaljku«.

I on diže svoj šiling triumfirajući u vis pred starcem, kao da će starac sve saznati, čim ga ugleda.

Dyson se nasmiješi i kimnu glavom. »Da, da, kupit ćete slatkiša, vidim!«

Humphrey potrese žestok glavom i pokuša vikati, da mu razloži.

»Ne?« reče starac — »onda će biti zvrk, zar ne?«

Zaludu sva muka, stari nije mogao da shvati, pa kako je Sir Everard krenuo, morao je i Humphrey za njim, ali je još na odlasku tresao glavom.

»Starom Dysonu ne bi bilo dobro kazati tajnu«, reče ocu, kad ga je stigao.

»Zašto ne?«

»Pa jer bi mu je morao tako glasno vikati u uho, da bi svatko čuo. To ne bi više bila tajna, kad bi je čitavo selo slušalo. Recimo, kad bih mu ja vikao: ,Dysone, ja ću ocu nešto darovati za rodjendan i to dozu za ci — —' O, zaboga!« reče Humphrey, trgnuvši svoga ponija — »izbrbljao sam svoju tajnu! Ao, oče, jesi li pogodio?«

Sir Everard se bio nekud zamislio, pa je mogao mirne duše reći djetetu, da ne zna o tajni ništa više, nego li prije.

»A sada, eto nas kod generala Colvilla«, reče — »tu ćeš naći koješta, što će ti zabaviti misli«.

Sir Everard i Humphrey udjoše u salon, gdje su bile dvije gospodje i nekoliko djece.

Gospodja Colville im izadje ususret i reče Sir Everardu, da joj muž ne može iz sobe, jer ga malo muče ulozi.

Sir Everard odmah zaželi, da podje k njemu. Mrs. Colville podje s njim u gornji sprat, a Humphrey ostade s drugom gospodjom.

»Kako ti je ime, sinko?« zapita ga ona.

»Humphrey Duncombe«, odgovori on i sjedne pokraj nje. »A tko ste vi?«

»Ja sam sestra gospodje Colville«, odgovori ona smiješeći se. »Bit će da me se ne sjećaš, ali ja sam tebe već prije vidjela, kod tvoje bake, u Banleighu. Stanujem sasvim u blizini«.

»Da mi je znati, možete li vi čuvati tajnu?« reče Humphrey živo.

»Da, sinko, mislim, da mogu — ali zašto? Zar bi mi htio povjeriti neku tajnu?«

»Vrlo veliku. Još nikad nisam imao tajne i nije mi nimalo drago, što je imam. Moram je nekomu reći ili ću je kazati ocu«.

»A zašto da je ne kažeš ocu? On bi svakako bio zato najzgodniji«.

»Da je kažem ocu? Sestro gospodje Colville! Pa baš on je ne smije saznati«.

»Sestra gospodje Colville« malo se prepala, da će postati pouzdanicom neke dječje ludorije, što ju dječak krije od oca, ali Humphreyevo joj vedro lice razbilo sumnju i ona je pozorno slušala njegovo živo pripovijedanje.

A trebalo je pozorno slušati, prvo jer se Humphrey tako žurio, da dodje do glavne stvari, te je preskakivao nužna razlaganja, a drugo, upravo joj je silom sve šaptao u uho, jer su djeca bila u blizini.



Upravo je svršio pripovijest; ona ga je svečano uvjeravala, da će najstrože čuvati, što joj je povjerio, kad li se vrati gospodja Colville.

»Ni njoj ne smijete reći«, dovrši Humphrey i sjedne uzdahnuvši, jer mu je odlanulo.

Gospodja Colville bila je jedna od onih majki, što uvijek misle, da su tudja djeca bolje odjevena od njihove. Rado je imitirala i nepromišljeno posudjivala uzorke.

Virginija je bila mrska. Jednom ju je zamolila za uzorak Milesove bluze, a Virginija nije nikad mogla da zaboravi ni da oprosti Sir Everardu, što joj ga je odmah dao.

Gospodja Colville i njezina porodica dolazili su u istu crkvu, u koju i Duncombeovi, a Virginija nije nikad mogla da podnese, što su druga djeca bila odjevena, kao i njezina mlada gospoda.

Gospodja Colville — malo zaslijepljena, kao većina majki — nije vidjela, da ono, što pristaje Humphreyu i Milesu, koji su obojica bili vanredno lijepa djeca, ne može nipošto jednako pristajati njezinim doduše pristalim, ali vrlo jednostavnim dječacima, pa je postojano isto činila. Štogod bi jedne nedjelje obukao dražesni Humphrey, to bi druge nedjelje zacijelo imao koji od malih debelih Colvillea.

Muškarci ne opažaju takvih stvari. Sir Everard nije ni slutio, što se zbiva, ali za Virginiju je to bilo neprestano vrelo srdžbe.

»Ovo je lijepo odijelo«, reče gospodja Colville, promatrajući Humphreyevu opravu.

»Vrlo lijepo«, odgovori sestra — »izvrsno pristaje«.

»Dodji amo, Clemente«, reče gospodja Colville malom dječaku, što je podalje stajao — »evo, vidiš li, Mary, kako to njemu sasvim drugačije stoji?«

Mary je vrlo dobro vidjela, ali je viđjela i to, da je stas činio razliku izmedju jednog i drugog dječaka, a ne oprava, ali nije toga rekla, jer nije htjela da rani taštinu svoje sestre.

»Pravi li vama odijela vaša francuska guvernanta, sinko?« zapita gospodja Colville Humphreya.

»Meni ne«, odgovori on — »samo Milesu. Meni ih«, doda vrlo ponosno — »pravi jedan londonski krojač«.

»Možda mu se sjećaš imena?«

»Swears Wells«, odgovori Humphrey — »išao sam jednom onamo, da gledam ‚Gullivera'. Pogledajte ga i vi, kad jednom podjete u London. Ne možete ni pomisliti, kako je to lijepo«.

»Razumije se, da ćeš se sjetiti i adrese?« Ali Humphrey se dakako nije sjetio.

»Stanite malo«, reče najednom. »Vidio sam adresu baš malo prije negdje napisanu. Gdje sam je samo mogao vidjeti? Ta baš sam je u ovoj sobi čitao«.

»Nemoguće, drago dijete«, reče gospodja Colville, smijući se.

»Ma jesam, zaista«, reče Humphrey i skoči uzbudjen sa stolca — »vidio sam ime ulice i broj, napisan negdje u ovom salonu«.

»Bit će da snivaš, dragi«.

»Ne, sasvim pouzdano znam, da jesam. Ali gdje sam to mogao vidjeti? Jesam li prošao kraj pisaćega stola?« Govoreći to, podje do stola. »Ili, gle, evo nekoliko posjetnica. Jesam li to vidio napisano na nekoj posjetnici?«

»Ne, Swears i Wells mi ne dolaze u pohode«.

Humphrey nije htio da popusti i premda su se gospodje smijale, otišao je do vrata i onda pošao istim putem, kao i na ulasku, da vidi, kraj čega je mogao proći, gdje je bila napisana adresa.

Hodajući tako, razmišljao je glasno: »Unišao sam ovuda i prošao pokraj stola (ne, ne na knjigama,



ni na radnoj kutiji, ni na stalku za cvijeće). Onda sam časak stajao kraj klavira, dok se otac rukovao s gospodjom Colville (ne, ni na klaviru, ni na kajdama). Onda sam se ja rukovao s gospodjom Colville, onda sam sjeo na sofu kraj njezine sestre i stavio šešir pokraj sebe, ovako — i — — O!« poviče tako nenadano, da su se obje gospodje prepale — »evo tu je, napisana je u mom šeširu! Tu sam ja to čitao — evo! mala ceduljica: ‚Swears i Wells, Regent Street 192'. No, je li vam, drago, gospodjo Colville? Sad ćete lako naći dućan. Ne biste li zapisali?«

Bio se sav zanio, pa nije ni opazio, kako se one zabavljaju.

Kako bi bilo Virginiji, da je mogla vidjeti, gdje je gospodja Colville u svoju bilježnicu točno upisala ime, ulicu i broj, pa da ne bude nikakve zabune, dodala još ovu bilješku: »onakovo odijelo, kakvo je nedavno načinjeno za malog sinčića Sir Everarda Duncomba?«

Upravo je dovršila, kad se vratio Sir Everard.

»Bojim se, da je generalova bolest ozbiljna, gospodjo Colville«.

»I ja se bojim — vrlo je nerazborit. Poznajete moju sestru, Sir Everard«.

Sir Everard se približi i nasmiješi, jer ju je prepoznao.

»Je li moguće, da ste vi mala Mary Wilberforce? Nisam vas odmah prepoznao, jer ste se jako promijenili, otkad vas pamtim. Dakako, odavno vas već nisam vidio — tri ili četiri godine, zar ne?«

Mary je nešto rekla, da je tome davno, ali nije točno naznačila dan, premda se izvrsno sjećala, jer je u ono doba bila s njim i Lady Duncombe, pa se bojala, da ne probudi u njemu bolne uspomene.

»A kada ste otišli iz Banleigha?«

»Prije neko osam dana«.

»Kako moji?

»Vidjela sam Lady Albiniju i gospojicu Duncombe dan prije, nego što sam otišla. Vrlo im je dobro«.

Plah joj smiješak preleti preko lica, kad je spomenula gospodjicu Duncombe. Radiło se očevidno o nekoj šali, jer se to vidjelo na Sir Everardu. »Jadna moja Cecilija«, nasmija se on.

Gospodjica Duncombe bila je žena ograničena uma i odviše mlada za svoje godine, pa joj se svatko smio podsmijevati. Govorili su o njoj neko vrijeme, što je Humphrey napeto slušao, a onda se Sir Everard oprostio.

»Sad mi je bolje«, reče Humphrey, kad su već jahali.

»Što! pa zar ti nije bilo dobro?« zapita Sir Everard u strahu.

»O da, ali mislim radi tajne. Rekao sam onoj — sestri gospodje Colville — i zato mi je bolje«.

»Ne vjerujem, da ćeš moći još deset dana čuvati tu tajnu. Znaš li ti, da je moj imendan tek drugi ponedjeljak?«

»O jao, jao! Mislio sam, da je ranije. Govorimo brzo o nečem drugom«.

»O čemu da govorimo? Večeras očekujem dva gospodina iz Londona, koji će u nas ostati preko nedjelje, pa idem pred njih na stanicu, čim te dopratim kući na večeru. Je li ti pravo?«

»Da, pravo mi je. Jesu li to zgodna gospoda?«

»Da, mislim, da jesu, ali ukusi su različiti. Tebi se možda ne će svidjati«.

»Stari ili mladi?«

»E! jedan je mnogo stariji od mene, a — —«

»Onda je dakako sijed?« upade Humphrey.

»Možda progrušane kose, a drugi je vršnjak ujaku Charlie«.

»Hoće li nam pričati onako lijepe priče o tobolčarima i o lovu na veprove?«



»Rekao bih, da ne će. Ali onaj drugi bi prije umio pripovijedati priče, jer je i sam imao djece«.

»Miles i ja znamo ribnjak, iznad kojeg se nadvila grana drveta, baš kao ono u priči ujaka Charlie, i mi ćemo se jednog dana po njoj penjati, pa ćemo oglédati lica u vodi, kao i onaj čovjek«.

»Ne, Humphrey«, reče Sir Everard — »toga ja ne bih htio. Grana je sasvim trula i mogla bi se svaki čas slomiti«.

Humphrey pogleda vrlo žalosno. »Znaš li to sasvim pouzdano, oče?«

»Sasvim pouzdano i zabranjujem ti. Jesi li čuo?«

»Jesam, oče«, uzdahne dječak — »ne ćemo se penjati, ako ti ne daš, ali nam ne ćeš braniti, da je idemo gledati? Mnogo smo već puta bili spriječeni, a jako bismo rado onamo pošli! Ako ti obećamo, da se ne ćemo penjati, ne ćeš reći, da ne smijemo poći, zar ne?«

»Da — jednom za svagda, velim ti, da ne smijete ići blizu ribnjaku, i nadam se, Humphrey, da ćeš me poslušati. Obećaj mi«.

»Kako je to šteta, oče!«

»Ništa zato. Ne ću više da Milesa vodiš u zło«.

Humphrey obeća malo oklijevajući i doda sâm sebi: »Uzalud ja obećavam, jer ću zacijelo zaboraviti«.

Neko su vrijeme iza toga šuteći jahali, a onda je Humphrey počeo da govori o ne čem sasvim drugom.

»Nisam do danas znao, oče, da ti ne voliš tetku Ceciliju!«

»Što ti to pada na um, Humphreyu?« prepade se Sir Everard.

»Govorio si o njoj sa sestrom gospodje Colville, kao da je ne voliš«.

»Pa što sam rekao?« reče Sir Everard, domišljajući se brzo, o čemu je bio razgovor.

»No, kao da si joj se mnogo smijao«.

»Drago dijete«, reče Sir Everard, odahnuvši — »ako se s kime malo našalimo, ne može se reći, da ga zato ne volimo. Meni je tvoja tetka vrlo draga. Bilo bi zaista čudno, kad ne bih volio svoju sestru. Pa kad se smijem tebi ili Milesu, zar misliš, da vas ne volim?«

Bila je to malo nezgodna i loše zamišljena usporedba i nije mnogo značila. Sir Everard nije ni sam bio njome zadovoljan. Izrekao ju je nasumce, ne znajući ni sam, ima li smisla ili nema, pa je tjeskobno gledao, hoće li upaliti. Ali djecu je kadikad vrlo lako ušutkati i Humphrey je to razlaganje primio s velikim poštovanjem.

Opasnost je zasad minula, ali Sir Everard je u sebi namislio, da ne će nikad više govoriti pred djecom, pa kako se u isti čas spomenuo i sinoćnjih neprilika, odlučio je, da će se uklanjati opasnostima.

Došavši kući, pošalje Virginiji povjerljiv glas, da ne želi, da bi ikoji od mlade gospode večeras sišao dolje, nego da mogu jedino, kao obično, doći u njegovu odjevaonicu.

Onda je Humphreyu predao dragocjeni zamotljaj, zaželio dječaku »laku noć« i pošao pred svoje prijatelje na stanicu.

## VII.

Sutradan je bila nedjelja, a kiša je padala, da očajaš. Humphrey i Miles sprijateljiše se za doručkom posve s gostima svoga oca — i Humphrey im je točno ispripovjedio o gozbi starosjedilaca i o daru za rodjendan.

Odmah iza doručka podje otac s jednim od prijatelja u knjižnicu, da potraže neku knjigu, o kojoj su govorili, a dječaci ostadoše s drugim gospodinom.

Uto zaviri Virginija u sobu. »M. Humphrey! M. Miles!«



Mali Miles skoči i podje prema vratima, ali Humphrey se nije ni osvrnuo.

»Je vous attends (ja vas čekam), M. Humphrey«.

»A ja ne idem«, reče Humphrey. »Ostat ću ovdje i zabavljati ovog gospodina«.

»Je reviendrai bientôt« (vratit ću se naskoro), reče Virginija i ode s Milesom.

»Zar je tvoja dadilja Francuskinja«, zapita pukovnik Sturt.

»Da — Francuskinja je«.

»Pa zašto onda ne govoriš s njom francuski?«

»Ja ne govorim nikad u nedjelju francuski«, odgovori Humphrey — »mislim, da ne bi bilo pravo«.

»Da ne bi bilo pravo! A zašto?«

»U nedjelju nema učenja, a i francuski je neka vrsta učenja — pa zato ne bi bilo pravo, da govorim francuski«.

»Humphie«, reče mali Miles, utrčavši u sobu — »Virginija veli, da moraš doći, jer ćeš inače zakasniti na stolce«.

»Što on to misli?« zapita pukovnik Sturt.

»Misli molitve«, odgovori Humphrey — »on ih uvijek nazivlje ‚stolcima', jer kako je premlad, da bi ostao s nama, vidi samo dugačke redove stolaca, prije nego počnemo. Mislim, da ne ćemo ići u crkvu, jer je odveć vlažno«.

»A, tako li je to? No, sad mislim, da bi smio ići, Humpty-Dumpty,*) ili kako te je ono nazvao«.

To je za male dječake bila sjajna šala.

»Ta Humpty-Dumpty je bio onaj, što je sjedio na zidu!«

»Da, i onda na tle pao — a to ćeš i ti za čas«, reče pukovnik Humphreyu, koji se popeo na naslon stolca, pa ga objahao.

»Humpty-Dumpty je bio jaje«, reče Humphrey. »Ja se ne ću tako lako razbiti. Hajdemo, Miles«. I on

*) Lice u dječjoj zagonetki znači jaje.

skoči i potrči, a za njim brat mu, pa su obojica pjevali:

»Humpty-Dumpty je na zid stao,
Humpty-Dumpty je na tle pao«.

Kako su trčali niza stube, gubili su se njihovi veseli glasovi, pa se posljednje riječi nisu više razabirale.

Za pet časaka zazvoni zvono i sluge udjoše u knjižnicu.

Humphrey je sjedio pokraj oca, gospodin Wemyss kraj njega i sve je bilo, kako treba. Samo pukovnik Sturt (Stört) još nije bio došao. Humphrey bi tjeskobno pogledavao, kadgod bi se začuo kakav glas.

Sir Everard reče, da valjda ne misli doći, pa otvori knjigu i namigne slugi, da zatvori vrata. Humphrey je nemirno očima pratio Williama, kad je ustao, da izvrši nalog. Za čas se stao tresti od smijeha, ali ga nije mogao sasvim svladati.

Nitko drugi kao da nije vidio ništa, što bi bilo zabavno, i Sir Everard je stao da čita s običnom ozbiljnošću; ali Humphrey, premda se za vrijeme molitve malo umirio, ipak nije smio da pogleda prema onom kraju sobe, gdje su bili sluge, pa je morao oči uprijeti u molitvenik, da ne panu u napast i ne zalutaju na onu stranu. Što li je to podražilo dječakovu fantaziju?

Ništa drugo, nego što je upravo u onaj čas, kad je William zatvarao vrata, onaj gospodin, što su ga očekivali, tiho šmignuo unutra i ne pazeći mnogo sjeo na lakajevo prazno mjesto na kraju dugoga reda slugû i tamo ostao za čitavo vrijeme kućne pobožnosti.

Humphrey se u prvi čas sav zbunio, kad ga je tamo vidio i kad je ugledao Williamovo otegnuto lice, pošto je njegovo mjesto bilo zapremljeno; ali malo pomalo je u njemu prevladalo poštovanje prema



svetim stvarima, što je bila osobita crta u njegovu karakteru, pa su ga molitve posve zaokupile. Poslije podne je bilo jednako kišovito, kao i ujutro. Sir Everard, ne znajući, što da radi, pokazivao je prijateljima kuću. Imao je nekoliko dobrih slika, a i strop u jednoj od gornjih soba bio je krasno slikan; inače nije bilo mnogo, da se vidi.

Nije baš prijatno hodati po slabo nastanjenoj kući u kišovit dan i bila bi to sumorna zabava, da nije bilo djece. Ali Humphrey i Miles su se ganjali po hodnicima, pa su prazne prostorije odjekivale njihovim veselim glasovima. Jedva su dočekali, da pokažu gostima svoje odaje, kad je došao red na dječje sobe.

»Ovo je moja postelja«, vikne Humphrey, a »ovo je moja kupelj«, javi se Miles.

»Ali što je ovo?« zapita pukovnik Humphreya, uzevši ukrašenu dozu za cigare, što je ležala na stolu.

Tjeskoban krik bio je jedini odgovor.

Pukovnik Sturt tako se prepade da mu je doza gotovo ispala; Sir Everard se naglo okrene, a Humphrey dozu pograbi i izleti iz sobe.

»Što je?« zapita Sir Everard.

»To je bio dar za rodjendan!« reče mali Miles, plašljivo šapćući.

Sir Everard podje za Humphreyem, da ga uvjeri, kako nije ništa vidio; ali to je bilo još gore, jer ga je našao, gdje upravo sakriva dozu u Virginijinu kutiju, ispod njezinog najboljeg nedjeljnog šešira. S teškom je mukom dječaka umirio i doveo ga natrag.

»Umalo nisi sve saznao«, reče Humphrey, odahnuvši.

Pukovnika Sturta bilo je sada gotovo strah da spomene još nešto, kad li mu udari u oči šiling, sakriven u čaši za zube.

»O, to je moj novac«, razlagaše mu Humphrey »što ga štedim, da kupim slušaljku starom Dysonu. To je bilo jedino mjesto, gdje ga mogu bez straha čuvati«.

»Koliko će stajati?« zapita pukovnik.

»Sedamnaest šilinga, mislim«.

»Pa koliko već imaš?«

»E, samo ovaj jedan«, odgovori dječak, pokazujući samotni šiling — »ali sam, znate, tek jučer počeo«.

Pukovnik je Sturt ispitivao koješta o starom Dysonu, a onda izvadi iz džepa deset šilinga i baci ih u čašu. »Ovo je moj prinos«, reče.

Humphreya je tako zanijela ta neočekivana darežljivost, te nije znao, što bi rekao, ali njegovo je iskreno iznenadjenje vrijedilo više, nego sve hvale na svijetu. Potrčao je za ocem, da mu pokaže svoje blago i vratio se bez daha.

»Pomislite!« reče pukovniku Sturtu — »onaj mi je drugi gospodin dao šest šilinga; sad mogu odmah kupiti slušaljku, a mislio sam, da će mnogo nedjelja proteći, dok budem mogao«.

Sad su djeca morala poći na čaj, pa su gospodi zaželjela »laku noć«, jer nisu smjela da dodju dolje na večeru.

Ali Humphrey je najprije od pukovnika Sturta izmamio obećanje, da će sutradan, čim stigne u London, poći u dućan po slušaljku i smjesta mu je poslati.

Sir Everard se bio gotovo posve odjenuo, kad li se vrata naglo otvoriše i oba dječaka utrčaše u sobu.

»Evo, uzmi tatice«, reče Humphrey, pružajući mu dozu za cigare — »ovo je za te. To je tvoj dar za rodjendan — to je velika tajna! Čemu da se mučimo i da je još dulje čuvamo, kad ne možemo!«

»Jesi li iznenadjen, tatice?« zapita mali Miles pljeskajući rukama, a Humphrey živo ponovi isto pitanje.

Sir Everard mogao je posve iskreno uvjeriti djecu, da nije još nikad u životu, bio tako iznenadjen; jer kako nije bio duhandžija, bio bi sve drugo prije očekivao, nego dozu za cigare!



Ali je tako dobro hinio radost i zahvalnost, da su djeca pošla spavati sva radosna i blažena, što im je pošlo za rukom izabrati takav dar za rodjendan.

## VIII.

Zbogom, Humpty-Dumpty! Slušaljka će svakako biti na stanici danas poslije podne u pet sati«.

Tako reče pukovnik Sturt, kad je Sir Everard sutradan pratio od kuće svoja dva prijatelja.

Humphrey mahnu šeširom za znak odgovora i poleti, da se dogovori s Virginijom, kako će poći na stanicu po slušaljku. Otac je dopustio, da on i Miles podju onamo s kočijašem i da se poslije toga odvezu starom Dysonu, kuda će Virginija po njih doći, da ih povede kući.

To je bilo upravo sjajno! Za neko pola sata stade pred vratima kočija i oni se odvezoše, ali na polasku im je Virginija koješta stavila na dušu, na primjer da paze, kad budu ulazili i silazili i da posve mirno sjede.

Slušaljka je čekala na stanici i njihove je željne ruke u redu preuzeše.

Na putu do starog Dysona otvorio je Humphrey zamotljaj i pokazivao slušaljku Milesu.

Nikad nisu vidjeli tako čudnu stvar! Bila je sastavljena od tri cijevi, koje su pristajale jedna u drugu, pa si je mogao po volji sklapati ili rastezati.

Humphrey je bio nestrpljiv i htio je, da što prije stignu, pa je kušao nagovoriti kočijaša, da potjera konja uzagrepce, ali se čestiti stari Petar nije na to obazirao.

Nato se Humphrey stao zabavljati izvlačeći cijevi, pa je na njih glasno zatrubio; ali od toga se konj prepao, pa je tako naglo potegnuo, da je Miles gotovo pao s kola. Onda ih je opet sklopio, ali pri tom mu je slušaljka ispala na cestu, pa su morali čekati, dok je sišao i podigao je.

Zbog svega toga zadržali su se, pa kad su stigli do kućice, saznao je Petar, da je Virginija već bila tamo, ali videći, da je prerano došla, otišla je u selo i rekla, da će se za nekoliko časaka vratiti.

To mu je rekla neka žena, koja je stajala na vratima te je pomogla djeci, da sidju.

Pošto ih je tako sretno dovezao, otišao je Petar, a Humphrey, mašući slušaljkom, potrči niz malu bašču i stade gromovito udarati po vratima staroga Dysona. Ali ni ta velika buka nije probudila gluhoga starca, koji je sjedio u naslonjaču i uživao poslijepodnevni san.

Humphrey časak pričeka, a onda izgubi strpljivost. Pritisne kvaku i oba djeteta udjoše u kućicu.

»Spava«, prošapće Miles.

»Podji, pa ga malo prodrmaj«, reče Humphrey.

Miles se plašljivo primakao. Nije mu to bilo po ćudi, ali nikada nije ni u snu pomišljao, da se opre Humphreyu.

Humphrey je slušaljku sakrio iza ledja i željno čekao.

Milesovo slabo drmanje nije ništa koristilo; Dyson se samo milo smiješio u snu.

»Povuci ga za ruku«, reče Humphrey.

Miles pogleda plašljivo koštunjavu ruku, što je ležala na naslonu stolca, i malo se zarumeni, kad je na nju stavio svoju sitnu ručicu. Ali starac se nije ni maknuo.

»Jače!« poviče Humphrey.

Miles se naprezao iz petnih žila, pa je više postigao, jer se starac okrenuo na stolcu i malo podigao glavu.

Miles uzmakne dva-tri koraka. Ali se uzalud prepao, jer je starom Dysonu glava opet klonula na grudi.

»Moraš mu skočiti na koljena, Miles«.

Maleno se ljepušno lice jako oduljilo.

»O, Humphie! zar zaista moram?«



»Zašto ne bi?«

»Neugodno mi je, Humphie«.

»Što! bojiš se jadnog starog Dysona! Pa dobro, onda ću ja«.

I Humphrey stavi slušaljku na pod, pa skoči do starca i tako ga snažno prodrma, da se sav u strahu probudio; ali kad je ugledao svoje male posjetnike, opet je sjeo, pa se nasmiješio i rekao: »Da, da, Mamselle mi je rekla, da ćete doći; no pa kako ste, mili moji?«

»Hvala, vrlo dobro«, reče Miles primaknuvši se bliže.

Dyson stavi ruku iza uha: »Ne čujem, što velite«, reče malo žalosno — »star sam i od dana na dan sve slabije čujem«.

Humphrey je od veselja hihotao, a Miles je gledao i smiješio se.

»Odmah će čuti, zar ne, Humphie?«

»Dyson!« poviče Humphrey, uzmaknuvši za nekoliko koraka i namigujući — »dodjite amo«.

Starac, ne sluteći ništa, ustade i podje k njemu. Dječak je vrebao zgodu, pa kad mu je bio dosta blizu, pograbi brzo slušaljku, podigne je i vikne tako jako starcu u uho »Kako je?« da se Dyson strašno prepao i skočio u vis, pa onda s tolikom snagom pao natrag, te bi mu zacijelo bio kucnuo poljednji čas, da nije na svu sreću pao na stolac. I tako je ostao dahćući i sopeći i tresući glavom, kao da ga ne će drhtavica nikada više ostaviti.

Mališi se zaprepastiše. Srećom je ona žena, što su je sreli na vratima, bila radoznale ćudi, i htjela da znade, što se u kućici dogadja, pa je neko vrijeme zavirivala kroz prozor.

Odmah je razabrala, o čemu se radi, pa je brzo unišla.

Podigavši starca sa stolca, razloži mu, što se dogodilo. Trebalo je nešto vremena, dok je razumio, jer je bio smućen i prestravljen, ali napokon je shva-

tio, kad im je zahvaljivao i uvjeravao ih, da im nije nipošto nezahvalan na tom daru.

Onda mu je žena mirno govorila kroz slušaljku, a mali su dječaci bili veseli i radosni kad su vidjeli, kako se on raduje, što tako jasno čuje, te veli »Dobro! dakako!«

Kad se Dyson privikao na zvuk, zaželio je, da Humphrey još jednom pokuša, ali žena reče, da je Milesov glas blaži, pa je Humphrey privolio.

Miles uze slušaljku i tako tiho prošapće: »Žao mi je, što vas je Humphrey tako uplašio«, da je starac čuo samo nekakvo zujanje.

Onda pruži starac slušaljku Humphreyu, koji toga nije očekivao, pa nije znao, što bi rekao. I čim je primakao usta, tako je prasnuo u smijeh, da je Dyson žurno skinuo slušaljku i stao trti uho: »Da, ali to jako škaklja«. Nato se Humphrey još jače nasmijao, a žena mu dade savjet, neka se za danas ostavi pokušaja.

Medjutim se Dyson tako obradovao svojoj novoj sposobnosti, te je rekao, da misli poći u pohode, nekim ljudima u selu, jer već nekoliko godina nije čavrljao sa svojim susjedima.

I svi podjoše, a starac se jako napred žurio, želeći, da pokaže svima i svakomu, kakva je eto u njemu snaga nanovo oživjela.

Prvu su sreli Virginiju, pa Dyson reče, da mora malo govoriti s »Mamsellom«.

Humphrey je bio sav uzbudjen i spreman na svašta, pa dok je Virginija govorila, pozvao je Milesa i rekao mu, da bi večeras zacijelo bilo jako zgodno poći do potoka, gdje rastu lokvanji. Pokraj ceste bio je tamo prelaz i Humphrey je znao, da onuda vodi prijeki put do ribnjaka, pa nije nimalo sumnjao, da ne će pogoditi put. Savjest mu je bila posve mirna, jer je zaboravio, što je obećao ocu, pa ako se ne budu penjali na drvo, ne će ni Virginija moći prigovarati!



I on pomogne malom bratu preko prelaza, a onda potrčaše obojica, što su ih noge nosile.

Virginija je medjutim nasred ceste prijazno govorila kroz slušaljku, pa nije ni opazila, da ih je nestalo.

Neobično se nešto večeras uskomešalo u tihoj warehamskoj opatiji, jer je već bilo gotovo pet sati, a malih dječaka još nije bilo kod kuće.

U prvo vrijeme nije Virginija mnogo marila, što ih nema, jer su često ovako otrčali napred, pa se uputili na koje drago im mjesto.

Ali, kad je došlo i prošlo vrijeme čaja, uznemirila se i pošla da ih traži. No njezin se nemir pretvorio u strah, kad je uzalud zavirila u mljekaru, u perionicu, u ljuljašku, u bašće i u pasju kućicu. A kad je još počela kiša da pada, spopade je strašna tjeskoba; pa kad se kiša, koja je najprije rominjala, pretvorila u pravi pljusak, ostaviše je »živci« posve i ona se vrati kući, da se posavjetuje s ostalom služinčadi, što bi valjalo uraditi.

Pošla je u gazdaričinu sobu, lamajući rukama i proričući kojekakva zla, što će snaći Milesa. »Nikad, nikad se ne će oporaviti od posljedica takve mokrine!«

Vrtlara je poslala na jedan kraj, a kočijaša na drugi s kišobranima i galošama.

Brzo su pronašli male grješnike u nekoj vlažnoj grabi, gdje su se sklonili pod živicu.

Humphrey je bio jako ponosan, što je našao to skrovište.

»Ribnjak i lokvanji«, reče »tako su ih zaokupili, te je posve zaboravio misliti na vrijeme, dok nije vidio, da sunce zapada; onda su brže-bolje krenuli, ali su u polju zašli na stramputicu, te u šumi zalutali«.

Tako su hodali stramputicom, dok nisu sreli nekog dječaka, koji im je rekao, da su zabasali, pa ih doveo natrag na cestu. Tamo se Humphrey najednom sjetio, da mu se bratac može od kiše nahladiti, pa ga je sav ponosan zbog svoje opreznosti smjestio onako

mokra pod živicu, gdje su sjedili neko pola sata, dok ih nije kočijaš našao.

Virginija nije imala kada da iskali svoj gnjev na Humphreyu, a ne bi joj to ni koristilo. Sad je trebalo Milesa što prije smjestiti u postelju, da ga tako po mogućnosti sačuva od loših posljedica.

Ali nesreća se više nije dala ukloniti. Miles je kašljao čitavu noć, a kad se sutradan probudio, gušilo ga u prsima, što je uvijek značilo, da će dobiti plućnu bolest.

Liječnik je došao i pregledao ga, pa je odredio, da mora ostati u postelji.

Humphrey je jutro proveo kraj svog brace, ali je napokon morao otići, jer je govor Milesa tjerao na kašalj.

Poslije podne krenula je Milesova bolest na gore, pa je Virginija opet poslala po liječnika.

Humphrey joj se uklanjao, jer je osjećao, da se ljuti na nj, pa je pošao u bašču. Bilo mu je dosadno i pusto bez brata, ali dijete kao dijete, pa se nije ništa bojao za brata, jer je Miles već često bio bolestan, ali je uvijek opet ozdravio. Ipak nije bilo bez njega nikakve zabave, a ni pravog zadovoljstva bez njegova odobravanja.

Humphrey podje napokon do malih vrtova gdje je imao prijateljicu, pralju Dolly. Vrtovi su bili tik do perionice i često, dok je ona kraj prozora utijala rublje, gledala bi djecu, kako se igraju, i slušala njihove dugačke razgovore. Bila je možda jedino biće, koje je vidjelo Humphreya, kad je bio ozbiljan. On toga nije znao, ali ona je na svoje oči vidjela njegovu bol i tugu, koja ga je kadikad spopadala u doba majčine smrti, pa ga je poslije toga uvijek svojski branila i štitila. Nikad nije mogla da zaboravi, kako je mališ jecao i plakao nad gorušicom i dragoljubom, što ih je bio posijao za svoju majku, a cvijeće je prekasno niknulo.



Dugo je vremena vladala suša, pa nisu htjeli da niknu. Svaki dan bi onamo dolazio, da ih nareže i da joj ih dade poslije podne uz čaj, ali uvijek bi dolazio uzalud. A onog tužnog dana, kad su mrtvačka kola odvezla sve, što je od nje ostalo, došao je u bašču nemiran i željan da uteče od svoje boli, i prvo, što je opazio, bila su zelena slova »A. D.«, što su mu se rugala svojom svježinom i bujnošću.

»Sad je prekasno«, čula ga je Dolly, gdje jeca. — »volio bih, da nije nikad ni niknulo«.

To je bilo onog istoga dana, kad je ganjao mladu jagnjad po livadi, a otac ga je gledao s prozora, i tako se to onda svršilo.

Humphrey je našao u bašči kojekakva posla, pa je neko vrijeme marljivo radio, onda je pomagao Dolly okretati valjak i nalivao sebi u bočicu nešto sapunice, od koje će poslije praviti mjehuriće. Rekao joj je takodjer, kakva ju čast čeka na žetelačkoj slavi, pa ju je tjeskobno zapitao, kakvu će haljinu onda obući. Morat će biti vrlo lijepa, reče, s t r a š n o lijepa! Dolly mu povjeri, da misli obući novu šarenu opravu, pa ga upita, kakvu bi boju odabrala.

On se stade domišljati, što je u posljednje vrijeme najljepše vidio, pa se spomenu doze za cigare, te predloži grimiznu i zlatnu boju.

Dolly se malo prestrašila i posumnjala, da bi se takve boje mogle naći u ikojoj seoskoj trgovini tkaninama.

»Dobra će biti i žuta«, reče Humphrey — »i bit će kao žito«.

Dolly mu obeća, da će pokušati naći žutu tkaninu sa crvenim prugama ili točkama; a bude li to nemoguće, naći će se bez sumnje sama žuta.

Vrijeme je vrlo brzo odmicalo, ali Humphreyu je napokon ipak bilo malo čudno, što ga nitko ne zove na čaj; pa on zamalo stavi orudje na stranu i oprosti se s Dolly.

Ubrao je nekoliko rotkvica za Milesa i onda potrčao kući.

Iznenadio se, kad je našao vrata dječje sobe zatvorena, pa je stao po njima udarati.

»Miles!« viknu — »donio sam ti nekoliko rotkvica. Ouvrez Virginie, c'est moi!« (Otvorite, Virginija, ja sam).

Vrata se otvoriše naglo i ljutito, a Virginija izleti u hodnik.

Humphrey joj je vidio u očima, da ju je opet »nešto napalo«, kako su govorili on i Miles, ali nije u prvi čas mogao da razabere, je li to bijes ili strah. Uvijek je bio loš znak, ako joj je glava bila omotana flanelom, kao sada. Virginija je zbog najneznatnijih razloga zamotavala lice, a djeca nisu nikad mogla da shvate, zašto. Ali bilo kako mu drago, svakako je bila rdjave volje, kad je to radila, i Humphrey je ponešto tjeskobno čekao da čuje, što će mu reći.

Iz njenih usta poteče čitava bujica riječi, koju je Humphreyu bilo teško pratiti, jer je bila uzbudjena. Ipak mu je pošlo za rukom razabrati, da je Milesu jako, jako zlo, da se liječnik za nj vrlo boji, te da je svemu tome on (Humphrey) kriv, da je probudio Milesa udarajući po vratima, baš kad se nadala, da će lijepo usnuti; sada mora otići i ne smije više dolaziti te da se svatko, pa i sam liječnik, jako ljuti na nj.

Onda ode natrag u sobu i zatvori vrata, a on ostade u hodniku, držeći u ruci rukovijet rotkvica.

Sva radost iščeznu Humphreyu s lica, kad je pokušao da misli o onom, što je upravo čuo.

»Miles je tako bolestan, da se liječnik vrlo boji za nj«.

To je Humphreya u prvi čas najviše zaokupljalo, pa se u svom strahu i u brizi jedva usudio micati.

Na mahove bi provirio kroz ključanicu, ne bi li razabrao, što se u sobi dogadja, a onda se spustio na prostirač pred vratima, pa je napregao svu snagu i slušao.



Unutri je vladala tišina, koju je samo šapat prekidao i srce mu poče glasno kucati.

Da je dijete samo moglo zagledati u sobu i vidjeti, kako mu mali bratac leži u postelji u polusnu, a Virginija mu stavlja na grudi obloge lanenog sjemena, ili kako mu Jane donosi hladno piće, — bilo bi nestalo njegove bojazni.

Ali za nenadanih je bolesti uvijek tako. Najgore je onima, koji ne znadu, kako je bolesniku; jer tajinstvenost i neizvjesnost su, kao i slutnja, uvijek gore od zbilje. Mašti rastu krila i oni, koji su napolju, pate vrlo mnogo. Koliko treba žaliti djecu u takvim prigodama! Svačije su misli dakako zabavljene bolesnikom i nitko nema kada, da progovori riječ s jadnim malim stvorovima, što strepeći stoje izvan bolesničke sobe. Oni osjećaju, da su suvišni i da svakomu smetaju; pa se ne usudjuju ni da pitaju štogod služavke, što naglo i važna lica ulaze i izlaze iz sobe, te jamačno ne bi mogle stati i odgovarati im, kad bi i htjele; pa tako moraju djeca svakom zvuku pridavati neko veliko i strašno značenje, koje ima temelj jedino u njihovoj nesredjenoj fantaziji.

Prepanu se, kad začuju šapat, srce im se cijepa, kad zazvoni zvono, tajinstveni ih osjećaji spopanu, kad tkogod zaište žlice i čaše i kad one zazvekeću na vratima.

Sve to, pa još i više pretrpio je i mali Humphrey Duncombe. Velim više, jer njegova bojazan nije bila kao u obične djece. Strah, što sam ga opisala, za većinu je bezimen strah; djeca ne znadu, zašto se boje, ni čega se boje, sve im je nejasno i neodredjeno, jer ne znadu, što je tuga i jad.

Ali treba da se sjetimo, da ovom djetetu nije bila nepoznata bolest i smrt, da se on s njom već sukobio u životu, da je strašni posjetnik već bio provalio zidove njegova doma, pa ih jako opustio. Što se jednom zbilo, moglo bi se opet dogoditi. Tako je Humphrey najednom izgubio svu nadu, — »Miles će umrijeti! možda je već i umro!«

*

Dijete, u kojega je Humphreyeva ćud, trpi jako, kad se nadje s jadom okom u oko. Jadni je mališ bio nježna srca, kajao se iskreno za svoje grijehe i bolno osjećao svaku nemilu riječ. Pa ipak je, kako smo vidjeli, bio tako nesmotren i lakomislen vjetrogonja, te nitko ne bi vjerovao, da u njega ima dubljih osjećaja; pa i sam otac (premda ne bi htio, da bude inače i premda mu je bilo drago, što je Humphrey tako umio obraćati u radost sve, što bi snašlo njega i Milesa u njihovu osamljenom djetinjem životu) čudio mu se i više puta sam sebi rekao: »U tog dječaka nema srca!«

Nema srca! a mi ga eno vidimo u hodniku, gdje mu se srce kida i cijepa.

Boljele su ga Virginijine oštre riječi, mučio ga strah zbog malog brata, bilo mu je teško, što se otac žalostio i ljutio, a kajao se, kad je pomislio, da je pogazio obećanje, pa je pao na tle i plakao, kao da mu se srce hoće da raspukne.

U toj ga boli spopade još i neki strašan osjećaj, što u takvoj muci ni živa duša nije marila, da mu pomogne, što su upravo njega smatrali za uzrok svemu zlu i kao da je on bio svima dušmanin i svi njemu protivnici.

Njegov jad mora da je veći nego njihov, — mislio je u sebi! Zar nije Miles njemu bio više, nego Virginiji? Pa ipak su ga ostavili, da jeca i da plače — i nisu se ni osvrtali na nj.

Dok je tako zgrčen ležao pred vratima, napade dječaka strašan osjećaj osamljenosti. U času jada i muke trebalo mu je mnogo saučešća, a nigdje ga nije našao.

Onda mu se u srcu probudi tako golema čežnja za majkom, čeznuće, koje se nije dalo utišati, za svim onim, što je imao i što je izgubio, tako silan osjećaj praznine u njegovu životu, da nije mogao dulje podnositi, već je skočio na noge i gotovo u sav glas zajecao.



Taj osjećaj m o r a da umine, on ga nije mogao podnijeti, i borio se očajno s njim; jer to je bio stari dušmanin, s kojim se i prije očajno hvatao u koštac i uvijek se s grozom spominjao njegovih napadaja. Duboko na dnu srca boravio je taj dušmanin, pa je samo kadikad ustajao, da ga muči.

U posljednje ga je doba manje uznemirivao, napadaji su mu postali slabiji i javljali se u dužim razmacima. Zašto ga je sada tako okrutno napao? Kako da mu se opre? Kako da se bori s njim? Kako da odagna od sebe taj pusti i prazni osjećaj.

Trudio se da misli o svom vrtu, o svojim igrama i o svemu, što je radošću ispunjavalo njegov mladi život.

Vi djeco, što ste već odrasla, ali još uvijek umijete shvaćati kao djeca, ne bori li se i mnogi od nas jednako s tim neodredjenim osjećajem? S tim tajinstvenim osjećajem, što ga mi, zreliji i iskusniji, zovemo jadom, — pa kad nas napane, nije li nam prva misao: »Kako ćemo ga odagnati?« Nazovite ga bolom, očajem, razočaranjem, strahom, brigom — nazovite ga, kakogod vam drago, zar ne nastojimo da ga zatomimo bilo kakvim mislima? Ne tjera li on bogataša u društvo, na rad, ili u buku i vrevu, a bijednika u krčmu?

Ovo su hodnici, gdje je bučao s Milesom, ovo su stube, kojima je svako jutro skakao, i nasloni, kojima se omicao, zašto su sada nekako posve drugačiji.

Bože, priteci mi u pomoć! U njegovu je srcu vladala takva praznina, da je prešla na sve oko njega. Nikako se nije mogao otresti osjećaja svoje mlade sreće u staroj kući. Nikad mu se nije činila tako strašna, nikad prije nije osjetio, kako je to prazna kuća, gdje samo u jednom uglu boravi dadilja i dvoje djece.

Nigdje ni glasa ni života, sumrak se došuljao nad stari trijem i stubište i on je znao, da se smračilo i dolje u praznim odajama. A onda, kao da mu

se želi narugati kontrastom, dodje mu pred oči tako živa uspomena o životu s majkom u toj kući, njezin glas i njezin smijeh u stubištu, njezine kretnje u tim odajama, — tako je bistro i jasno vidio njene mile oči i blagi smiješak, te sirotno dijete nije moglo dulje da podnosi, pa pokrivši lice rukama, da ne vidi strašnu prazninu, pohitalo hodnikom, kao da će pustoš iza sebe ostaviti.

Ali praznina je išla uzastopce za njim, progonila ga niza stube i po trijemu i bila je uza nj, kad je stavio ruku na vrata salona, stupila je pred njim u zamračenu sobu i čekala ga tamo, kad je unišao.

Kroz pukotine na kapcima prodirala je slaba svjetlost, ali njegovo je željno oko tražilo sliku, pa je upravo mogao razabrati milo lice i djetešce, što joj se u naručju smiješilo.

On potrči napred i baci se na sofu pod njom.

»Majko«, zajeca — »kako čeznem za tobom! Svi se ljute na me, strašno sam nesretan!«

Svuda naokolo hladna, pusta tišina; mati i dijete su se smiješili, jer nisu čuli njegovih riječi; pa kad je još i svjetlosti sa slike nestalo, ostao je on sam samcat u sve gušćem mraku.

Uzalud se trudio da još jednom zamisli dijete na slici, uzalud se trudio, da zamisli, kako su ga njene ruke obujmile i kako joj je glavu naslonio na rame. Nije mogao! Kad je bio obijestan ili neposlušan, dolazio bi ovamo, i majčina bi ga uspomena ublažila, pa bi se vratio pun pokajanja, ali u ovoj strašnoj osamljenosti nije mogao da nadje utjehe, koju je tražio.

• • •

Pa ipak je utjeha bila blizu, samo da ju je htio tražiti, i to upravo onakova, kakve mu je trebalo: »Kao što Vas majka tješi, utješit ću Vas«. On toga nije znao, nije toga želio. Znao je, da je Bog svuda nazočan, u obično je vrijeme vjerovao jednostavnom dječjom vjerom, da je Bog uvijek blizu njega, ali u



času svoje boli i muke nije bio kadar da nadje utjehe u tom znanju, nije bio kadar da misli ni o čem drugom, nego o svom vlastitom jadu.

Vi djeco, što ste već odrasla, ali još uvijek umijete shvaćati kao djeca, ne čine li i mnogi od nas jednako, premda smo zreliji i iskusniji? »Nema pomoći«, velimo — »naša je bol tako velika, da je ne možemo podnijeti«. Ležimo kao ovo dijete, satrti i očajni, pa nam se čini, kao da nam se posve sakrio Bog, kojega inače osjećamo sasvim blizu sebe.

Ali, hvala Bogu, to nam se samo *čini*, a *nije* tako. Bog je nepromjenljiv i ne može ga taknuti naša promjenljivost. Možda ga sakriva oblak, što smo ga mi sami podigli, mračni oblak beznadnosti, ali On je ipak uvijek uz nas, Isti onaj, što ga tako jasno vidimo u sretnim časovima. »On je«, veli neki pisac ovog vijeka — »stalan i nepromjenljiv, dok se mi svaki čas mijenjamo. Naša nada nije ono, što mi u ovaj ili u onaj čas o Njemu osjećamo, nego ono, što je On sam u Sebi, ono veliko, postojano: Ja Jesam«.

Premda mi u takovim časovima ne činimo svoju dužnost, On je vazda spreman učiniti Svoju — i u tom je naša nada i nada nevoljnog djeteta; pa se gotovo čini, kao da je On imao na umu upravo takav osjećaj, kad je rekao: »Prije nego me zovnu, javit ću se«. Ali kako bi se bilo moglo pomoći djetetu u strašnom času njegove boli i muke? *Mi* ne znamo, ali Bog je znao. Pred Njim je malo srce bilo otvoreno i On je znao, da će uminuti njegova tuga i žalost, čim svane jutro, i da je njemu samo u ovaj čas trebalo utjehe. Zato se smilovao samotnom djetetu i poslao mu ono jedino, što mu je moglo pomoći — stavio mu je nježno na teške vedje jedini dar, koji mu je mogao koristiti: — dao mu je besvijestan mir, dok ne minu časovi boli i uzdisaja.

Od prilike za jedan sat našla ga je tamo služavka, ali ga nije probudila, nego ga odnijela u postelju.

# X.

Humphrey je sutradan dugo spavao i sunce mu je sjalo u lice, kad se probudio.

On skoči s postelje i krikne od radosti videći, kako je dan krasan, ali se trgnuo od iznenadjenja, kad je opazio, da nije u svojoj sobi.

Malo se pomalo stao spominjati, što se sinoć dogodilo, kad li se otvoriše vrata i Jane udje.

»Napokon! mladi gospodin Humphrey. A ja sam mislila, da se ne ćete nikad probuditi! Mladi gospodin Miles je već davno za vas pitao!«

»Onda mu je bolje, je li?« zapita Humphrey živo.

»Bolje!« vikne Jane živahno — »Bog s vama, sasvim mu je dobro«.

Jane je bila našla Humphreya sinoć u salonu, pa je po njegovu zaplakanom licu slutila, kako mu je bilo.

Nije ga prevarila; Milesu je u noći okrenulo na bolje i nije bilo više bojazni za nj.

Humphrey se odmah opet sav razvedrio, pa se na vrat na nos obukao i za čas su oba mala brata bila opet zajedno.

Humphrey nije spominjao, kako mu je sinoć bilo teško. Možda je to već i zaboravio, ili ako se sjećao, bio je to mutan i mrtav osjećaj boli, pa nije htio, da ga opet oživljava.

Bio je vesele ćudi, pa se najvolio uklanjati takvim uspomenama. Vedra i poletna njegova duša mu je pomogla, te se lako otresao ružnih misli i nikad nije bio tako radostan i obijestan, kao jutros, pa se smijao i čavrljao i igrao kraj bratove postelje.

Dan je bio divan, Miles je gotovo posve ozdravio, otac je dolazio (jer mu je Virginija pisala) i njemu se činilo, kao da se život kupa u sunčanom sjaju. Ali Virginija, koja je još uvijek drhtala od tjeskobe i glavu umatala u flanel, što je bio rdjav znak, gledala je mrko njegovo veselje. Nije shvaćala dječaka; pa i kako će? Iako se ljutila na nj, što je skrivio sav taj jad; i nije, dakako, znala, što je on prepatio, pa je u njegovu bučnom veselju opet vidjela dokaz njegove obične okrutnosti.



Humphreya nije bilo u sobi, kad mu je otac došao, jer je otišao, da se proskače vrtom, pa se tako Virginija mogla svojski izjadati.

Sir Everard se prepao, što se Miles od svoje kratke bolesti tako promijenio, pa je slušao strpljivije nego obično.

Nježno je dijete bilo posve nalik na svoju majku, dok je ležalo u postelji, jer je imalo jednako rumene obraze i sjajne oči, pa je onaj nejasni strah, što je gotovo uvijek mučio oca, primio mnogo odredjeniji oblik.

Virginijino pričanje o Humphreyevu neposluhu nije zacijelo išlo za tim, da ublaži oca prema dječaku i on se zaista na nj većma razljutio, nego ikad prije.

Mali je Miles onaj dan bio osobito mio i umiljat i tako se radovao očevu dolasku, da se Humphreyeva okrutnost još jače isticala. Sir Everard se nije mogao odijeliti od mališa i što je dijete bilo dražesnije, to je ocu bila bolnija pomisao, da ga je gotovo izgubio.

Sišavši iz dječjih odaja, pošao je Sir Everard u knjižnicu, pa je pozvonio i zatražio, da odmah dodje k njemu mladi gospodin Duncombe.

»Ne mislim nipošto, da ću ga dirnuti«, govoraše sam sebi, dok je čekao — »ali moram pokušati«. Nikad se nije mnogome nadao od Humphreya, ali nije nimalo slutio, da će se vrata s takvom žestinom otvoriti i da će dječak tako vesela lica banuti u sobu.

Sir Everard, kako smo vidjeli, nije nikad volio grditi ni kažnjavati svoju siročad, a kad je moralo biti, činio je to samo zato, jer je osjećao, da mu je to dužnost. Ali drsko i, kako mu se činilo, prkosno dječakovo vladanje, razljutilo ga je jako, pa je zaista ljutito viknuo: »Što ti to misliš? Kako to ulaziš u sobu?«

Humphrey je upravo marljivo radio u bašči, kad mu je stigao očev glas, pa je u svom blaženstvu posve zaboravio, što je skrivio i u kakvoj mu je opasnosti bio brat.

Začuvši, da je otac došao, bio je tako uzbudjen, te nije ni mislio, da će ga po svoj prilici izgrditi, pa se zato zaista začudio takvu pozdravu. Videći njegovo zapanjeno lice, razljutio se otac još jače.

»Ne stoj tu i ne gledaj, kao da misliš, da nisi ništa skrivio«, vikne mrko. — »Zar misliš, da smiješ svoga jadnog malog brata voditi u zlo i bacati ga u bolest, pa da te ne stigne kazna? Ne znaš li, da si bio neposlušan i da si pogazio svoje obećanje? Zar ti nisam zabranio, da ideš k ribnjaku? Velim ti, da toga ne trpim, pa ćeš u školu, kad se ne možeš kod kuće bolje vladati. Čuješ li me? Što ti to misliš, kad se tako vladaš?«

Sad je Humphrey shvatio. Usne mu zadrhtaše i obrazi mu se zarumeniše, kad je čuo oštri prikor, pa se nije usudio ni da pokuša govoriti, jer se bojao, da ne udari u plač i da se tako ne osramoti.

Sir Everarda je brzo ostavio gnjev.

»Eto vidiš, Humphrey«, nastavi blaže — »uvijek isto. Dan na dan i nedjelju na nedjelju slušam uvijek iste tužbe. Mislio sam, da si sad već dosta velik, te bi mogao imati na umu, da je Miles vrlo nježan i da bi ti morao na nj paziti, a ne da ga vodiš u zlo. Znaš li ti«, završi najednom dirljivo, — »da smo umalo izgubili tvoga malog brata«.

Sir Everard se iznenadio, jer je Humphrey gorko zaplakao. Očeve su ga riječi ljuto zapekle i dozvale mu u pamet, što je noćas prepatio, i čitavo mu se tijelo treslo od jecanja.

Sir Everard se odmah smekšao. Kao većina ljudi, dirale su ga suze magičnom snagom, pa je podigao dijete na koljena i nastojao, da ga utješi.

»No, no«, govorio je milo, gladeći mu kudravu glavu — »sve će biti dobro; gdje bi mogla biti stara glava na mladim ramenima; ali se moraš trsiti, da zapamtiš, što ti govorim, a ne da mi budeš neposlušan. A sad me poljubi, pa onda poteci i poigraj se cricketa«.



Humphrey podiže zaplakano lice i veselo primi cjelov zaboravi.

Nekoliko časaka iza toga igrao se napolju s lakajem, a u njegovu vladanju nije bilo ni traga žalosti, ni turobnim mislima u njegovu srcu.

Ali je Sir Everard ostao u knjižnici, nemiran i tjeskoban. Milesova ga je slaboća uznemirila, pa je razmišljao, kako bi od male nazebe lako mogao dobiti upalu pluća. Dobro je on znao, kako nježna pluća brzo obole i kako se brzo opet oporave. Nije li on to gledao po čitave sate? Nije li on točno poznavao razvoj takovih bolesti? Upravo je tako nekako bilo i s njegovom ženom, prije nego što je stala ginuti. Dan na dan je gledao, kako joj se obrazi sve jače rumene i kako joj se zaoštravaju crte na licu, što je bilo tako nalik na malo lišce u gornjem spratu, pa kad je na njih dvoje pomislio, teško ih je mogao razlučiti.

Nešto se mora učiniti, da Miles više ne zapane u opasnost. Ali što? Bilo je jasno, da se Humphreyu ne može vjerovati, pa ipak Sir Everardu nije srce dalo, da rastavi djecu i da ih tako rastuži ili da Virginiji naloži, neka oštro na njih pazi. Ona je bila nervozna žena, pa je bila kadra misliti, da je opasnost u svemu, što oni rade.

»Dječaci se moraju zabavljati«, razmišljaše — »i u Humphreyevim godinama je prirodno, da čine neobične stvari. Ne ću da postane tupan«. — Nehotice se nasmiješio, kad je pomislio, da bi Humphrey mogao biti tupan. »Kako bi mali Miles lako pao u strašni ribnjak, da ga je samo malo gurnuo Humphrey, koji nikada ne pazi, kuda hoda. Bi li se ikad bio oporavio, da se sav smočio. »Ipak«, završi poluglasno digavši se, da se vrati u dječju sobu — »sjednice će se skoro

završiti i ja ću se vratiti ovamo, pa ću ih moći sam nadzirati. A medjutim ću ostati dan-dva, dok ne bude Milesu sasvim dobro«.

## XI.

Dani, što ih je Sir Everard iza toga proveo sa svojom djecom, bili su kao neki ugodni mali blagdan i često ih se u kasnije doba spominjao s nekom tihom boli.

Miles se postojano oporavljao i zamalo su ga smjeli poslije podne donositi u očevu odjevaonicu, gdje se je smjestio u velikom naslonjaču, a kraj njega su sjedili otac i Humphrey, pa je tako proveo mnogo vrlo sretnih časova. Kadikad bi se igrali kojekakvih igara ili bi Sir Everard glasno čitao knjigu lijepih pripovijedaka, što ju je donio iz Londona. Jedno je veče čitao priču, koja se jednom i drugom mališu jako svidjala. Bila je to priča o čudesnom ogledalu, u kojega je bila moć, te je svom gospodaru pokazivalo, što mu rade prijatelji u onaj čas, kad je u nj gledao.

»O, ja bih htio da imam takvo ogledalo!« reče Humphrey vrlo ozbiljno.

»I ja bih htio!« javi se Miles.

»Zaista?« reče Sir Everard — »a molim vas, zašto?«

Humphrey nije odgovorio nego je gledao kroz prozor i jako se zamislio.

»Pa koga bi ti gledao, mali moj?« zapita Sir Everard Milesa.

»Tebe bih gledao, tatice«.

»Ta ja sam ovdje, dušice«.

»Nisi uvijek«, reče Miles i pogladi nježno Sir Everardovu ruku. »Kad si u Londonu, gledao bih u ogledalo, pa bih vidio, što radiš«.

Baš ovakovim ljubeznim i slatkim riječima ovio se Miles tako jako svom ocu oko srca.



»Dakle bi me htio gledati, dok nisam kod kuće«, reče, gladeći nježno djetinju ruku — »je li ti teško, dok me nema uza te?«

»Jako, tatice, htio bih, da nikad ne odlaziš. Humphie, zar ne, da je nama strašno teško, kad nema tatice i da bismo htjeli, da nikad ne odlazi?«

Sir Everard pogleda starijeg sina, kao da se nada ćuti, gdje i on potvrdjuje riječi svog malog brata, ali Humphrey je još uvijek zamišljeno gledao kroz prozor i nije slušao.

»O čemu razmišlja?« šaptaše Sir Everard Milesu.

»Ne znam«, reče Miles tiho — »možda jako želi ogledalo«.

Želio dječak što mu drago, mora da je bilo nešto te je osjećao, da ne će nikad moći dobiti, jer su mu tamne oči bile pune suza, dok je gledao u modro nebo.

»Počekaj malo« prošapće Miles — »reći će ti, kako nam je teško bez tebe, čim razmisli; često, kad razmišlja, ne odgovara mi, dok sasvim ne svrši«.

Oči su Humphreyeve bile još uvijek pune suza, kad li u njima zablista neki nov osjećaj i Humphrey skoči k prozoru vičući:

»Jastreb! zaista — i za čas će uloviti vrapca«.

Sir Everard pogleda razočaran i privuče Milesa bliže k sebi.

»On ne misli na nas, zar ne, milo moje?«

»Ej!« poviče Humphrey, prenuvši se — »zar si meni nešto govorio? Što si rekao, Miles?«

»Bilo je o ogledalu, Humphie; rekao sam, da bismo kadikad rado htjeli vidjeti, što tatica radi u Londonu«.

»O, zar to ne bi bilo zgodno!« reče Humphrey i sjedne pokraj brata. — »Kadikad bismo ga vidjeli u klubu, kadikad na dvokolicama, a kadikad bismo te opet gledali, gdje govoriš govor u parlamentu, zar ne, oče ispruženih ruku i s velikim plaštem oko ramena, kao kip Mr. Pitta dolje u prizemlju?«

Sir Everard se nasmije.

»Ne baš često, mislim«.

»Kako bismo te vidjeli, tatice?«

»Bojim se, kad biste gledali kasno uvečer, da biste me kadikad vidjeli ovako«, odgovori skrstivši ruke i sklopivši oči.

»Što, tako spavaš!« povikaše djeca.

»Gotovo«, odgovori otac.

»Ne ljuti li se kraljica jako na tebe?« zapita Miles.

»Kraljica obično i sama spava u to doba«.

»Što! u parlamentu?«

»Ne, ali u svojim palačama«.

»Ali ona ne spava uvijek noću«, reče Humphrey ozbiljno — »kadikad je dugo budna i priredjuje ples. Poznajem neku sliku, gdje daje ples, u staroj knjizi bakroreza dolje u prizemlju«.

Na knjizi, o kojoj je govorio, bila je godina 1710., a bakrorez je prikazivao dvor kraljice Ane, no Humphreyu je to bilo svejedno.

»Ideš li ti kada kraljici na ples, tatice?« zapita Miles.

»Dakako, sinko, bio sam, ali već odavno«.

»Otac je već prestar za plesove«, reče Humphrey — »zar ne, oče?«

»Prošli su moji dani plesanja«, reče Sir Everard smeten. Sjetio se, kako mu je žena bila krasna na posljednjem dvorskom plesu.

»Pleše li se tamo ‚Nasred kola gore dolje', tatice?«

»Ne«, odgovori Sir Everard smiješeći se — »ponajviše četvorke i valceri«.

»Dok si bio mlad ti si išao na plesove, mislim, da se obično igrao menuet?« reče Humphrey. »Jesi li nosio perčin, oče?«

»No«, reče Sir Everard — »što mislite, koliko mi je godina?«



Djeca nisu imala ni pojma, pa su se dosta dugo zabavljala nastojeći, da pogode, a nagadjanja su im se kretala izmedju žezdesete i devedesete godine.

»Hoćemo li poći, da se malo proskačemo, oče?« zapita Humphrey.

»Malo je prevruće za skakanje«, odgovori Sir Everard — »ali ako vam se ne mili u sobi, možete poći u bašću, a ja ću doći po vas za jedan sat«.

»Mogli bismo poći u selo, zar ne, da potrošim svoje novce? Dyson je dobio slušaljku, i sad ne treba da štedim, pa bih htio da ih potrošim«.

»Pa dobro; gdje ću vas naći?«

»Ja ću hraniti svoju čavku ili raditi u bašči ili možda«, pošto je malo razmislio — »možda ću sjediti navrh jabuke ili trčati uzduž zida u povrtnjaku. Ali ako me ne nadješ ni na jednom od tih mjesta, pogledaj u kokošinjak. Možda ću tražiti jaje Milesu za užinu«.

»Pa zar nije kokošinjak zaključan?«

»O jest, ali to ne smeta nimalo. Ja se uvijek provlačim kroz mala poklopna vrata za kokoši«.

»Valjda ne misliš, da ću i ja isto učiniti?« — Humphreyu se učinilo vrlo smiješno, kad je pomislio, da se veliko očevo tijelo provlači kroz malu rupu od nekoliko palaca, i njegov se veseli smijeh zaori odajom.

»Kako bi to bilo zgodno!« klikne — »zapeo bi nasred rupe, pa ne bi mogao ni napred ni natrag. Kako bi se koprcao!«

Mali se Miles smijao, dok nije zakašljao, pa je Sir Everard morao Humphreya otpraviti u bašću. Kad je otac za jedan sat došao po nj, nije Humphrey radio ništa od onoga, što je prije spomenuo. Gledao je zamišljeno hromu čavku, što je naokolo skakutala na svojoj ukočenoj nozi.

»Čudan si ti dječak«, reče otac, stavivši mu ruku na rame — »ja mislim, da se za tu ružnu staru čavku više brineš, negoli za išta drugo, što imaš. Uvijek mi se čini, da je to najdosadnije stvorenje i

zacijelo ti je vrlo nezahvalna, jer što si ti prema njoj ljubezniji, to je ona neprijaznija«.

»Da, vrlo je neprijazna, bijednica!« reče Humphrey — »pogledaj!« pa mu pokaže ruku, na kojoj su se dobro vidjeli tragovi ptičjeg kljuna — »kako me je kljunula. Uvijek to čini, kadgod je hranim«.

»Onda je ja ne bih htio hraniti«.

»Ne bih htio, da skapa. Naposljetku ja se i ne čudim, što je neprijazna. Kako da se ne ljuti, gdje mora neprestano skakati na malom prostoru, mjesto da leti po čitavom svijetu. A da nije mene«, reče napola za se — »sada bi ona i letjela«.

Sir Everard nije čuo posljednjih riječi, ali je vidio dječaku na licu, da se dotakao bolnog predmeta, pa je brzo okrenuo razgovor i predložio, da podju u selo.

Humphrey se smjesta razvedrio i zamalo opet veselo čavrljao, kao obično.

Evo zašto je taj predmet bio tako bolan. Jednog su se dana Humphrey i Miles zabavljali u svojim vrtovima, kad li preleti čavka, onda još mlada i živahna.

Humphrey, nemajući nimalo na umu, da je udari, baci se na nju kamenom i vikne: »Ej ti, otale!«

Ali je tako dobro nanišanio, da je kamen pticu udario u krilo i ona je, lepećući s naporom, pala na zemlju.

Pralja je Dolly bila u blizini, pa nije nikad zaboravila, kako se Humphrey žalostio i kajao, kad su čavku podigli i vidjeli, da joj je slomljena noga i krilo. Nježno djetinje srce nije moglo da podnese, što je živo stvorenje njegovom krivnjom izgubilo snagu i moć, pa se dugo vremena nije mogao utješiti.

U pravi je čas Dolly ptici namjestila drvenu nogu i uvijek ju je od onda brižno njegovala, ali Humphrey je znao, da je kraj njenom životu i svaki bi ga put u srcu zapeklo, kad je prolazio kraj kaveza. Rijetko je o njoj govorio, bilo je to odviše tužno; ali nikad nije oslabila njegova pažnja prema hromoj ptici.



Na putu u selo zapita ga otac, kako napreduje u naucima.

Humphrey je uvijek davao potpun račun o sebi; u čitanju, u pisanju, u francuskom jeziku, u svim je svojim predmetima dobro napredovao.

Sir Everard nije nekako mogao sasvim da vjeruje tim njegovim izvještajima, jer se jednom prevario, pouzdavajući se u njegovu odlučnu tvrdnju. Dječak je naime rekao, da zna izvrsno pomoćne glagole, a otac ga je, ponosan, iznenada pozvao, da spreže glagol »avoir« (imati) pred bakom. Ona je bila žena stare škole i velika zagovornica ranog odgoja, a Sir Everard se malo razljutio, kad je ona rekla, da je Humphrey ponešto zaostao.

»Zaista, majko«, odgovori on — »ja mislim, da malo koji njegov vršnjak zna toliko francuski. On govori izvrsno, te ima dobar temelj u gramatici«.

Da to dokaže, pozove Humphreya iz vrta, ali se nemalo zaprepastio, kad je dječak ovako sprezao sadašnje vrijeme:

I'ai
Tu as
Il a
Nous sommes
Vous êtes
Ils sont.

(Imam — imaš — ima — jesmo, jeste, jesu).

Dok su tako jahali, nije razgovor ni na časak zapeo.

Što se tiče historije, nije Humphrey samo tvrdio, da je zna, već ju je zaista dobro znao. Ona je davala hrane njegovoj mašti i bila mu je prava naslada. Sir Everard je sasvim osvježio historiju starog vijeka, prije nego što su stigli u selo, a Humphrey se tako zanio, te je rado privolio, da ne idu u dućan, pa su se vratili kući drugim putem i tako produljili šetnju.

»Jamačno ćemo proći kraj malog sakatog Toma«, reče — »pa ću njemu dati svoje novce«.

Sakati je Tom bio mali bogalj, koji je po čitave dane sjedio u malom drvenom stolcu, pa ga je Humphrey jako žalio. Stvorenje, koje nije nikad znalo, što će reći hodati, trčati ili penjati se, te je moralo godine i godine mirno sjediti u stolcu! Kako je veliko sažaljenje morao da probudi takav udes u dječaka, kakav je bio Humphrey?

Kad su prolazili kraj njega, dao mu je svoje novce, a onda nastavio razgovor s ocem.

Bilo je već gotovo vrijeme ručku, kad su stigli kući, i Miles ih je željno čekao, da se sa Sir Everardom poigra neke igre u dvoje. Ali on ipak nije nikad bio sasvim sretan, dok se nije i Humphrey umiješao u igru, ako je slučajno bio nazočan; pa su se zato naskoro poigrali »usidjelice«, jer su obojica tu igru jako voljeli.

Nijedna »dama izvjesne dobi« ne bi bila tako živo nastojala, da se oslobodi kobne kraljice, kao ta dva mala brata, i oni su se igrali, kao da im do toga stoji čitava budućnost.

Vanredno su se radovali i klicali, kad se na koncu igre pokazalo, da su obojica izmakli udesu djevičanstva; pa su tako pljeskali i inače pokazivali svoju golemu radost, te je Sir Everard brzo razabrao, da će on biti »usidjelica«.

## XII.

Bio je prekrasan dan, pravo doba žetve, kad je Sir Everard sa svoja dva sinčića pošao u polje, da vide kako radi novi stroj.

Sir Everard imao je uvečer otići u grad, ali to je bilo posljednji put, a onda će se — obećao je na veliku dječju radost — zauvijek vratiti, pa je odredio, da će žetelačka slava biti u prve dane iduće nedjelje.



Kad su stigli u polje, bilo ga je milota pogledati. Novi stroj, što su ga vukla dva krasna konja, a upravljao nadglednik, jurio je po žitu, a žeteoci su se svi postrance žurili. Zlatno je klasje na sve strane padalo, a žustre su ga ruke kupile i vezale.

Humphrey je kriknuo od radosti i umiješao se medju njih, pa ih je sve smetao i ljubio oca, jer se neprestano vrzao ispred stroja i ispred konja.

Dakako, da nije bio dugo zadovoljan, što mu je dosudjeno peto kolo u tom poslu, pa je zamolio oca, da mu dopusti sjesti na malo sjedalo kraj nadglednika.

Sir Everard mu je pomogao, da se popne, i stroj se opet krenuo, a za njim žeteoci.

Doskora je Sir Everard pogledao na sat i vidio, da je vrijeme poći na stanicu. Djeca su bila upravo razdragana, pa nije imao srca, da ih povede natrag.

»Nema za njih straha«, pomisli — »kad je toliko ljudi oko njih, pa ću poslati Virginiju po njih, kad prodjem pokraj kuće«.

Humphreya nije vidio, pa je Sir Everard rekao Milesu (koji se igrao s »malom djevojčicom iz vratarove kućice«), neka pazi na Virgniju i neka pozdravi Humphreya.

Mali Miles podigne lice, da ga otac poljubi — lice mu je bilo još uvijek blijedo i slabo — pa reče: »Skoro ćeš se vratiti, tatice, i ne ćeš nikad više otići?«

»Vrlo skoro, milovanje moje, a onda te ne ću ostaviti sve do druge godine! Bit će nam divno, ali ti moraš biti valjan dečko i ne smiješ više biti bolestan«.

»Ne ću, tatice«.

Sir Everard se turobno nasmiješio, poljubio dijete nekoliko puta i otišao.

Kad je došao do ograde, okrenuo se, da još pogleda radostan prizor. Miles je još stajao na istom mjestu, gdje ga je bio ostavio, pa je gledao za ocem i dobacivao mu rukom cjelove. Njegov se lik isticao sprijeda, okružen zlatnim klasjem. Iza njega se pru-

žao prijatan kraj, a u pozadini bio je stroj, koji se vraćao na svoje ishodište, a žeteoci za njim. Humphrey je sjedio kraj nadglednika, pa je sada sam držao uzde i živahno tjerao konje.

Tako ih je Sir Everard ostavio.

Uzbudjenje ne može vječito da traje i tako se Humphrey naskoro umorio tjerajući konje, pa je sišao da se poigra s malim bratom. Išli su dva-triput za strojem, berući klasje, ali im je bilo prevruće, pa su pošli pod živicu, da otpočinu.

»Ovdje je baš jako vruće«, reče Humphrey, pa skine šešir i počne se hladiti. »Mislim, da bismo mogli poći i sjesti pod ono drvo na drugom polju, gdje smo sjedili ono u nedjelju, kad je ujak Charlie bio ovdje. Hajdemo«.

Popeše se preko ograde i podjoše do onog drveta, te sjedoše u travu.

»Kako su sjajne bile priče ujaka Charlie«, uzdahne Humphrey — »htio bih, da ih mogu sve još jednom slušati. Velika je šteta, što mi je otac uvijek govorio, da se ne smijem verati po grani, koja strši. A mogao bi po njoj upravo onako puziti, kao i onaj čovjek u priči. Otac veli, da je trula i opasna. Ali ja mislim, da se otac jamačno vara — jer je na oko jaka i čvrsta!«

Nato uzdahne opet i obojica na duže vrijeme zamukoše.

Zatim poče iznova. »Ne znam, zašto ne bismo smjeli poći, da v i d i m o. Bilo bi hladno i ugodno kraj ribnjaka«.

»O Humphie, molim te, nemoj. Zalutat ćemo, pa će se Virginija ljutiti«.

»Ali ja znam odavde vrlo dobro put, Miles. Onomadne sam samo zato zastranio, jer smo pošli od Dysonove kućice«.

»Ali, Humphie, ako se opet promočimo! Ja sam obećao tatici, da ne ću više biti bolestan«.



»Kiša te je promočila, Miles, ne ribnjak, a danas ne će biti kiše. Pogledaj, kako je nebo modro!«

Dva mala brata pogledaše gore. Nad njima je bilo vedro, ali u daljini su se gomilali sumnjivi oblaci.

»Ti oblaci ne će dovde doprijeti do večeri«, reče Humphrey. »Hajdemo. Nije baš daleko«.

»Bit će bolje, da ne idemo, Humphie«.

»Hoću samo da vidim, Miles. Što se bojiš?«

»Ne znam, Humphie«, odgovori mališ, a glas mu malo zadrhće — »ali molim te, ne idimo!«

»Pa dobro; ti ne treba da ideš, ako ne ćeš. Idem sam — zamalo evo me natrag«.

Ali Miles nije htio da ostane sam u polju; pa je malo uzdahnuo, ustao i pružio ruku bratu.

»Idem«, reče pokorno.

»Tako je pravo«, reče Humphrey — »nema straha, je li?«

»Nema«, reče dijete, ali na licu mu se vidio nemir, a glas mu je još svedjer malo drhtao.

Tako su braća išla po travi, držeći se za ruke, dok nisu na susjednom polju ugledala ribnjak i njegovu vodu, što se kao srebro blistala na suncu. Jedan kraj drugoga stojali su na obali.

»Hoćemo, znaš, samo da g l e d a m o«, reče Humphrey.

To su bile riječi, što ih je izrekao za to vrijeme, a tako su nenadano pale, da se Miles prepao, kad su se zaorile u tišini. Kao da su probudile stanovnike osamljenog kraja, jer je neka ptičica sletjela s drveta i plaho cvrkućući otprhnula, pa je taj cvrkut bolno dirnuo dječje uši; a neki je vodeni štakor šmugnuo ispod lokvanja te nezgrapno otplivao na drugi kraj ribnjaka.

Bezbrojne se bubice omicahu na površini vode, a dvije-tri pčele zujahu lijeno, lijetajući od lokvanja do lokvanja.

Grana, što se nadvila iznad ribnjaka, kupala je svoje vrške u vodi tromim zvukom, kako ju je vjetrić dizao i spuštao, lokvanji su lako igrali, kako se voda micala; a nad čitavim je mjestom lebdio neki osjećaj mira i osame, koji je svojom dremljivošću sasvim zaokupio djecu, pa je Humphrey šutio, a mali se Miles rastužio.

»Hajdemo, Humphie«.

»Još ne«, odgovori Humphrey, razabravši se od svoje zabune, i pošavši prema drvetu — »hoću da pogledam granu. Ta nije baš nimalo trula!« poviče promatrajući je. »Mislim, da će nas sasvim lijepo držati!«

I on obujmi rukama deblo, pa se stane penjati, dok ga domala nije nestalo u gustoj krošnji.

Miles uzdahne tiho; nije se mogao otresti melankolije, što ga je spopala, i želio je da ode s toga mjesta.

Uto se začuo Humphreyev glasni smijeh, a Miles pogleda gore i ugleda ga, gdje puzi po grani, što se nadvila iznad vode. Lice mu je bilo rumeno, a oči mu se sjale od uzbudjenja, pa nije nimalo mario, što se grana od njegove težine svijala i tresla. Kad je dosta daleko dopro, vratio se, pa je još jednom rukama obujmio gornji dio debla i stao na noge, držeći se uspravno i triumfirajući.

»Evo!« poviče — »učinio sam! Tko će sada reći, da je opasno? Nema baš nikakve opasnosti. Popni se, Miles. Ne možeš ni slutiti, kako je to lijepo!«

Miles uzdahnu duboko. »Moram li se zaista, zaista popeti?«

»Zašto ne bi? ta vidiš, kako je meni bilo lako. Pruži mi ruku, pa ću ti pomoći«.

Sjajno je i krasno bilo pogledati starijega dječaka, gdje stoji gore, a ljupka mu se pojava jasno ističe u zelenoj krošnji, pa se jednom rukom bezbrižno uhvatio za neku granu, a drugu pružio malom bratu; pa onda lice mladjega, puno ozbiljne sumnje,



dok je stajao dolje i pažljivo upirao oči u bratove i nervozno stiskao ruke.

Nehotice je malo uzmaknuo i nato nastade stanka.

Obazreo se naokolo po samotnom kraju, kao da traži pomoć, želeći naći skrovište, kuda bi mogao još u posljednji čas uteći. Ali jedina živa stvorenja u blizini bile su još i sad bubice, što su se omicale s jednog kraja ribnjaka na drugi, i lokvanji, koji su se nježno igrali na površini vode, i ni odakle da čuješ glaska, osim što se grana u vodi kupala i što su vodeni štakori živahno pljuskali. Oni mu nisu mogli pomoći i on se predao Humphreyevoj volji.

»Znam, da ću poginuti, ali idem«, reče i pruži malu ručicu, koja je drhtala.

Humphrey je čvrsto uhvati, pa ga malo pomalo sasvim k sebi privuče. Onda se oprezno spusti na ruke i na koljena te pomogne Milesu, da i on isto učini.

Polagano se stadoše micati, pa su puzili po grani, što je tršila iznad vode! Hvatajući se čvrsto rukama i nogama i slušajući Humphreya, koji ga je sokolio, spustio se mali Miles na granu, držeći, da mu ne prijeti nikakva opanost.

Humphrey je bio tik iza njega, pa ga je obujmio rukama. »Hura!« poviče — »evo nas obojice!«

Tako su se zanijeli, te nisu ni opazili, kakvi su se oblaci navukli. Oni gusti oblaci, koje su prije vidjeli u daljini, bili su im već gotovo nad glavama; zrak se zgusnuo i otežao, negdje u daljini se začuo mukli tutanj grmljavine, što se približavala, a počelo je već i prokapljivati.

Humphrey stade i sjeti se očevih naloga zbog Milesa, i kako im se posljednja pustolovina rdjavo svršila. »Moramo kući«, vikne i zaboravivši, u kakvom su opasnom položaju, tako se naglo maknuo, da mu bratac umalo nije pao s grane. Instinktivno

ispruži stariji ruku, da spasi mladjega, a Miles se gotovo prevrnuo nastojeći, da se čvrsto uhvati.

Odviše su se jedan i drugi micali za natrulu granu, koja se već kolebala pod njihovom težinom. Stala se svijati — lomiti — kršiti... a onda se s praskom otkinula od svoga debla! — i dječaci se zajedno s granom stropoštaše u vodu.

● ● ●

# DRUGI DIO.

## XIII.

Sir Everard Duncombe pošao je sa žitnih polja do staja, pa kad je prolazio kraj kuće, doviknuo je Virginiji, koja je sjedila i radila kraj prozora dječje sobe, da podje po djecu.

Stigavši u London, pošao je u klub po pisma i pošto je na stubama sreo nekoliko prijatelja, pošli su zajedno ulicom Piccadilly i svrnuli u perivoj kraj Hyde Park Cornera*).

Stajali su neko vrijeme kod ograde, gledajući mnoštvo kola i nagizdanih ljudi, što su u njima sjedili, ali je bilo jako vruće, pa se Sir Everard doskora oprostio sa svojim prijateljima i krenuo do Serpentinâ**), da se malo ohladi.

Dok je tako stupao, razmišljao je o Milesovu slabom zdravlju, jer mu je taj predmet najviše zaokupljao dušu. Pitao se sam, hoće li to proći, kad mališ odraste, i da li bi mu koristilo, kad bi proveo zimu u inozemstvu; ne bi li bilo dobro povesti ga u London, da ga pregleda koji od vrsnih liječnika za prsne bolesti.

Kad se primakao Serpentinu i ugledao vodu, sjetio se ribnjaka u Warehamu i onog pothvata, koji je skrivio nesreću. Stao je i spomenuo se, kako je djecu ostavio blizu zavodljivog mjesta, jer je ribnjak

*) Hyde Park Corner, sastajalište odličnog londonskog društva, koje se ondje vozi i jaše.

**) Serpentine, velik ribnjak u Hyde Parku.

bio gotovo na pogledu onom polju, gdje se vršila žetva.

Časak je razmišljao, je li bilo pametno, što je opet povjerovao Humphreyu, ali onda se sjetio, da je Virginija morala odmah po njih poći i da je mnogo ljudi bilo u blizini.

Osim toga bila su djeca sasvim zaokupljena žetvom, pa kad se još spomenuo, kako je oštro ukorio Humphreya i kako se dječak kajao i kako je žalio svoj čin, teško mu je bilo pomisliti, da bi opet zgriješio.

Ipak mu se to neprestano vrtjelo po glavi, pa dok je stajao i gledao vodu, zaželio je, da ima onakovo magično ogledalo, o kojemu je čitao djeci, pa da vidi, što se zbiva u Warehamu, i da se tako umiri.

Da mu se želja u taj čas ispunila, bio bi vidio Humphreya i Milesa, kako su objahali trulu granu, a lica im se sjala i rumenila.

Uto navali jednako nevrijeme, kao i u Warehamu. Brzo se razapeše kišobrani i krovovi na kolima i za tili se čas ispraznio park.

Sir Everard se vrati u klub, pa je u trijemu bezbrižno zatvarao kišobran, kad mu predadoše brzojavku.

Žurno ju je očima preletio i onda jurnuo na ulicu te viknuo vozača.

»Stanica Waterloo«, poviče, skočivši u kola, — »dvostruka vozarina, ako uhvatite vlak«.

Kadikad nam je zacijelo od koristi buka i vreva, u kojoj inače nema ni zanimljivosti ni poezije. Ona nas čuva, da nam duša ne zapane u preveliku bol, te ublažuje oštrinu prvoga časa.

Tako je i Sir Everard tek onda stao da shvaća situaciju, kad je već bio u vlaku, pa se doduše brzo, ali mirno vozio put Warehama.

Dotle su mu misli bile neprestano zabavljene, kako će ovdje prestići kola, kako će se ondje ugnuti omnibusu, a tamo opet okrenuti oko ugla. Ljutio se, kadgod bi kola malo stala, bjesnio je, kad bi polaganije



vozila i nije bio kadar ni na što drugo da misli, nego hoće li stići na vlak.

Tek sada, kad je nestalo napetosti, naslonio se u željezničkom kupeju, pa je stao polagano da čita brzojavku.

Ona nije mnogo kazivala, bila je mršava i nepotpuna, kao što su obično slične vijesti — upravo dovoljno jasna, da ne ubije svu nadu, a ipak dosta neodredjena, da mašti narastu krila. Ovo su joj bile riječi: »Dogodila se nesreća. Mlada su gospoda pala u ribnjak, ali nijedan se nije utopio. Dodjite odmah«.

Oni, koji su takve vijesti čitali i čitali, pa se uzalud trudili, da iz njih nešto razaberu, najbolje će shvatiti, koliko je Sir Everard prepatio muke u ovo četvrt sata. Nije li to možda samo dio istine, a drugo mu još taje? Nema li to možda da bude samo priprava?

Ali ne — osim ako vijest naumice laže: »Nijedan se nije utopio«. Čemu onda treba odmah da dodje kući, osim ako je Miles teško obolio, pošto je pao u vodu. »Humphreyu ne će škoditi, ako se malo pokvasio«, razmišljaše — »dakle se svakako radi o Milesu«.

Sjetio se, kako je Miles bio slab, dok je stajao u polju. Kako je malo u njega bilo snage, da odoli takvoj nezgodi! Slab i rumen, a oko sjajnih mu očiju i bezbojnih usana vidjeli su se tragovi nedavne bolesti.

Što se vlak bliže primicao Warehamu, sve je sâm sebe više strašio i mučio, pa je neprestano krivio sve i svakoga za tu nesreću.

Kakva su imali posla kod ribnjaka? pitao se ljutito, to je bio najružniji slučaj Humphreyeva neposluha, što ga je ikad čuo.

U prvi je čas osjećao, da ne će dječaku nikad moći oprostiti, što je tako drsko prekršio njegov nalog. Humphreyeva je lakomislenost neprestano bacala u opasnost Milesovo zdravlje, pa i sam život.

Lakomislenost! — tvrdoglavost, htio je da kaže. Možda je bio odviše obziran. Trebalo bi upotrebiti

oštrija sredstva; dječak bi morao i trebao naučiti da sluša. Bio je slab, ali ne će više biti. Nijedna kazna ne može biti preoštra za Humphreya, a kazniti ga svakako treba.

Onda pomisli, da možda odviše zahtijeva od tako mladog stvorenja, pa stade druge kriviti. Virginija — zašto nije o n a tamo bila? Zašto nije ona spriječila, da ne idu do ribnjaka?

I na žeteoce i na nadglednika svalilo se nešto od njegova bijesa. Medju tolikim ljudima mogao se svakako naći netko, pa ne dati dječacima, da odu iz polja!

Ali napokon je ipak Humphrey bio glavni krivac i on je osjećao, da ga ne smije ispričavati, bacajući krivnju na druge.

Na stanici ga nisu čekala kola i nitko mu nije znao reći više, nego što je bilo u brzojavci.

On naruči kola, ali nije bio kadar da čeka, pa je pošao pješke. Što se bliže primicao opatiji, sve ga je veći strah hvatao. Pošao je prijekim putem do kuće. Tamo nije bilo nikoga napolju — ni sluge, ni vrtlara. Što je dalje išao, sve su ga kobnije slutnje spopadale. Stigao je do glavnih vrata, unišao i potrčao uza stube do dječjih soba. Još uvijek ni zvuka — ni glasa. Dječje su sobe bile prazne! On zovne. Nitko ne odgovara. Vikne. Kako se strašno razlijegao njegov glas po praznim hodnicima! Bijesno potegne zvono i ne čekajući odgovora, potrči niza stube i otvori vrata od knjižnice.

Žamor glasova doprije mu do ušiju, a smetena mu se hrpa ljudi pojavi pred očima, ali on je razabirao samo malo stvorenje, što mu je pohitalo u susret raširenih ruku, i on kriknu, hvaleći od srca Bogu, te zagrli Milesa zdrava, čitava i nepovrijedjena.

Kako je živo osjećao malo bilo i gladio male ručice! Čim bi dijete htjelo da progovori, začepio bi mu otac usta cjelovima.



Tako ga je zamamilo nanovo stečeno blago, te nije ni opazio, kako je teška šutnja napala sve sakupljene, kad je unišao; no napokon se okrenuo jednoj od djevojaka, pa ju zapitao, kakva se nesreća dogodila. »Pa onda«, dometnu — »gdje je mladi gospodin Humphrey?«

Nitko nije odgovorio.

»Gdje je mladi gospodin Humphrey?« ponovi barun.

»Rekli su mi, da ti ne kažem«, poče mali Miles, ali otac je oštro pogledao jednog vrtlara i taj je morao da odgovori.

»Molim, Sir Everard, odnijeli smo mladog gospodina Duncombe onamo«, pokazujući prema salonu.

»Onamo!« prepade se barun.

»Molim, Sir Everard, to nam je bila najbliža soba i jedina, gdje ima sofa«.

Prije nego što je dovršio, bio je Sir Everard u sobi. Jedan je kapak bio otvoren, pa je bilo upravo toliko svjetlosti, te je vidio Virginiju, kako se nagnula nad sofu, a oko nje je stajala hrpa ljudi.

Liječnik stupi naprijed izmedju njih, ali Sir Everard se protisne pokraj njega i primakne se do sofe.

I tamo, pod slikom svoje majke, blijed, nepomičan i kao bez života, ležao je dječak, za kojega »nijedna kazna nije mogla biti preoštra« i čiji neposluh ne će nikad moći zaboraviti!

## XIV.

Nikoga nije mogao da okrivi. Žeteoci su potrčali do ribnjaka, čim su začuli, kako djeca viču, pa su ih odmah izvukli; a Virginija je smjesta poslala po liječnika. Tako nije nitko zanemario svoju dužnost i ni na koga, kako rekoh, nije mogla da pane krivnja — osim na samu jadnu malu žrtvu.

»Zasada se«, reče liječnik Sir Everardu — »ne može odrediti zamašaj ozleda«.

Miles, koji je bio s kraja grane bačen ravno u vodu, samo se pomočio; ali Humphrey, koji je bio bliže stablu, udario se o deblo i o granu pod vodom, pa se liječnik bojao, da je ozlijedio i hrptenjaču i glavu. Rekao je, da bi se morao posavjetovati još s kojim liječnikom, pa su brzo poslali jednog čovjeka s brzojavkom, da dodju dva najveća ranarnika onoga doba.

Nesreća je bila nenadana, strašna, neočekivana! Sir Everard je nije mogao shvatiti — i nikako nije razumio liječnikovih nejasnih riječi — bijednog starog liječnika, koji ga je od malih nogu poznavao, pa mu srce nije dalo, da mu baš on kaže, kako će Humphrey, ako i ostane na životu, zauvijek biti jadan bogalj.

Humphrey bogalj! Humphrey da leži na ledjima, doklegod bude živ! Sir Everard nije toga mogao da dokuči, nije mogao sabrati misli, da shvati nešto tako nemoguće; nije mogao da slijedi liječnika, koji je obilazio i nastojao, da lijepim riječima zaodjene strašnu izjavu, pa je napokon izgubio strpljivost.

»Za ime božje, recite mi, što mislite! Hoćete li mi reći, da ovaj moj dječak — ovo dijete, koje nije nikad bilo mirno, koliko ja znam — da ono ne će nikad više moći micati svojim udima? Govorite, zaklinjem vas!«

»Nikad više, Sir Everard — nikad više« — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Još ni sad nije mogao da shvati, nije mogao da pojmi.

Okrenuo se, i pošao na zrak, ne bi li raspršao maglu, što mu je obavila mozak, te sâm bolje razmislio o onim riječima i sam sebe prinudio, da ih shvati. »Nikad više micati svojim udima!« Jednostavne riječi — znao je, da ih mora razumjeti, pa su mu ipak bile kao prazan zvuk, koji ništa ne znači.



Ponavljao ih je i ponavljao, da vidi, kako bi ih mogao shvatiti. »Nikad više micati svojim udima«. To je značilo — neka dobro razmisli — to je značilo, da će njegov sinak, njegov nemirni, neobuzdani sinak biti prikovan uz sofu, doklegod živi, da će biti zauvijek lišen svega, što je bilo sreća i radost njegova mladog života — to su značile one riječi. Značile su — jer sad je počela da prevladava ova misao i svaka riječ, koja prije nije ništa kazivala, postala je puna značenja — značile su, da svega onoga, što je bilo, ne će nikad više biti — da je kraj svemu onom, što je dječak nazivao **životom** — da je nestalo svega onoga, što je imalo da ispunjava čitavo njegovo biće — da je smrt već za života trebala da bude njegov udes za sve vijeke!

Jer što je Humphreyu značila riječ »život«? Ta snaga, koju je sada izgubio, bila je klica čitavoga mu bića — za nju je bio stvoren, za nju se micao i kretao, za nju je živio. Kad je nju izgubio, što mu je ostalo? Što je njemu vrijedio život bez nje? Što je ljuska, iz koje je izvadjena jezgra, što je kutija, iz koje je nestalo zlata i dragog kamenja?

Sir Everard nije bio čovjek od svijeta, pa u tim časovima nije mislio na uništenu mladost ni na satrtu mušku snagu, nije pomišljao, da je dječaku zauvijek propao sav napredak na zemlji i da se nikad ne može nadati zemaljskim častima. Nije vidio, da su dječaku zatvorene sve staze, na kojima bi mogao korisno i časno raditi i kojima muškarac voli da stupa — da nikada ne će moći vršiti javnu službu, ni baviti se naukom. Sve su to same sobom bolne posljedice, ali nijedna od njih nije očajem pokrila njegovo ukočeno blijedo lice. Nijedna!

Mislio je na živahno malo stvorenje, prikovano uz bolesničku postelju. Nastojao shvatiti, da se busenje i bašče nikad više ne će radovati dječaku. Svuda naokolo vidi mališeva draga mjestanca i s teškom mukom razabire, da će ona odsad biti tiha i samotna,

da nikad više ne će odjekivati njegovim lakim koracima ni razlijegati se od njegova veselog smijeha; da se njegove žive noge ne će više micati, a okretne mu ruke da će uvijek ostati nepomične. I jedna mu je samo riječ lebdila na usnama: »Nemoguće!«

U ovakvim su časovima naši osjećaji zabavljeni svim, što nas okružuje. Nikad prije nije Sir Everard tako jako osjećao beskrajno gibanje u prirodi.

Sluteći, kakav mu udes čeka sina, možda je odviše cijenio dar kretanja; ali zacijelo nije nikad prije tako oštro opažao, kako na drveću trepti svaki sitni listić, kad ga vjetrić takne, kako svaki vlatak trave na vjetru drhće i igra, kako se grane sagiblju i kako cvjetovi nježno kimaju, kako voda u potočiću na svom putu žubori i romoni!

I to je sve ono, što zovemo n e ž i v o m prirodom, a tek kad je stao da gleda ptice i druge životinje, pa kukce!

Bilo je okrutno, što je upravo u taj čas dvoje jagnjadi skakutalo pred očima bijednoga oca; bilo je okrutno, što je neki kunić od svih časova dugačkog ljetnog dana izabrao upravo ovaj trenutak, te skočio ispod grma i strugnuo preko zelene trave! Je li zrak ikad bio tako pun leptirova, mušica i bubica, što uvijek samo lete i lete! Pčele su zujale od cvijeta do cvijeta, ptičice su se ganjale od drveta do drveta, komarci nisu ni časak mirovali, — a Humphrey, od sve djece, što ih je rodila Priroda, najsretniji i najvedriji, jedini on nije smio da se ikad više proveseli na sunčanom sjaju!

Razmišljao je, kako je dječak bio nemiran i živahan, kako je uživao, kad se mogao gibati i kretati. Od jutra do mraka, nikad nije bio miran, uvijek je trčao po prostom zraku i nikad se nije umorio. Život je njemu sam sobom uvijek bio neka neobuzdana naslada, kao da je sreća u pukom osjećanju, što ž i v i m o i što se m i č e m o.



I dok je bio malo dijete, bilo je uvijek tako. Čim je samo nekako mogao da stoji, otimao se dadilji iz ruku i htio sâm da hoda, ne mareći, što će putem bogzna koliko puta pasti. Pa dok se tako otac spominjao dječakova ranog djetinjstva, pomiješala se s tim uspomenama i pomisao na majku, kojoj je on bio sva radost i sreća. Pa kad se Sir Everard sjetio, kako se ona radovala njegovoj muškaračkoj ćudi, njegovoj snazi i živahnosti, oborio je glavu i zahvalio Bogu, što nije doživjela taj dan.

Opet ju je gledao, gdje svladava svoj materinski strah, samo da ga ne smeta u njegovim dragim dječačkim pothvatima i da ne baci sjene na njegovu sreću. Opet kao da je slušao djetinji glas, na vratima spavaonice, prije nego što su se kapci otvorili.

»Majko, majko, smijem li izaći?«

Časak je stajao bez daha, dok nije začuo odgovor:

»Sad da izadješ! Milo moje, još je rano i hladno. Počekaj još malo!«

»U kući je jako vruće, majko, molim te, reci, da smijem izaći!«...

Je li dječak ikad hodao? Zar nije uvijek samo trčao i trčao.

Sir Everard se nije mogao sjetiti, da bi ga ikad napolju sreo, a da nije letio i trčao glavom bez obzira, preskakujući sve, što mu je stajalo na putu.

Opet mu pade na um mali bogalj, što nepomičan, blijed i miran sjedi u stolcu. Smiluj se, Bože, jadnom ocu! Duša mu se napunila takvom gorčinom, te je gotovo izustio: »Neka radije zauvijek odleti, nego da mu odrežu krila«.

Vratio se natrag, pa kad je stupio u trijem, reče mu Virginija drhćući, da se Humpreyu vratila svijest i da je progovorio.

Pohita u salon, ali ga liječnik na vratima zaustavi, pa mu namignu da ne ulazi.

»Nemojte još ulaziti«, reče, zatvarajući za sobom vrata — »čini se, da vas se boji zbog nečega, i jako se uzrujava, kad pomisli, da će vas vidjeti: Rekao bih«, dometnu brzo, jer ga je dirnulo, kad je opazio bolno trzanje na očevu licu — »rekao bih, da će ga to minuti, kad se malko razabere«.

»Shvaća li on, što se dogodilo?«

»Mislim, da sada shvaća. U prvi je čas bio turoban i smeten, kad je vidio, da je u salonu, ali malo pomalo se sjetio, što se zbilo. Kad je razabrao nesreću, uzrujao se jako i nekoliko puta zapitao za malog brata. Rekao bih, da je toj bojazni isti razlog, koji i strahu od vas. Možda vi to bolje razumijete od mene?«

»Više puta sam ga morao koriti, što je svoga malog brata vodio u zlo, a osobito sam oštro zabranio ovu posljednju budalaštinu. Miles je, kako znate, vanredno nježan, pa moram jako paziti, na nj«.

Ovo je rekao, gotovo kao da se hoće opravdati.

»Zaista je vrlo nježan«, odgovori liječnik — »i ne smije srtati u takve opasnosti. Vrlo mi je drago, što je tako olako prošao. Ali moj mali bolesnik sasvim je drugačije gradje; rijetko sam kada vidio ljepšeg i snažnijeg dječaka. Ipak«, doda uzdahnuvši — »ni najjače tijelo ne može da odoli takvoj nesreći. Mislim, Sir Everard«, završi liječnik — »da ovo, što mi kazujete, sasvim objašnjava njegovu uzrujanost. Smijem li mu u vaše ime reći, da se ne treba bojati Vašega gnjeva?«

»Pa još pitate?« reče barun nestrpljivo, a liječnik se vrati u bolesničku sobu.

Sir Everard je hodao gore-dolje, dok nije liječnik opet otvorio vrata i dao mu znak, da udje.

Unišao je i pošao do sofe. Sofa je bila tamna, te je mogao vidjeti samo konture kudrave glavice, što je ležala medju jastucima, ali mala se ruka ispružila i privukla ga k sebi.



»Oče«, reče tihim glasom, gotovo kao da šapće — »sve je dobro. Njemu nije posve ništa — ni nahladio se nije. Meni je vrlo drago, što sam se ja mjesto njega ozlijedio«.

»O tiho! tiho! milovanje moje.«

»Ti se ne ljutiš na me, oče? Žao mi je, što sam se penjao. Ne ću toga nikad više učiniti. Reci, da se ne ljutiš, oče«.

»Ne, ne, jadno moje dijete — ne ljutim se, samo mi je žao, gdje vidim, da si bolestan«.

»Jesam li jako bolestan, što mi je to u glavi? Hoću li skoro opet ozdraviti?«

»Nadam se, milo moje. Sutra će doći neka gospoda, pa će ti pomoći, da brzo ozdraviš«.

»Ozdravit ću do žetelačke slave, je li?«

»Do žetelačke slave? Kada je to?«

»Obećao si, da ćeš odrediti dan početkom iduće nedjelje, znaš, oče. Koji će to dan biti?«

»Ja... ja ne znam... koji dan baš da odredim, sinko«.

»Žito je čitav dan jako brzo padalo, oče — mora se brzo spremiti. Hoćemo li reći u utorak?«

Otac nije odgovorio; samo je nejasno mrmljao.

»No, onda je uredjeno. Hoće li mi u utorak biti tako dobro, da mogu plesati ‚Nasred kola gore-dolje' s Dollykom?«

Opet se, sasvim nepozvana, pred očevim okom pomolila slika malog bogalja, što nepomično sjedi u stolcu. Da pleše! Smije li mu reći? Smije li ga pripraviti? Tko će to učiniti, ako ne će on? Tko bi mu drugi mogao reći, kakav je mraz pao na njegov mladi život?

»Ti mi ništa ne odgovaraš, oče. Hoću li skoro ozdraviti?«

Nije mu m o g a o reći. Samo mu je poljubio malu ručicu i prošaptao: »Daj Bože, da uzmogneš, dijete moje!«

*

»Ne ću moći dugo ležati. Da nisam tako umoran, odmah bih skočio«.

»A jesi li jako umoran, Humphrey?«

»Da«, uzdahne dječak — »i ledja me bole i glava i nekako mi je čudno. Pred očima mi se magli i od toga me spopada drijem«.

»Hoćeš li pokušati, da spavaš?«

»Hoću« prošapće dijete, a teške mu se oči sklopiše — »sutra ću se sasvim zdrav probuditi«.

»Dobar znak«, prošapće Sir Everard liječniku. Liječnik nije odgovorio, a Sir Everard podje u dječje sobe, da vidi Milesa. Mališ je gledao kroz prozor, pjevajući neku malu pjesmicu. Jane je zaplakana sjedila i radila.

Sir Everard uze dijete u naručje. »Što radiš, mali moj?«

»Dosadno mi je, jer Humphie nije sa mnom. Kad će doći, da se igramo?«

»Doskora, nadam se, dušo«.

»Zar će Humphrey svu noć spavati u salonu?«

»Da — nije li to čudno?«

»Smijem li k njemu, da mu zaželim laku noć?«

»Ne — ne večeras, večeras ne možeš k njemu«.

Milesove se oči zališe suzama. »Ja ne mogu usnuti, a da ne kažem Humphreyu laku noć«.

»Ah! ne plači, dijete moje«, reče jadni otac, moleći. Već je nekoliko sati svladavao svoja čuvstva i osjećao, da ne može više duže podnositi, pa se bojao dugo misliti o tom predmetu. Pokušao je da govori o nečem drugom. »Kaži mi«, reče smijući se na silu — »kakvu si ono pjesmicu pjevao, kad sam unišao?«

»Bilo je o Humpty-Dumpty«, reče Miles tužno.

»Da čujem: Humpty-Dumpty je bio jaje, zar ne?«

»Onaj je gopodin rekao, da je Humphie Humpty-Dumpty. Je li to istina, tatice?«

»Nije dušo; kako bi Humphrey mogao biti jaje?«



»Ipak je jedan dio istina«, reče Miles: »‚Humpty-Dumpty je na tle pao'«.

»Ah! istina je, zaista!« uzdahne Sir Everard.

»Kako se to svršava, tatice? Htio bih se sjetiti, pa ne mogu — sjećaš li se ti?«

Zašto je Sir Everard tako naglo ispustio dijete i zašto mu je glas malo zapinjao, dok je ponavljao djetinju pjesmicu. Bili su to dječji stihovi, koji su se ovako svršavali:

»Kraljevi konji svi i ljudi da stignu,
Nikada ne će Humpty-Dumpty da dignu.«

»To je dakako smiješan nesmisao, zar ne, oče?

»Besmislena pjesma, dušo; smiješan nesmisao!«

Ali ah! Kako se katkad jako dotiče uzvišeno i smiješno na ovom našem svijetu!

## XV.

Humphrey je proveo noć koje u tešku snu, a koje u grozničavu nemiru.

Ujutru je najprije zapitao za Milesa, a onda za gospodu, koja će mu pomoći, da brzo ozdravi.

Za njih mu rekoše, da ne mogu doći prije jedanaeste, ali Sir Everard je pošao po malog Milesa i rekao mu tiho, neka ne govori mnogo i neka ne ostane dugo, pa ga poveo dolje i stao kod vrata, da čuje, kako će se sresti dva mala brata.

Miles se malo plašljivo približio, soba je bila sva tamna i sve je bilo nekako neobično. Ali čim je opazio brata, potrčao je napred.

»Humphie! ustani, ustani. Zašto ležiš i što si tako blijed?«

»Bolestan sam, Miles!« — reče brat napola bolno, a napola triumfirajući.

»Ne smiješ biti bolestan, Humphie — o, ne budi bolestan!«

»Ti si često bolestan, Miles, zašto da i ja ne budem kadikad?«

»Ja ne ću toga«, reče dijete, a suze mu udariše na oči. »O Humphie, kako bih želio, da se nismo strovalili u ribnjak!«

U taj čas pozvaše Sir Everarda i rekoše mu, da su došli liječnici iz Londona.

Našao ih je u jedaćoj sobi, gdje govore sa seoskim liječnikom o bolesniku, pa je odredio, da im donesu nešto za doručak, a onda je pošao, da pripravi malog bolesnika na njihov dolazak.

Kad se približio sobi, prepao se, jer je začuo, kako Humphrey viče, a mali je Miles sav u strahu izletio.

»O tatice, tatice! molim te, dodji Humphie-u. Strašno plače i želi, da ti odmah dodješ!«

»Plače! pa što mu je?«

»O, ja ne znam! Počeo je plakati i vikati, kad sam mu rekao!«

»Što si rekao — što?«

»O tatice, rekao sam mu, što sam čuo, gdje Virginija nekomu veli, da će on biti ‚boiteux' (hrom), doklegod bude živio, pa sam ga samo zapitao, što to znači!« — — — — — — — — — — — — — — —

Uzalud se Sir Everard čitavu noć bio mučio, da sastavi rečenicu, kojom će dječaku javiti kobnu vijest.

Frazu po frazu razmišljao je i opet zabacivao, jer mu se činilo, da ničim ne može ni napola iskazati svu onu ljubav i nježnost, kojom je trebalo zaodjeti tako strašnu izjavu. Riječi su bile tvrde, hladne! Bile su preslabe, da iskažu, što je želio — skroz neprikladne, da obuhvate sve saučešće i svu samilosnu čežnju, koje je njegovo srce bilo puno i prepuno!

A sada je bez svake priprave, bez svakog ublaženja pao nemili udarac!

U prvi ga je čas očinsko srce izdalo, pa je osjećao, da ne može dječaku pogledati u oči, da ne može podnijeti njegov bolni pogled, da ne može svojim



usnama potvrditi strašnu istinu. Ali nije imao kada razmišljati. Do ušiju mu doprije Humphreyjev slabi glas, koji ga je zvao, i njemu se činilo, kao da sniva, kad se približio te stao kraj postelje.

»Oče!« poviče dijete (o kako da prikažemo zvukove njegova glasa, punoga turobne molbe i bezimenog straha) — »nije istina — je li da nije? O, reci, da nije istina!«

Sve utješljive i blage riječi zamriješe na očevim usnama, a jezik kao da mu se ukočio.

»Ona uvijek govori koješta nemilo« zajeca dijete i privi se k njemu — »a ne bi smjela... zar ne? Ti mi ne odgovaraš, oče! Oče, zašto ne govoriš? Zašto mi brzo ne kažeš, da nije istina?« — Sve veći ga je spopadao strah, glas ga je izdavao i on se sve jače hvatao oca. »Odgovori mi... oče... Zašto... ne govoriš?«

»Ubogo moje dijete, jadni moj mališu!« Još se jednom borio za istinu, premda ga je izdavao glas i premda je osjećao smrtnu bol.

»Podigni glavu, oče. Daj mi... da ti... vidim... lice!«

Što li je bilo na njegovu licu, te mu je dječje srce napunilo grozom i nemilosrdno ga uvjerilo o strašnoj istini, prije nego što je otac promucao:

»Pa recimo, da je istina — šta onda?«

Ah! šta onda? Mozak se djetetu zavrtio te nije mogao da uhvati smisao tih riječi ni da shvati, što su kazivale.

Odjekivale su u glasnom kucanju njegova srca; suhe su se njegove usne trudile da ih ponove i divlje se borio, da ga ne ostavi svijest, napinjući sve živce, da nadje odgovor na to pitanje. Uzalud! Svaki mu je kucaj u žilama glave hvatao riječi i udarao mu ih u mozak, zrak oko njega, kao da je oživio od glasova, a glasovi i kucaji kao da su vikali: »Šta onda? — šta onda?« Ali na pitanje nije bilo odgovora, jer je Humphrey opet pao u nesvijest.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Sir Everard je žurno pozvao liječnike i oni se svojski potrudiše, da ga dovedu k svijesti.

I za čas se vidjelo, da mu se svijest počinje vraćati, pa da mu se misli ne vrate na onaj predmet, što ga je uzrujavao, zamoliše Sir Everarda, da se ukloni, a sami stadoše tiho do postelje, da ih prve opazi.

Kad se Humphrey malo pomalo osviješćivao, nije se jasno spominjao, o čemu je prije mislio, ali je sasvim dobro znao, da je bilo nešto, od čega se zgrozio.

Kad nas je uvečer prije spavanja mučila kakva bol, pa se ujutru probudimo, osjećamo živo, da nam nešto nije pravo, ali smo odviše smeteni, a da bismo se mogli sjetiti, što je; i premda želimo, da se spomenemo, ipak nas je strah, da na to upravimo svoje misli i da tako izgubimo časoviti mir, što nam ga pruža zaborav.

U takovu bi pasivnom stanju Humphrey bio ostao, ali liječnici su ga htjeli zabaviti, pa su mu taknuli čelo i on je otvorio oči.

Ah! slabo su oni znali, kako svesilno privlači sve njegove misli ono mjesto, na kojem leži.

Odmah je opet sklopio oči i nije se osvrtao na liječnike, koji su nastojali, da ga navedu na razgovor, ali u onaj jedan časak pao je njegov pogled na materinu sliku i u duši su mu iskrsle uspomene — ne doduše one, kojih su se liječnici bojali, ali gotovo jednako bolne.

Pratit ćemo za čas njegove misli.

Sam je; posve sam u pustoj odaji, u zatvorenoj, praznoj sobi! Sumrak se polagano spušta, gotovo kao da osjeća šutnju i prazninu u sebi i oko sebe. Gore u dječjoj sobi umire Miles — možda je već umro. Nitko mu ne će da pomogne, ni da ga požali. I kao da ga opet napada osjećaj zapuštenosti i osamljenosti; grudi mu se nadimlju, a usne mu se miču:

»Majko, kako čeznem za tobom; svi se ljute na me, strašno sam nesretan!«



Nigdje odgovora, nigdje glasa.

»Majko! zagrli me! privij moju glavu na svoje rame!«

Ni riječi.

Ta to je tek slika — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Da se nikad više ne igra s Milesom! Nikad više da ne skače stubama ni hodnikom! Ne, nikad više! Jer Miles umire, možda je već umro. Kako je sretno ono djetešce na slici! Je li to zaista on! O sretna li djeteta, što je uvijek kraj svoje majke, uvijek u njenom zagrljaju, a glava mu uvijek počiva na njenom ramenu. O, kad bi se mogao popeti na mjesto toga djeteta i tamo na sve vijeke ostati! Kako bi mogao do nje? Ta ona je u nebu. Otišla je onamo, jer je bila bolesna, pa je umrla. Zašto ne bi i on bio bolestan, pa umro? Miles umire, majka je umrla — pa bi i on htio da umre. Ali uzalud. On nije nikad bolestan — ni nahladjen. Miles se nahladio, kad je išao na ribnjak — na ribnjak, gdje rastu lokvanji. Kako je ondje bilo tiho! Kako hladno! Kako li je milo, igralo na vodi ono ljupko cvijeće! Kako je ptičica pjevala, a štakor pljuskao... Popni se, Miles — nema ni mrve opasnosti!... Stoj!... Miles umire — kako da se popne? Miles je unišao u sobu i govorio o čavci — zar ne? — o jadnoj hromoj čavci... Miles umire. Kako je unišao?... Hop! hop! dolazi čavka, uboga stara čavka! Ali što je Miles rekao o čavci? Boiteux! Ali tako joj nije ime; mi je uvijek zovemo Jack. Boiteux znači... Opet čavka! Hop! hop! gle dolazi... Nikad više ne će letjeti — nikad! Uboga stara čavka! Je li zaista istina, da ne će nikad više letjeti? Nije istina. Ali recimo, da je istina, što onda?... Boiteux! ...Tko me to opet pita, što znači »boiteux«?... Boiteux! »Što onda?« Boiteux znači čavka — ne, to znači hrom — ne — to znači Bog — —

Nestalo je časovite zaboravi, neizvjesni strah prima odredjen oblik, sjećanje prevladava i otkriva mu golu istinu.

Ali Nada, posljednje naše blago, još se uvijek mučno opire istini.

»Ne! ne!... nije tako! ne može da bude tako!«

Ali nešto ga udara u srcu i hoće da potlači Nadu. Silni udarci, kao da maljem biju, tlače je i tlače, da je smlave i satru, a na njeno mjesto dolazi strašna klonulost. Istina je — i u tili je čas — shvatio, što se krije u toj istini.

Kao što munja obnoć bljesne na stazi zalutalu putniku, pa mu na čas otkrije čitav kraj, što se pred njim prostire, rasvjetljujući svaku i najsitniju stvarcu, — tako je i misao poput blijeska djetetu rasvijetlila čitavu njegovu budućnost, pokazujuči mu na čas i odviše jasno život nemoćna bogalja, što ga čeka — trajnu neprolaznu i vječnu muku i bol!

Svatko neka sam pokuša da razabere zamašaj takova časa, za takvo dijete!

Svatko neka pokuša, da shvati one misli, što su se bijesno ganjale njegovim mozgom, one nejasne i čudne utvare, što su se pred njim pomaljale, pa napokon iščeznule, ostavljajući samo dvije jasne slike — čavku, gdje skakuće po kavezu i malog sakatog bogalja Toma u selu, gdje sjedi u svom stolcu.

Zgrozio se i zaprepastio, a u duši mu se zgadilo, te se sav zasopljen stao amo-tamo bacati, gušeći se gotovo od plača.

»O, umiri se, dušo! ozlijedit ćeš se!«

Bio je to glas njegova oca i on se okrene, pa se čvrsto k njemu privije.

»Ne marim — ne marim. Neka se ozlijedim. Neka umrem. Ne ću ovako da živim!« Opazivši liječnike, još se više uzrujao, pa se još jače privio k ocu. »Ne! Ne! Otpravi ih! Ne smiju me gledati, ne smiju me se dotaknuti. Oni hoće da me izliječe, ali ja ne ću da budem izliječen. ne ću da ozdravim!«

Liječnici se ukloniše, jer ga je njihova nazočnost tako uzrujala, a Sir Everard pokuša da se otme dječaku, koji ga je grčevito uhvatio oko vrata.



Humphrey je bio odviše izmoren, a da bi mogao oca dugo držati; ruke mu popustiše i Sir Everard ga položi natrag na jastuk.

Opet je Humphreya blago lice na slici, kao nekad, očaralo te mu, kao nekad, ublažilo bijes i strast.

»Oče«, stade moliti šapćući — »daj mi da umrem! Obećaj mi, da im ne ćeš dopustiti, da me izliječe«.

Sir E[illegible]rd je bio tako iznenadjen i dirnut, te nije mogao odgovoriti. Mislio je, da će pomisao na smrt biti neprijatna i mrska tako lakomislenu stvorenju, pa se začudio, čujući ga, gdje govori o njoj!

»Obećat ćeš mi, oče, je li? Ti znaš, da ne mogu tako živjeti! Daj mi da odem i da živim s majkom u nebu. Gle«, pokazujući sliku — »kako sam bio sretan u njenom naručaju, dok sam bio malo dijete, pa želim iz svega srca da opet tamo ležim! Upravo sada sam mislio, da je još uvijek ono veče, kad je Miles bio bolestan, i onda, dok još nisam znao, da ne ću nikad više hodati ni trčati, upravo onda sam želio, da budem bolestan i da umrem, da uzmognem poći k njoj a sada to želim više no igda. Onda sam mislio, da ne bih nikad mogao oboljeti, jer sam tako jak; ali sada jesam bolestan, pa hoću da umrem! Hoćeš li mi obećati, da me ne ćeš liječiti?«

Triput je Sir Everard pokušao da govori i triput ga je glas izdao. Ipak mu je pošlo za rukom da promrmlja nešto, kao da pristaje, i to je dječaka zadovoljilo i umirilo.

Ali njemu je koješta u dječakovim riječima bilo nerazumljivo, a osobito se zbunio, kad je stao govoriti o majčinoj slici. Njemu je salon uvijek bio pred očima kao zatvorena soba, pa nije ni slutio, da djeca ikad u nju ulaze ili da znadu za tu sliku. I stavivši dječaku ruku na glavu, zapita ga: »Odakle si znao, da je to tvoja majka, Humphrey?«

Dječak ga pogleda začudjenim pogledom, u kojem je Sir Everard vidio kao neki prikor, pa nije htio da nastavi razgovor; a kako su se u taj čas vratili liječnici, nisu više o tom govorili.

Ovaj se put Humphrey nije opirao, pa su ga liječnici mogli pregledati.

Ostavivši seoskog liječnika kraj postelje, povede ih Sir Everard u knjižnicu, da čuje njihovo mišljenje.

Nije pravo ni sâm znao, što želi. Tako ga je preuzeo Humphreyev strah od udesa, što mu je prijetio, te se gotovo bojao čuti, da će se oporaviti i onda tako jadno živjeti. Pa ipak kad su mu liječnici rekli, da dječak mora umrijeti, prevladaše ga posve drugi osjećaji i njegovo se srce stade opirati i vikati: »Sve, samo to ne«.

»Hoće li to biti skoro?« zapita s naporom.

»Ne će biti daleko«, odgovoriše.

»Hoće li dijete trpjeti?«

»Nadamo se«, rekoše — »da ne će — mislimo, da ne će«, pa mu stisnuše ruku i odoše.

On podje s njima do glavnih vrata, pa je s njima čekao, dok nisu došla kola.

Kad su izašli na stepenice pred ulazom, bilo je tiho ljetno jutro, kao da čitava priroda šuteći i bez daha čeka odluku. Ali kad su se liječnici popeli u kola, digne se lagan vjetrić, te se drveće zanjihalo i zašuštalo, kao da je saznalo osudu, pa hoće da je razglasi unaokolo po poljima. Sir Everard je stajao i gledao za njima, kad su se odvezli — ti veliki dvorski liječnici, koji uza svu svoju slavu i uza svu svoju učenost nisu mogli ništa učiniti za njegova sina — ništa!

Slušao je, kako vjetar uzdiše i gledao je, kako se drveće pred njim turobno sklanja, pa je smućen sam sebe pitao: kojim jezikom govore vjetrići i lahori i u kojim je riječima priroda saznala udes njegova sina. Činilo mu se, da vjetrići progone liječnike, koji su odmicali i da oko njih vitlaju oblake prašine, kao da im se hoće narugati, što nisu kadri da pomognu; a onda se opet okrenuo hrastovima i bukvama, pa je slušao njihovu melankoličnu tužaljku. Kao kroz san javi mu se u duši stara priča, koju su



djeca voljela slušati: ona pripovijest iz starog doba, koja priča, kako je vjetar kroz drveće prolaznicima došaptavao tajnu, što ju je nekad netko šanuo u krilo zemlje:

> Čuj, majko Zemljo, što nitko čuti ne će:
> U kralja su Mide uši magareće.

Pa onda, kad je bacio posljednji pogled za kolima u daljini, prije nego će se vratiti u kuću, učinilo mu se, kao da mu vjetrići doglašuju tužnu vijest u obliku pjesmice, koju je često slušao, gdje je djeca pjevaju:

> Kraljevi konji svi i ljudi da stignu,
> Nikada ne će Hupty-Dumpty da dignu.

## XVI.

Prije nego će se vratiti u bolesničku sobu, sjeo je Sir Everard, da napiše nekoliko pisama.

Razmišljao je, koga bi mogao dozvati, da mu pomogne u nevolji. Mati mu je bila preslaba, da podje od kuće, od sestre bi mu bilo malo koristi, a to mu je bila sva rodbina.

Šurjak bi ga najbolje mogao utješiti, ali on je upravo dobio mjesto na nekom brodu, pa je Sir Everard znao, da je sav zaokupljen pripravama i da se neprestano kreće izmedju Londona i Portsmoutha. No kako je ipak morao proći kraj Warehama, kad bi polazio na put ili se vraćao kući, pisao mu je Sir Everard i zamolio ga, ako mu je moguće, da se na jednu večer usput k njemu svrati.

Onda podje u dječje odaje. Miles je spavao, kao obično poslije podne, a služavka Jane sjedila je kraj njegove posteljice. Sir Everard se sagnuo i poljubio mališa, koji je tako ležao, da mu je lice bilo sakri-

veno, a na grudima je držao nekoliko žitnih klasova; ali kad mu se otac usnama dotakao čela, maknuo se u snu i rekao »Humphie«.

»Što to ima?« zapita Sir Everard Jane.

»Nekoliko žitnih klasova, mislim, Sir Everard«, odgovori Jane — »oni pripadaju mladom gospodinu Humphreyu, pa veli, da ih se ne smije nitko dodirnuti osim njega. Čula sam, gdje veli, da ih je našao negdje u kutu dječje sobe i da ih je onamo jamačno stavio mladi gospodin Humphrey, pa ih zaboravio, jer ih je mislio zasaditi u svom vrtu«.

Sir Everard nije odgovorio, nagnuo se nad malog spavača i opet ga nježno poljubio. »Bilo što mu drago, ne budite ga«, prošapće — »neka spava, koliko hoće«.

Nato ode iz sobe, a kad je silazio niza stube, pade mu na um, što su se djeca razgovarala u polju ono u nedjelju poslije podne, pa nije mogao a da u duhu ne isporedi mlado žito i mladi život, oboje tako iznenada iščupano iz zemlje.

U trijemu je sreo liječnika, pa mu ukratko rekao, što misle londonski stručnjaci i zamolio ga, da to kaže ukućanima. Osjećao je, da im sam toga ne bi mogao reći.

Kad je unišao u salon, bolesno je dijete tvrdo spavalo; nikako otac nije mogao, da se otrese mislî od malo prije, pa mu je neprestano bio pred očima prizor u polju.

Činilo mu se, da sve jasno vidi i čuje, a to mu je bilo strašno. Kudgod je pogledao, vidio je Humphreya, gdje sjedi navrh ograde, držeći u ruci žitno klasje, a Miles ga gleda turobnim pogledom.

Napokon mu dojadi, pa stade hodati amo-tamo, ne bi li protjerao takve misli. Ali baš sada mu zaječaše u ušima njihovi glasovi i napuniše mu srce jadom.

»Ne boj se, Miles«, orio se dječakov glas, jasan poput zvona, koji će odsad uvijek biti samo šapat.



»Usadit ću ih u našem vrtu na prisoju; tamo je zemlja mnogo bolja nego ovdje, i tamo će mnogo ljepše rasti, nego da sam ih ostavio, da ovdje s drugima sazru. Možda će mi jednom zahvaljivati, što sam ih iščupao iz teškog polja, pa ih presadio na ljepše mjesto«.

Ali otac bi u tim riječima našao utjehu, a ne bol, da je dovršio uporedbu, koja mu se vrzla po glavi. Ne će li naime dijete jednom zahvaljivati Smrti, koja ga je svježa i mlada iščupala iz zemlje, pa ga presadila u blagosloveno tlo božjega vrta, gdje će pred sunčanim licem svoga Stvoritelja dozreti do takvog savršenstva, koje je nepoznato ljudima na zemlji?

Jer bića, kakav je bio Humphrey, nisu za ovaj nemili svijet. Dijete, kojega se tako prima tuga i jad i koje se tako voli nasladjivati, naći će svoju pravu sreću samo u onim savršenim radostima, što ga čekaju u vječnom božjem raju — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Iza toga je Humphrey rijetko kada bio pri svijesti. Ili je tvrdo spavao ili je koješta tlapio.

Ležao bi i govorio s majčinom slikom; onda bi se igrao i razgovarao s Milesom ili štogod nerazumljivo trabunjao.

Kadgod bi znao, da je otac u blizini, tužio bi se na neki čudan šum u glavi i pitao: što znači šuštanje i zujanje u ušima, ali prije nego što bi dobio odgovor, stao bi opet da tlapi i nije pazio, što se oko njega zbiva.

Sir Everard je po čitave sate sjedio kraj njegove postelje i često je mislio, kako je dječak govorio o majčinoj slici, pa kako ga je pogledao, kad ga je zapitao, odakle znade, da je to ona.

Mnoge su ga riječi zbunile, što ih je dijete na mahove izreklo, i često je želio, da ga o tom pita.

Jedne je noći opazio zraku svijesti u tamnim očima, pa se primakao sobi i pokušao, da na se svrati dječakovu pažnju.

»O čemu misliš, Humphrey?«

»Majka«, odgovori slabim glasom — »kad će doći po me?«

Ali prije nego je dočekao odgovor, spopade ga obična dremljivost, pa je Sir Everard izgubio zgodnu priliku. Ali najviše ga je zabunilo što je dijete zamolilo, da mu dopusti umrijeti.

Sir Everardu, koji je dječaka samo s jedne strane poznavao, bilo je sve to velika zagonetka.

Ovo dijete kao da je uvijek bilo tako zaokupljeno časovitim radostima, da se i prošlost i budućnost u neku ruku gubila u nasladama sadašnjosti — a bol i gubitak nije toga stvorenja nikad trajno mučio, nego je samo prolazio kraj njega, a on je postajao još veseliji, još nestašniji, nego prije. T r a j n o mučio! ta, koliko je Sir Everard znao, nije ga uopće nikad mučio!

Peti dan poslije majčine smrti vidio ga je, gdje buči i gdje se igra, kao obično, i od toga dana nije njeno ime nikad prešlo preko njegovih usana! A sada je o njoj govorio, kao da mu je njena uspomena svježa i draga, i gledao je tako mirno smrti u oči, kao da je čitav život o njoj razmišljao.

Što li je to značilo? Kada je on mislio o takvim stvarima? Kako se mogao tako brzo odreći svih radosti, što su ispunjavale čitav njegov mladi život?

Sir Everard je bio sav smeten, pa je to pitanje neprestano sam sobom ponavljao?

Zar je to tako teško shvatiti? Sir Everard bi bio trebao da podje Wordsworthu*) i da od njega uči.

»Djeca su«, veli on — »blažena i jaka: —

I na dva dijela njihov svijet se dijeli,
D o n o g u j e d a n, a d a l e k o d r u g i«.

*) William W., engleski pjesnik (1770.—1850.)



To je odgovor na njegovo pitanje. Nema sumnje, da dijete živi u svojoj okolini; predaje se dušom i tijelom časovitim radostima i bolima te ga najviše zanima samo ono, što leži upravo pred njim na stazi njegova života.

Ali to nije sve. Govòri s djetetom nekoliko časaka, pa da vidiš, kad bude govorilo o svojim nadama i radostima, ne će li reći koju od ovih: »Kad budem velik«, — »Kad budem muž«, — »Kad jednom budem stariji«.

Ono teži za nečim drugim, čezne za nekim stanjem, kojega ne poznaje, ali je savršenije od sadašnjega.

Jer najsladji su oni zvuci,
Što u daljini sladje zvuče.

Nešto drugo njega čeka... neki neshvaćeni svjetovi... neke divote još nepoznate. Ono ne zna, u čemu je njihov čar, ali što je neodredjeno, to je moguće, a što je nepoznato, to je divno. Zato je njemu možda onaj »daleki kraj« bliži nego li odraslijim ljudima i nije mu tako taman, kao bilo koji drugi dio velike budućnosti, što ga čeka.

I otajstva je pun dječji život. Sve je tako čudesno i nerazjašnjeno, da »nevidjene i vječne stvari« nisu većma neshvatljive, negoli nevidjene i vremene. Gdje je s v e čudno, nije jedno čudnije od drugoga.

Pogledajte, koliko se neshvatljivih stvari svaki dan oko njega zbiva. Uzmite na primjer tajne rodjenja i smrti. Kako se brzo čovjek u njima snalazi! Za nekoliko mu se dana čini, kao da su mali bratac ili mala sestrica uvijek ovdje bili; a ne dogodi li se smrt baš u k u ć i ili ga jako ne dirne, onda se doduše u prvi čas zbuni, ali poslije rijetko kada štogod pita, nego će o tom dogadjaju reći od prilike samo ovoliko: »Uboga mama je jučer plakala i svi ćemo nositi crne haljine«.

Slijepo vjeruje svemu i drži za istinu sve, štogod mu kažeš, nikad ne mudruje, nikad ne istražuje i ne ispituje. Postojano i tvrdo vjeruje roditeljima — pa kako i ne bi: zar se nije nebrojeno puta uvjerilo, da imadu pravo? Kad ne može da shvati, mora da vjeruje — a beskrajnoj vjeri i živoj mašti moguće je s v e!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Možda su neke takve misli i Sir Everardu munule glavom, dok je sjedio kraj dječaka, koji je od početka do kraja bio n e s h v a ć e n.

Jednog se dana Humphrey naglo probudio i onako bunovan živo zapitao: »Zar mi nisi obećao, da me ne smiju izliječiti?«

»Jesam, dušo«.

»Mislio sam časak... ili sam snivao... da ozdravljam... a to je... bilo...«

»Što je bilo?« zapita Sir Everard, bojeći se, da nije u dječakovu srcu iskrsla želja, da živi, i da nije požalio svoje riječi, koje su ocu tako čudne bile.

»Bilo je strašno!« reče dječak drhćući.

Čudno je, kako se naši osjećaji brzo mijenjaju! One iste riječi, koje su umirile očevo srce, povrijedile su njegove osjećaje i prije nego što se pravo razabrao, rekao je gotovo s prikorom: »Strašno, Humphrey! da ostaneš uza me?«

»Zaboravljaš, oče — zaboravljaš, što bih bio«.

»Ali ja bih ti život učinio sretnim, mali moj Humphrey«, naglo će Sir Everard. »Nikad ne bih ti...«

Tu je zapeo, jer je vidio, da se Humphrey nekuda zamislio i da je oči upr'o u sliku.

Sir Everard je mislio, da ga ne sluša. Ali za čas je progovorio.

»Mislim, da mi ne bi toliko bilo stalo, kad bi majka bila ovdje. Mogao bih joj čitav dan ležati u naručju, kao onda (pokazujući sliku), ali sada...«

»Možeš meni ležati u naručju, milovanje moje«.



»T e b i, oče? ti si uvijek Milesa držao u naručju, a mene nisi nikad uzeo«.

»Nisam nikad mislio, da ti to želiš, mali moj Humphrey«.

»O! a ipak sam često želio, ali sam znao, da voliš njega držati«.

»O, nemoj tako! Pa kada si to želio?«

»Ne j a k o često, oče... samo kadikad... već davno«.

»Ali, dijete moje, ja bih bio i tebe isto tako rado držao, kao i Milesa. Njega držim samo zato, što je tako malen. Zašto veliš, da volim njega?«

»Mislio sam, oče, jer si se posve drugačije smiješio, kad si njega gledao i zvao si ga milovanjem mnogo više nego mene i cjelivao si ga — o! mnogo češće«.

Sir Everard bi najvolio zamoliti dijete, da prestane. Uhvatio ga je za ruku i stao ju milovati.

»Ta Miles je još malo djetešce. Nisam mislio, da ćeš biti ljubomoran na njega«.

»Ljubomoran?« reče Humphrey malo smeten — »ljubomoran znači ljutiti... zar ne?«

»Pa... da, mislim, da znači«.

»O, onda nisam bio ljubomoran«, reče dječak ozbiljno — »jer nisam nikad bio ljutit. Ubogi se mali Miles nije mogao sjetiti majke, a ja jesam... pa sam zato bio sretan. Samo kadikad... kadikad...«

»Što, drago dijete?«

»S t r a š n o sam čeznuo za majkom«, reče Humphrey, a oči mu se zališe suzama. »Ali sada«, doda kao kroz san, jer ga je opet stao napadati drijem — »idem k njoj ili će barem Bog nju po me poslati«. I njegove se trudne oči sklopiše.

Sir Everard je sjedio i razmišljao. Mislio je na ono minulo doba, kad mu je žena rekla, da je i Humphrey jednako mio, kao i Miles, a on je to u sebi zanijekao; mislio je, koliku nosi odgovornost, tko odgaja djecu i kako treba neprestano uz njih boraviti, ako

*

želiš da shvatiš njihove zamršene značajeve; i bolno je razmišljao o nenaknadivom gubitku, što snalazi djecu, kad izgube majku, koja bi bila sve lijepo udesila.

On nije bio slabić, pa zato nije sebe prekoravao zbog onoga, što nije moglo drugačije da bude; jer muškarac pripada više svijetu negoli svom domu, i dom ga ne smije sprečavati u radu za opće dobro. Ali je sam sebi bolno priznao, da je pogriješio; da mu je bilo dosta, što su mu djeca bila zdrava i vesela, pa se za drugo nije brinuo i tako nije ni slutio onoga, što su mu sada otkrile jednostavne Humphreyeve riječi.

Čudio se i divio dječakovoj plemenitosti, što je tako strpljivo podnosio zapostavljanje, te umio da zatomi bolne osjećaje, što su ga očevidno kadikad napali, govoreći sâm sebi: »Zato sam ipak sretan«.

Razmišljao je, kako bi dječak drugačije ćudi u takim prilikama postao ljubomoran, nezadovoljan i ogorčen; mala su braća mogla odrasti u mržnji, a on toga ne bi nikad opazio. I nije mogao da odoli srcu, već je kleknuo kraj postelje i obasuo dijete cjelovima.

Humphrey otvori oči i na smiješi se. »Snivao sam o majci«, reče — »pitala me, imaš li joj štogod da poručiš«.

»Reci joj, milovanje moje, da te jako volim i da mi je vrlo žao, što se s tobom rastajem«.

»Da ti je vrlo žao što se sa mnom rastaješ«, ponovi, a lice mu, kao nekad, zasja u slavlju — »i da me jako voliš; jednako kao i Milesa, mogu li tako reći?«

»Jednako kao i Milesa«, potvrdi Sir Everard.

»A je li to živa istina, oče?«

»Živa istina, predrago moje dijete«.

Smiješak djetetu preleti preko lica i on sklopi oči, šapućući: »Često sam zaboravljao tvoje poruke, oče, ali ove ne ću zaboraviti!«

— — — — — — — — — — — — — — — —

Poslije se opet razbudio i rekao: »Htio bih učiniti ono, što rade ljudi, prije nego umru«.



»Što to?«

»Zaboravio sam, kako mi to zovemo. Francuski se zove jednako kao i Evandjelje i Poslanice«.

»Jednako kao i Evandjelje i Poslanice? Što ti to misliš?«

»Virginija ih zove ‚Le Nouveau Testament'. Kako velimo mi tomu?«

»Novi Zavjet«.

»Ne, ne zavjet — testamenat. Kako se tome još veli? Slabo pamtim riječi«.

»Testamenat? A! oporuka«.

»Jest, jest! — oporuka — to je, to. Da, oporuku hoću da načinim, hoćeš li je napisati, kako ti budem govorio?«

Sir Everard podje po pisaće sprave pa primakne mali stolić do postelje.

Humphrey mu stade kazivati u pero. »Napiši najprije, oče, velikim slovima —

## HUMPHREYEVA OPORUKA.

»Svoj nožić s dva gvoždja ostavljam Milesu. Jedno je gvoždje slomljeno, ali drugo je sasvim dobro, pa se Virginija ne treba bojati, da će se ozlijediti, jer je sasvim tupo i zardjalo, otkad sam njime Carlu rezao čaporke, pa sam ga svu noć ostavio na kiši. A Dolly se mora brinuti za moj vrt i paziti, da cvijeće ne usahne. Tebi, oče, neka bude moj molitvenik i moje povećalo; a mislim, da moram Virginiji ostaviti svoju malu zlatnu iglu, jer me je često za nju molila, a ja ne ću nikad odrasti, da je nosim u modrom ovratniku, kako sam uvijek mislio. A Dollyki neka bude jedna od mojih knjiga. Mislim, da ne bi razumjela ‚Petra Parleya'*), pa bi možda zgodniji bili ‚Mladi Lovci'. Onda imam bijelog tvora, zamorčar i kuniće. Mislim, da i njih ostavim Dollyki, jer

*) Petar Parley (pravo ime: Samuel G. Goodrich), amerikanski pisac za mladež (1793.—1860.).

ona će se za njih brinuti. Što imam još? O da, udicu, sklizaljke i sprave za cricket; sve to neka bude Milesu. Imam negdje i dva pena,*) ne znam pouzdano, gdje, ali ih podaj sakatom Tomu u selu, pa mu reci, da ga sada više žalim no igda. A hoće li se itko smilovati mojoj ubogoj čavci? Znam, da vam je svima mrska, pa i jest neprijazna i kljuje, ali te molim, pobrini se za nju, meni za volju, jer ja sam joj jedini prijatelj na svijetu, a sada je ostavljam. Možda bi bilo najbolje, da je dobije sakati Tom, jer on će bolje razumjeti, nego itko od vas, kako je tužno, kad si ... sakat, te moraš od jutra do mraka mirno sjediti na jednom mjestu. Moj mali slatki grašak u prozoru dječje sobe neka bude Jani. Njemu treba vrlo mnogo vode. Ja sam po četiri ili pet puta na dan izlio na nj punu malu sisaljku vode. Nikad se nije posve razvio taj mali slatki grašak. Kadikad mislim, da je imao previše vode. Ali Jane će to dobro udesiti.

Tako! Mislim, da je to sve. Zbogom svi«.

»Jesi li napisao ‚Zbogom svi'?« zapita živo.

»Jesam«, odgovori Sir Everard, nastojeći uzalud, da govori jasnim glasom — »napisao sam, dušo. Imaš li još štogod?«

»Ne potpisuju li ljudi svoja imena, oče? Da li bih se ja mogao potpisati, što misli?«

»Mislim, da ne bi, milovanje moje«, odgovori otac istim promuklim glasom — »ali ću te ja potpisati«.

»Molim te, oče, sva imena — Humphrey, i Everard, i Charles. Nije li to mnogo!« klikne Humphrey, gotovo onako veselo, kao nekad.

»Evo, sva su tu«, reče Sir Everard — »Humphrey, Everard, Charles Duncombe«.

»Da li bih pokušao da stavim znak, oče?«

»Kako te volja«, reče otac turobno, jer je znao, da je jadna mala ručica preslaba za takav posao, a i

*) 1 twopence, bakren novac, vrijedi od prilike 20 filira.



Humphrey je to vidio, čim je pokušao da se makne, pa se i sam toga okanio.

»Sad je negdje sakrij, oče«, klikne živo, »jer je sada još nitko ne smije čitati. Vrlo mi je drago, što sam načinio oporuku«, dometnu i uzdahnu teško, jer se umorio govoreći toliko, pa je sklopio oči i stao da drijema.

Pola sata iza toga dopade Sir Everardu u ruke neko pismo. Bilo je od šurjaka, a u njemu je bilo samo ovo nekoliko redaka:

»Mili moj Everard! Nekoliko sam dana slobodan, pa ću se na putu u Portsmouth svratiti u Wareham. Reci Humphreyu, da se nadam na vrijeme stići na žetelačku slavu, i zamoli ga, da mi nadje zgodnu družicu.

Tvoj . . . . . itd.«.

Sir Everard okrene pismo, da vidi, kad je napisano. Ta to nije nikako mogao biti odgovor na njegovo pismo! Ali kad je pogledao poštanski žig, vidio je, da je pismo bilo napisano još prije nekoliko dana u Portsmouthu i da je bilo upravljeno na njegov klub u Londonu, odakle su mu ga onda amo poslali.

»Nije primio moje pismo«, pomisli. »Ubogi čovjek! Kakav će to biti udarac, kad dodje«.

U isti čas je ujak Charlie čitao Sir Everardovo pismo u nekom londonskom hotelu. Pismo mu ispade iz ruku i turobno ga uhvatiše misli.

»Večeras je prekasno«, reče napokon, pogledavši na sat — »ili sutra ujutro prvim vozom«.

Nato ustade i podje k prozoru. Tamo je gledao neprekinutu povorku kola i bučnu vrevu dolje na ulici, pa se sjetio, kako je bilo one nedjelje u Warehamu i kako je dječak bio snažan i lijep. Bio mu je pred očima, kako ga je vidio posljednji put, gdje sav sjaje od zdravlja i života, mašući šeširom na stepenicama pred glavnim ulazom, kad su kola odmicala. Ali još mu je jasnija bila dječakova slika, kad se spomenuo, kako mu se popeo na koljena, kad je do-

šao, da mu zaželi »laku noć«, i zamolio ga, da mu sutradan opet pripovijeda priče.

»Sutra odlaziš! Kako je to kratak posjet!«

»Drugi put ću opet dulje kod vas ostati«.

»Ali kada će to biti, drugi put?«

»Da, kada će to biti, drugi put?« — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»Ah! zaista kada?« uzdahnu ujak Charlie.

## XVII.

Divni su bili prvi dani sedmice, za koju je bila odredjena žetelačka slava, ali u poljima i livadama warehamske opatije nije bilo nikakvih svečanosti.

Barjake i šatore, što su već bili pripravljeni, opet spremiše; svečane haljine ležahu nedovršene; pralja Dolly je, plačući i jecajući, sakrila vatrenu žutu tkaninu sa crvenim točkama, koju je bila kupila daleko u trgovištu; a seljanke su stajale u skupinama na vratima svojih kućica, pa su suznih očiju šaputale i plaho se obazirale, da im se nemirni sinčići ne izgube iz vida.

Nadaleko je vladala tuga i žalost za mladim životom, što je tako ginuo, a i tvrdi su glasovi mucali, dok su govorili o vedrom licu i o glasnom smijehu, što ga ne će nikad više slušati.

Humphrey je naglo propadao, ali kao što svijeća, prije nego što se sasvim ne ugasi, još jednom zaplamti nekim sjajnim plamenom, tako se i njegovu mozgu poslije nekoliko dana tlapnje i nesvijesti kanda povratilo nešto prijašnje snage.

»Što to znači?« pitao je oca neprestano, kadgod bi otvorio oči.

»Što to misliš, milo moje?«

»Pa ovaj čudni šum ovdje« — reče i uhvati se za glavu.

»Znači, da te boli jadna mala glavica«.



»O! ali znači i nešto drugo; sve nekako šušti i pjeva, uvijek šušti i pjeva. Na što je to nalik? Pomozi mi, da se sjetim!«

Sir Everard je razbijao glavu, da zadovolji malog pitaoca, ali uzalud.

»Ti ne ćeš da mi pomogneš«, reče mališ zlovoljno.

Sir Everard je u sebi pomislio, da dječak možda misli ono šuštanje vode u ušima, o kojem pričaju ljudi, što su se utapali i bili izbavljeni, pa je odgovorio:

»Je li to kao šum vode?«

»Da, da«, klikne Humphrey — »kao šum...« i stane, a onda reče: »Kao glas mnogih voda«.

Kao da su ga smutile vlastite riječi.

»Što je to, oče? Gdje sam ja to čuo? Na što je to nalik?«

Sid Everard je mislio, da ga je zadovoljio, pa se zbunio, kad je opet začuo isto pitanje, jer se bojao, da će se dječak izmučiti, bude li toliko govorio.

»Rekao sam ti već, milo moje, da je to kao glas vode«.

»Nije to pravo«, reče dijete kroz plač — »ne valja reći v ò d ê, nego v ó d â — mnogih voda«.

»Da, da, dijete moje«, reče Sir Everard blago, zabrinut, što se dječak tako uzrujao.

»Ali reci još jednom, oče; reci čitavo«.

Sir Everard ponovi: »Glas mnogih voda«.

»Tako je!« klikne Humphrey — »ali što je to? Ti moraš znati, što to znači!«

Sir Everard nije još nikad bio tako zbunjen, jer je mislio, da je već kraj tome razgovoru.

»Ne znam zaista, sinko!«

»Da je t e b i u glavi glas mnogih voda, i ti bi htio da čuješ, što to znači! O, gdje sam ja to čuo? Gdje sam bio? Tko je bio sa mnom? Ti si bio, oče, znam, jer se spominjem tvoga lica, i neprestano je netko govorio, što znači šuštanje i pjevanje u mojoj glavi!«

Sir Everard je mislio, da dječak bulazni, pa nije više kušao da mu odgovara. Bio je navikao sjediti kraj postelje po čitave sate, dok je Humphrey koješta tlapio. Čemu da prati jadni mali mozak po labirintu mislî, u koji je sada zapao.

Uto ga uplaši Humphrey pitajući:

»Što znači Charlie?«

»Pa — ništa osobito, milovanje moje«.

»Ma znači, znači«, reče dijete. »Znači li to isto, što i glas mnogih voda?«

»Da, da«, reče otac, misleći neprestano, da dječak bulazni.

»Dakle ako kažem ‚glas Charlijev', reče Humphrey — »to znači isto što i ‚glas šuštanja i pjevanja u mojoj glavi'?«

»Ne, ne, dušo«, odgovori Sir Everard, iznenadivši se, što je dječak tako razborit.

»Pa malo prije si rekao ‚da'«, reče dijete, jecajući. »Ako budeš govorio neistinu, oče, doći ćeš u pakao, kao... Tko je govorio neistinu o gozbi divljih ljudi?« završi uzbudjeno.

»Ujak Charlie«, odgovori otac — »ali on nije govorio neistinu, dušo, bila je to samo šala«.

Govoreći to odvratio je glavu, jer kad je dječak spomenuo gozbu, iskrsla mu je pred očima dječakova slika, kad je ono banuo u knjižnicu pun života, zdravlja i ljepote, pa kad je sad pomislio na ovo malo nemoćno tijelo, što leži u postelji, porazila ga je na čas ta opreka.

Ali Humphrey nije čuo posljednjih riječi, ni vidio očeva uzbudjenja, nego je sam sobom neprestano ponavljao »Ujak Charlie, ujak Charlie. Je li to, što ja mislim? Što je ujak Charlie? Tko je ujak Charlie?«

U taj se čas začuše zvukovi, kao da netko dolazi: glasovi i koraci napolju, ali Humphrey ih ne čuje. Netko kuca na vratima knjižnice. Služavka se izdaleka potiho onamo šulja, jer je Sir Everard digao ruku u znak, da ne bude buke, nadajući se, da će ne-



mirni mozak na čas otpočinuti. Vrata se otvore i mlad čovjek udje. Sir Everard ustane i podje mu ususret. Najprije su nekoliko časaka šaptali, a onda su se tihano približili sofi, gledajući, kako malo lišce sklopljenih očiju leži na jastuku. Oči su mu bile sklopljene, ali dječak nije spavao. Umorni se njegov mozak trudio, da od raskidanih prošlih uspomena sastavi nešto, što bi mu rasvijetlilo sadašnje smućene misli. Mutne, nejasne slike prelijeću zgradu njegove fantazije; tek što bljesnu, već ih nestaje.

»Stoj!« krikne dijete s naporom, kao da mu mozak teško hvata sjene, što se naglo miču — »o, molim te, stani!«

Prenuo se sam od svoga glasa, pa je otvorio oči i prije nego što ih je opet sklopio, upr'o ih je na čas u pojavu, što je stajala kraj njegove postelje. Tiho! Ne razbijajte ove čari! Magle se bistre, a sjene bivaju jasnije. Iz meteža nejasnih slika diže se sada pred njim pojava, jasnija, sjajnija od ostalih — pojava visoka, lijepa čovjeka. Tiho! Našao je ključ! Oko njega se dižu sivi zidovi stare crkve; odasvud ga nadvisuju stranice starog sjedišta. Upravo pred njim leži veliki molitvenik, a na njemu ime »Adelaide«, a pokraj njega visoki, lijepi čovjek! Tiho! Sve se to sada vraća!

Podaleko mu sjedi otac, prebačenih nogu, a glavu je okrenuo prema propovjedaonici, gdje stoji stari svećenik s biblijom u ruci. Bez daha sluša dječak riječi, koje želi da čuje, ali s propovjednikovih usana nema ni glasa. Razočaranje mu spopade dušu, kad li pojava, što u viziji kraj njega sjedi, izvadi olovku i podvuče nešto u svojoj bibliji.

»Dakako«, klikne Humphrey glasno — »on zna, on mi može reći. Ujak Charlie!«

Zbiljska pojava kraj postelje stupi napred, ali je Sir Everard zaustavi.

»On samo sanja, ne smetaj ga«.

»Ujak Charlie je to bio«, mrmljaše Humphrey — »i on mi to može reći. Glas mnogih voda i olovka i biblija... i ujak Charlie je tamo sjedio... a onda ... mu se u lice zaletjela...«

Otac i ujak se prepadoše, jer se Humphrey malo nasmijao. Jedna misao radja drugu, pa se sjetio nečeg drugog; duša mu se odvratila od predmeta, koji ju je zaokupljao, pa je promatrao borbu izmedju ujaka i ose.

»Ubost će ga!« poviče, tresući se od smijeha, te stavi mršavu ruku na usta, kao da zna, da je u crkvi, pa se mora svladati. Pojava kraj postelje okrene se Sir Everardu i šane nešto, ali on odgovori samo:

»To je tek san. Ne búdi ga, za volju božju«.

Sav izmučen leži Humphrey opet mirno, ali dušu mu je iznova napao nemir, jer mu je ujakova pojava iščeznula iz vida, pa se uzalud trudi, da je natrag dozove.

»Otišao je!« vikne jecajući — »upravo kad sam ga htio pitati. O, vrati se, vrati se, ujače Charlie!«

Netko eno kleči kraj njega, netko mu stavlja ruku na čelo, a on naglo otvara oči. Crkva, sjedalo, molitvenik — sve je iščeznulo — ali mjesto toga — ujak!

»O, ujače Charlie!« zajeca dijete, kušajući, da mu slabe ruke ovije oko vrata — »jesi li to zbilja ti? Odakle dolaziš? Ti ćeš mi sve to reći, ti ćeš mi pomoći, da se sjetim!«

»Reci mi, što, mili, mili moj mali?«

»Ne znam što! Ne mogu da kažem što! Htio bih se nečega sjetiti, a ne znam što je!«

»Što je to bilo onako od prilike?« zapita ujak Charlie.

»Bilo je kao crkva«, odgovori Humphrey uzrujano — »i bilo je kao ljetno jutro, a ti i ja i otac sjedili smo mirno, dok je netko govorio, što znači šum u mojoj glavi. Ne mogu se sjetiti, što je rekao, ali da mogu, ne bih nimalo mario za šuštanje i pjevanje,



jer kad sam to onda slušao, bilo je sve oko mene sretno — i sjajno i lijepo. Ali ti si tu, ujače Charlie, pa moraš znati, jer si onda nešto o tom zabilježio«.

»Rekao sam ti, Everarde«, reče mladi čovjek svom zetu — »znao sam, da se dijete želi sjetiti propovijedi o Otkrivenju, što ju je slušao ono u nedjelju, kad sam bio kod vas«.

»Ta ti mi ne veliš, ujače Charlie«, jecaše Humphrey.

»Hoću, sinko, hoću; ali me moraš pustiti, da podjem po bibliju, jer se ne sjećam točno onih riječi«.

»Moraš li ići?« progovori Humphrey slabim glasom. »O ne idi, ujače Charlie, iščeznut ćeš mi, kao malo prije, pa se možda ne ćeš nikad više vratiti«.

Ujak Charlie ga je uvjeravao, da hoće, pa mu se nježno oteo iz ruku.

»Vrati se brzo! brzo!« sopilo je dijete, a glas ga je izdavao od uzrujanosti. Sir Everard se trudio, da ga ublaži, pa se nadao, da će se umiriti. Ah za nekoliko časak, pošto je ujak bio otišao, Humphrey se očevidno mučio, da kaže nešto, prije nego što se ujak vrati. Od uzrujnosti i umora bio je još smeteniji nego obično — i pošto je dva-triput ponovio ujakovo ime, posve ga je izdalo grlo, pa su mu se usne doduše micale, ali nije bilo čuti ni glasa.

Sir Everard se nadje u nevolji, dječak je tako bolno u nj upr'o svoje oči i vidjelo se, da mu je mnogo stalo do onoga, što je htio reći, te se ocu srce cijepalo, što ga nije mogao razumjeti. Napeo je sve živce, da uhvati koju riječ, ali uzalud.

Kad je čuo, gdje se ujak vraća, uzrujao se Humphrey jako, pa je skupio svu svoju slabu snagu, uhvatio oca za ruku i rekao: »Obećaj mi!«

»Obećajem ti, milovanje moje«, reče Sir Everard brzo, sav sretan, što je bar jednu riječ razumio.

Ali nikad ne će nitko saznati, da je Humphreyeva posljednja molba bila, neka ujak nikad, nikad ne

dozna, da ga je njegova pripovijest prva navela na misao o grani, što se nadvila iznad ribnjaka, na kojem rastu lokvanji.

Sav izmoren, nije se opirao, kad ga je otac položio natrag na jastuk, pa je sklopljenih očiju čekao, dok nije ujak otvorio bibliju i našao podvučeno mjesto:

»I čuh glas s nebesa kao glas mnogih voda... i čuh guslače, što su gudili u gusle svoje. I pjevahu kao novu pjesmu... i nitko ne mogaše naučiti pjesme, osim sto i četrdeset i četiri tisuće onih, koji su otkupljeni sa zemlje« — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Umirio se i nije više pitao, nije više smućeno istraživao, što leži negdje daleko u prošlosti. Nije govorio, nije odgovarao na očeva živa pitanja, je li to ono, čega se htio sjetiti; pa je tako mirno i nepomično ležao, te su mislili, da je umro, a da i nije čuo riječi, što ih je želio. Ali s lica mu je nestalo nezadovoljstva i otac je vidio, da mu se duša umirila. Disao je mirno, kao u duboku snu.

To je sve, što su vidjeli otac i ujak. A dijete! Hoćemo li pokušati da slijedimo maglovite utvare njegove nemoćne i smućene duše?

Kao u snu vraćaju mu se misli, što su ga zaokupljale ono u ljetnu nedjelju, kad je sjedio u svom uglu u staroj sivoj crkvi. Pred očima mu lebde prekrasne slike, što su mu ih u dušu dočarale slikovite riječi Svetoga Pisma, a sada ih se redom sjeća: nebeske radosti, kako ih shvaća djetinja duša — vrata, i gusle, i andjeli. Mutne slike o tisućama, što u bjelini po grimiznom moru putuju u zlatni Jerusalim. Nije njemu tudja ta četa angjela, jer pred svima stupa, ljepša nego ikoja druga, pojava njegove majke, upravo kakva je na slici, gledajući ga sa smiješkom. Čini mu se, kao da se čitavo nebo ispunilo njezinom slikom, jer on ne zna ništa drugo, što bi bilo tako krasno i sveto. U golemom mnoštvu, kojega nitko ne



može da izbroji, nema ni jednog bića, koje bi njemu bilo tudje, jer su u svih one iste blage oči i onaj isti mili smiješak.

Što mari on sada za kucanje i zujanje u bolnoj svojoj glavi — za zvukove, kao da voda šumi? Zar nije sve to sada jasno? Ta to je glas mnogih voda i glas golemoga mnoštva, što pjeva čudesnu pjesmu, koju samo ono umije da pjeva! Propovjednik ju je čuo ono u nedjelju ujutro; ta nije li rekao: »I čuh glas s nebesa?« a i Humphrey je sada čuje! Nesavršeno onda sada još zvuči u njegovu uhu, tek jeka dopire do njega, ali će doskora jasnije zvučati!

Nije se uzalud stari svećenik zagrijao i zanio za svoj predmet; svojim je iskrenim osjećajima osvojio svoga malog slušača i njegove su riječi poslije toga doduše nekoliko nedjelja snivale, na oko potamnjele i zaboravljene, ali jedna misao radja drugu, pa su iskrsnule, kad ih je trebalo, da blagoslove i ublaže dječakove posljednje časove.

Često je propovjedniku teško u srcu, kad gleda, kako se vjernici razilaze; jer njegove su riječi možda na čas slušačima zaokupile dušu, ali on se ipak boji, da će se rasplinuti, čim predju preko crkvenog praga, i da će se izgubiti u svjetskim zabavama, koje ih čekaju već na samim vratima.

Pa ipak su možda, a da on to i ne sluti, baš u onim srcima, gdje je najmanje očekivao, njegove riječi uhvatile korjen, pa će jednom uroditi plodom.

Nijema je tišina vladala u sobi, dok su otac i ujak promatrali dijete.

Dugo je potrajalo, dok je opet nešto rekao, ali kad je i progovorio, vidjelo se, da ga je ostavila svijest.

»Već se jako mrači«, prošapće, a Sir Everardu je zadrhtalo srce, jer je sunce upravo zapadalo. »Vrijeme je, da podjemo spavati. Gdje je Miles?«

Na kratak je čas prestalo kucanje, a s njim je nestalo i glasova i utvara.

Sir Everard se odšuljao po mališa i našao ga u noćnoj košulji, gdje govori Virginiji svoju večernju molitvu. Sir Everard mu je brzo i ukratko razložio, o čemu se radi, pa ga je uzeo u naručje i ponio ga sa sobom.

»Ali tatice«, reče Miles, dok su se žurili niza stube — »ja nisam ni svršio, nisam još izmolio himnu«.

»Ne smeta, milo moje! izmolit ćeš je večeras pred Humphreyem«.

Ponio je dijete u salon i položio ga na sofu.

Miles se uplašio od tišine i tame, pa se privio bliže k bratu.

»Humphie! Humphie! probudi se i pruži mi ruku«.

»Ne boj se, Miles«, prošapće Humphrey kroz san — »primakni se k meni, ja ću te čuvati«.

Pokušao je, da se pomakne do ruba sofe, kao da misli, da je postelja maloga mu brata tik do nje, pa je slabu ruku ovio oko Milesa, da ga zaštiti, kao nekad.

»Večeras ne ćemo mnogo govoriti, Miles, jer mi se jako drijema. Laku noć«.

Rekao je nešto slabim glasom, kao da vidi majku, ali Miles ga nije shvatio.

»Ne razumijem dobro, Humphie«.

Humphreyu se na licu pojavi neka nestrpljivost.

»Dakako da ne razumiješ — jer je se — ne možeš — sjetiti«.

»Ne mogu«, reče mali Miles ponizno — »ali ti ćeš mi reći, Humphie?«

»Sutra«, prošapće. »Sutra ću ti moći... bolje... razložiti... laku noć... laku noć!«

I u tišini, što je vladala, čuli su otac i ujak, kako su se dva mala brata posljednji put poljubila — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»Ne vidim ih«, reče Sir Everard muklo — »neka tkogod podigne kapak.



Sunce je napolju zapadalo, pa je obasjavalo čitav kraj, prije nego što će počinuti, sipljući svoje zrake na sva mjestanca i na sva stvorenja, koja su dječaku bila mila i draga u njegovu mladom životu. Blagim je žarom ogrijevalo jagnjad, što ih je ganjao po livadama, i ptičice, što ih je gledao, kad su učile letjeti, i polja i vrtove, što su bili kao prazni bez njega; — ali najobilniji svoj sjaj kao da je namijenilo djeci, jer kad se kapak polagano digao, razlila se po sobi takva rijeka svjetlosti, da su ocu oči zabliještale, pa je prošlo nekoliko časaka, dok ih je razabrao.

Tamo eno leže u zlatnom sunčanom sjaju. Sunce im je cjelivalo male obraziće i ljupko milovalo kudrave im glavice. Milo je treperilo oko njih, kao da znade, da će jagnjad još uvijek skakutati, kad opet ograne, da će ga ptičice pozdraviti svojim veselim cvrkutanjem, ali da nikad više ne će obasjavati dvoje male braće u cjelovu i zagrljaju!

Sir Everard se sagnuo do njih i opazio, da se Humphreyevo lice smračilo.

»Što bi moglo biti djetetu?« pomisli u sebi — »je li to tjelesna bol ili mu nešto dušu muči? Je li ga obuzeo strah od smrti?«

Nije htio govoriti, da ga ne smeta, ali kad mu je razabrao, na licu sve veću bol, nije se mogao dulje svladavati.

»Humphrey, milovanje moje«, poviče, želeći učiniti ma što, samo da dječaku ublaži smrtne časove — »što ti je? Što ti mogu učiniti?«

Ništa! Sa svom svojom ljubavlju i sa svom svojom čežnjom, ništa!

Jer u dječakovu je mozgu opet zašumilo i zapjevalo, a srce mu se napunilo strahom. Hoće li ikad, ikad moći da shvati to čudesno pjevanje? Smućenu mu dušu muče sumnje, da li će ga biti kadar naučiti, mračne slutnje, da ga djeca ne mogu naučiti, kao što on nije bio kadar pratiti pjevanje u crkvi. Uvijek prerano ili prekasno! Mogu li ga djeca ikad naučiti?

»I nitko ne mogaše naučiti pjesme, osim sto i četrdeset i četiri tisuće onih...', a o djeci ništa!«

Uzalud se napreže otac, da shvati njegovu muku; uzalud se sagiblje k njemu i hoće da joj otkrije razlog, želeći je ukloniti ili olakšati.

Zar će dijete umrijeti nezadovoljno, zar će mu na samrti oblak zastirati sreću — ili treba da se dogodi čudo njemu u prilog? Mora li se otvoriti nebo i pokazati mu četu bezgrešnih bića, što stoje s desne strane Bogu? Ne. Božji putovi, nisu naši; njegova je moć beskrajna, pa ipak se On otkriva na najjednostavniji način.

Kao što je jednom prije djetetu poslao utjehu, tako će mu je i sada poslati. Kao što mu je onda nije dao znakovima i čudesima, nego mu je poslao blagi sanak, tako mu je i sada ne će dati u otajstvima i utvarama, nego u glasu maloga mu brace.

»Govori, Humphie. Nemoj još spavati. Još nisam izmolio himnu. Tatica veli, neka je večeras pred tobom molim. Mogu li je sada moliti?«

I ne čekajući odgovor, Miles se spusti na koljena i sklopi male ručice.

Onda se razlegoše zvukovi djetinjeg glasa:

Oko božjeg prijestola
Stoji djece četa,
Grijesi su im prošteni,
Sretna su i sveta, —
Pojuć: Slava! Slava! Slava!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Sve jače i glasnije šumi i pjeva, ali kobne su se slutnje utišale. Sve jače i jače, sve glasnije i glasnije se razliješe oko njega. Ali sumnje su zauvijek iščeznule i nestalo je straha! Glasno mu se u mozgu ori pjevanje djece, tako snažno, da ga gotovo boli; tako glasno udara, te ga gotovo omamljuje i smućuje. Sve kao da se oko njega okreće i vrti — i kao da se



hoće izbaviti, otvorio je oči. Što su ugledale? Eno, tik pred njim, kupajući se u svjetlosti i sa svetačkim vijencem oko čela stoji pojava njegove majke, gledajući ga sa smiješkom. I on je pozdravlja veselim smiješkom i pruža ruke kličući: »Je li te napokon Bog po me poslao, majko? O majko, evo me! evo!«

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Oni, što su stajali oko njega, vidjeli su samo, kako mu se bol na licu pretvorila u radostan smiješak. Micao je usnama i digao je ruke, a oči je na čas upr'o u sliku nad sobom, na koju je sunce prosulo jarku svjetlost. Onda se sklopiše, ali smiješak, svijetao i sjajan, lebdio mu je oko otvorenih usana; slabi mu je dah postajao sve kraći... zastao... i onda...

»Čemu da nastavljam molitvu«, reče mali Miles šapćući — »ta Humphrey je usnuo«.

**Preveo dr. Milan Bogdanović.**

# Dosadašnje knjige „Zabavne Biblioteke".

## Izbor najboljih pripovijedaka svjetske književnosti.

78. »**Sonja**«. Roman jedne sestre; napisala najčuvenija danska pripovjedačica Jenny Blicher-Clausen. S dubokim i toplim shvaćanjem opisuje se u djelu velika moć ljubavi i rješava problem, koji nastaje u odnosu mlade maćuhe prema mužu i njegovu djetetu iz prvoga braka. Mlada gospodja sestra je prve supruge, a njezin muž, premda ju iskreno ljubi, ne može da se otme uspomenama na prvu ženu i obećanju, koje je pokojnici zadao na smrtnoj postelji: da će joj odgojiti dijete u jedinoj uspomeni i poštovanju prama majci. Ljubomornost i preko groba! Dirljivim riječima prikazan nam je u romanu život troje ljudi, koje moramo podjednako zavoljeti. Radnja se odigrava u Danskoj i u Italiji, koja je opisana **žarkim bojama toploga juga**. Djelo se smatra jednim od najpoznatijih u modernoj danskoj književnosti.

79. »**Neshvaćen**«. Mala pripovijest za velike i malene. Napisala engleska spisateljica Florence Montgomery. Nježna stvar, koja svojom jednostavnošću i dubljinom prikazivanja potresuje čitaoca, te mu — bez lažne sentimentalnosti — obuzima i srce i dušu. Ovom pripoviješću otvara nam se pogled u najsitniji dječji život, u malene one fantazije, nade, radosti i boli, kako ćete rijetko gdje naći izložene. Jedno od najljepših djela engleske književnosti, koje je ove godine doživjelo 24. izdanje u češkom prevodu. Ne može se dosta toplo preporučiti i majkama i djeci. I ozbiljni ocevi jedva da će moći sakriti suzu. Ali neka se ne stide plakanja: — samo dobra knjiga može iz dobroga srca izvabiti suzu!